

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912. Andra kammaren. Nr 21.

Onsdagen den 20 mars.

Klockan 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner; och hänvisades därvid till lagutskottet propositionerna:

med förslag till lag om aflösning af vissa frälseräntor, lag om sammanläggning af frälseränta med den fastighet, hvaraf räntan utgår, lag om ändrad lydelse af 11 kap. 2 § jordabalken, lag om ändrad lydelse af 18 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom, lag om ändrad lydelse af 61 § i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom och lag om ändrad lydelse af förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade; samt

med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten.

Till bankoutskottet öfverlämnades propositionen angående pensioner åt skrifbiträdena hos Svea hofrätt Hilda Carolina Charlotta Sjögreen och Julie Molin.

§ 2.

Statsutskottets utlåtande nr 20 samt Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden nr 4 och 5, som nu föredrogos, bordlades åter.

§ 3.

Herr statsrådet *Stenström* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition angående afskrifning af viss del utaf domkapitlets i Skara skuld till riksgäldskontoret.

Nämnda proposition blef på begäran bordlagd.

Andra kammarens protokoll 1912. Nr 21.

§ 4.

Ang. afgifts-
fritt ström-
mingsfiske
medelst skötar
inom Stock-
holms län.

Till afgörande förelåg först jordbruksutskottets utlåtande, nr 27, i anledning af väckt motion om rätt för hvarje svensk medborgare att i viss utsträckning afgiftsfritt idka strömmingsfiske medelst skötar inom Stockholms län.

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 17, hade herr *Martin* hemställt, att Riksdagen måtte besluta, att lagen af den 27 juni 1896 om rätt till fiske måtte erhålla sådant tillägg, att strömmingsfiske medelst skötar inom Stockholms län kunde å ställen, där sådant af ålder varit vanligt, afgiftsfritt få idkas af hvarje svensk undersåte, såframt sommarnotvarp ej där finnes utmärkt.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Pers, Persson* i Tällberg, *Linders, Lundström* i Långnäs och *Nilsson* i Tånga, hvilka ansett, att utskottet bort föreslå, att Riksdagen, i anledning af herr *Martins* ifrågavarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om utredning rörande den rätt till strömmingsfiske medelst skötar vid annans strand, som af ålder kunde anses hafva tillkommit icke jordägande fiskare inom Stockholms läns skärgård, samt för Riksdagen framlägga förslag till de åtgärder för tryggande af dessa fiskares utöfning af sitt yrke, hvartill en dylik utredning kunde föranleda.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, gaf herr tal-
mannen på begäran ordet till

Herr *Persson* i Tällberg, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom framgår af förevarande utlåtande ha reservanterna lika litet som utskottets majoritet kunnat tillstyrka motionärens förslag oförändradt. Motionären begär utan vidare sådan ändring i lagen af den 27 juni 1896 om rätt till fiske att strömmingsfisket medelst skötar inom Stockholms län skulle å ställen, där sådant af ålder varit vanligt, afgiftsfritt få idkas af hvarje svensk undersåte, såframt sommarnotvarp ej där finnes utmärkt. Om vi reservanter sålunda icke kunna tillstyrka en lagändring till förmån för fiskarna i Stockholms skärgård, ha vi dock funnit syftemålet i motionärens framställning vara så behjärtansvärdt, att vi icke ansett oss berättigade att utan vidare affärda denna fråga. Det är ett faktum, att det af ålder funnits och

att det fortfarande finnes en idog och sträfsam fiskarebefolkning inom Stockholms skärgård, som har bedrifvit och fortfarande bedrifver fiske såsom sitt kanske uteslutande näringsfång. Vi ha sålunda ansett, att en grundlig utredning bör komma till stånd för att skydda såväl dessa fiskares rätt som jordägarnas rätt, så att ingens rätt skulle kunna bli förnärad, men att hvarje man måtte få utöfva sitt näringsfång på det sätt, som af ålder varit vanligt.

*Ang. afgifts-
fritt ström-
ningsfiske
medelst skötar
inom Stock-
holms län.*

(Forts.)

Utskottet däremot anser sig utan vidare utredning kunna fälla det utslaget, att fiskarena icke hafva någon rätt att fiska i Stockholms skärgård, och utskottet gör sig mycken möda med att tolka, jag vill icke säga bortförklara, innehållet i 12 § i omförmälda lag för att söka visa, att någon häfderätt eller sedvanerätt icke skulle finnas beträffande fisket i Stockholms skärgård.

Under ärendets förberedande behandling inom utskottet och särskildt dess afdelning häfdades också med mycken skärpa, att rätta sättet, ja den enda utvägen att få klarhet i förhållandena mellan fiskarena och jordägarna, det vore en rättegång, sålunda en civilrättslig pröfning om den enes och den andres lagliga rätt i detta afseende. Ja, den saken är lättare sagd än gjord. Det är nog icke så lätt för fattiga fiskare att kunna åvägbringa det bevismaterial, som är nödvändigt att ha för att en dom skall kunna stödjas därpå, utan för min del tror jag att den enda utvägen för att båda parternas rätt skall blifva tillgodosedd är att öfverlämna till Kungl. Maj:t att utreda denna sak. Kungl. Maj:t förfogar dock öfver de krafter och det material, som är nödvändigt för att få en fullständig utredning till stånd och som gör, att man kan lita på att ingens rätt blir förnärad.

Under detta ärendes förberedande behandling har utskottets afdelning fått mottaga åtskilliga mötesresolutioner. Det har hållits möten bland fiskarebefolkningen och möten bland jordägarebefolkningen i Stockholms skärgård. Mötesresolutionerna utmynna helt naturligt i absolut motsatta åskådningar. Jag skulle för min del vilja säga, att jag icke förvånar mig öfver, att en viss oro uppstått bland jordägarebefolkningen, då motionären — om det uttrycket tillåtes mig — varit nog oförsiktig att föreslå en lagändring, hvarigenom hvarje svensk man skulle få rätt att idka strömmingsfiske medelst skötar i Stockholms skärgård. Däremot tror jag, att, om en skrifvelse till regeringen komme till stånd i den riktning, som vi reservanter ha angifvit, skulle denna oro utbytas mot trygghet å båda hållen. Det är dock ett faktum, att konflikter sedan lång tid tillbaka varit rådande mellan den jordägande befolkningen och dem, som utöfvat strömmingsfiske i Stockholms skärgård. Jag tror att vi skulle göra båda parterna en tjänst, om vi kunde åvägbringa en fullständig utredning i detta afseende.

*Ang. afgifts-
fritt ström-
ningsfiske
medelst skötar
inom Stock-
holms län.*

(Forts.)

En hvar af herrarna, som något närmare satt sig in i och studerat de förhållanden, hvarpå rätten att fiska i de olika delarna af hafvet vid svenska kusten beror, vet nog, hur många omständigheter där föreligga och hur svårutredd denna fråga är. Därför har jag och mina medreservanter trott, att vi skulle gagna såväl den ena parten som den andra, om en utredning komme till stånd, och det är därför som jag, herr talman, för att gå båda parterna till mötes, anhåller att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr *Lundström* i Långnäs instämde häruti.

Vidare anförde:

Herr *Åkerlund*: Herr talman! Då ingen, icke ens motionären har bestridt jordägarna rätten att disponera öfver dessa fiskvatten, så tycker jag det är konstigt, att man skall skriva till Kungl. Maj:t med en begäran, att Kungl. Maj:t skall se efter, om det förhåller sig på annat sätt. Jag tror icke, att det finnes något fall, där man icke är på det klara med, att jordägarna sedan gammalt äga dessa vatten. De ifrågavarande fisken, som för de små jordägarna äro mycket värdefulla, ha också alltid medräknats i hemmanens egendom, och jag vet, att man mångfaldiga gånger vid läns utlämnande fäst afseende vid den fiskerätt, som tillhört hemmanet. Det är ju så, att icke heller motionären vill afhända jordägarna denna fiskerätt, men han vill, att de delvis skola tvingas afstå från densamma. Motionären har bland annat omtalat det så kallade stimfisket, som skulle vara så viktigt i den inre skärgården. Men om jag icke är oriktigt underrättad — och jag känner sedan barndomen väl till förhållandena — är stimfisket numera af så ringa omfattning, att det mycket väl i den inre skärgården kan tillgodogöras af jordägarna. Men hvad skulle det blifva kvar af fisket för dessa jordägare, om skötfisket skulle blifva helt och hållet frigifvet åt hvem som helst? Följden skulle blifva, att det skulle blifva rent af omöjligt för jordägarna, som ha annat att göra, att öfvervaka, att icke roffiske skulle komma att bedrivas. Det blef icke endast fråga om de fiskare, hvarom talas i motionen, utan det skulle äfven komma ifrån Stockholm ett helt stim med fiskare med S. S. S. i mössan, som skulle fara på alla dessa vatten och bedriva roffiske. Huru skulle det då bli med dessa skötfisken? Det vore nämligen icke svårt för dessa herrar att få tag i gamla skötar, som de skulle kunna skylla på, när de äro ute på olaga fiske.

Det har sagts, att det skulle finnas någon sedvanerätt för fiskarena att inom skären drifva sin näring. Jag håller före och

har gjort mig underrättad om, att någon sådan sedvanerätt icke alls funnits till, utan saken förhåller sig så, att förut begärde fiskare tillstånd af jordägarna att få bedrifva fisket, och detta tillstånd fingo de också jämt och ständigt, mot en ringa ersättning. Men på senare tid ha de icke gjort någon anmälan om, att de ämnade fiska i jordägarnas vatten, och icke heller ha de gifvit någon ersättning. Det är på detta sätt tvisten uppkommit.

*Ang. afgifts-
fritt ström-
mingsfiske
medelst skötar
inom Stock-
holms län.*

(Forts.)

Inom utskottet var det en ledamot, som höll före, att fiske i regel icke borde bedrifvas af jordbrukarna utan att dessa utslutande skulle sköta sina jordbruk, och att fiskarena borde ensamma sköta fisket. Han åberopade också förhållandena på andra ställen. Men saken förhåller sig icke så i våra bygder, ty med undantag af de stora jordägarna kunna skärgårdens jordägare ytterst sällan utslutande lefva af sina jordbruk utan måste ha andra utvägar för att kunna skaffa sig utkomst. De äro hänvisade till uthyrning åt sommargäster, fiske och sjöfart, hvilken dock numera är i starkt aftagande, för att kunna taga sig fram.

I länets nordligaste skärgård förekommer dock ytterst sällan, att jordägarna kunna begagna sig af förmånen att hyra ut sommarbostäder till sommargäster, utan här äro de så godt som utslutande hänvisade till jordbruket och till det fiske, som de kunna bedrifva, samt sjöfart.

Jag nämnde, att i våra skärgårdar hufvudsakligen finnas mindre jordägare. Men det finnes särskildt i trakten af Vaxholm åtskilliga större egendomar, såsom Bogesund, Margretelund, Östanå och några till, och det förefaller mig, som om det just vore fiskevattnen kring dessa platser, som man hade i kikaren. Det är sant, som motionären sagt, att innehafvarna af dessa stora fiskevatten icke själfva bedrifva fiske utan ha fiskerätten utarrenderad, men de, som betala arrendet, böra väl få ha sin rätt i fred. Men det är, som sagdt, hufvudsakligen de småbönder, som äro bosatta i skärgården, som bedrifva detta fiske, om hvilka det här är fråga. Motionären har också åberopat, att, till följd af den långt gående jordklyfningen ute i skärgården, skulle det vara mycket svårt för jordägarna att själfva idka detta fiske. Men det förhåller sig med den saken så, att byarna hafva fiskevattnet gemensamt, och litet emellanåt komma byarne öfverens om, att de skola äga drifva strömmingsfiske på hvarandras vatten. Med den saken är det sålunda väl beställt. De fiska ock i tur och ordning inom byalagen.

Emellertid är det nog så, att själfva strömmingsfisket är ganska obetydligt i den inre skärgården. Strömmingen fiskas hufvudsakligen i den yttre skärgården, och detta fiske kan bedrifvas så mycket lättare numera, som motorbåtar ställas till fiskarens tjänst. Stockholms läns hushållningssällskap har ofta varit behjälpligt med att anskaffa sådana motorbåtar, och med

Ang. afgifts-
frätt ström-
ningsfiske
medelst sköter
inom Stock-
holms län.

(Forts.)

dessa ha fiskarena kunnat förfoga sig till den yttre skärgården. Men detta är omöjligt för småbönderna, som måste vara hemma för att se till, att gården blir hyggligt och ordentligt skött, och som därför icke kunna gifva sig ut så långt. Därför är det af vikt, att Riksdagen icke beröfvar dem rätten och möjligheten att skaffa sig *sitt* lifsuppehälle. Vi ha sedan många år här i Riksdagen sträfvat för att på alla sätt bereda den jordbrukande befolkningen ökade utkomstmöjligheter. Huru skall det då kunna vara möjligt, att man här skulle fatta ett beslut, som måhända skulle kunna leda till, att en rätt, som aldrig varit dessa jordägare bestridd, tages ifrån dem? Jag tror icke att sådant skulle verka godt. Det skulle enligt min uppfattning vara att göra lifvet outhärdligt för många af dem, om man läte både sköt-fiskare och nöjesfiskare fiska huru de ville i vår skärgård.

Som sagdt, då ingen förnekat, att jordägaren har rätt till de vatten, hvarom det här är fråga, så förefaller det mig i högsta grad betänkligt, om Andra kammaren skulle bedja Kungl. Maj:t se efter, om denna jordägarnas urgamla rätt möjligen skulle kunna frångås dem. De äro nog modfälda många gånger ändå, äfven om de icke från Andra kammarens sida mötas af sådant. Jag tror i stället, att man bör låta dem vara i fred, och att de öfverenskommelser, som de träffat med fiskarena, fortfarande må få gälla. Och skulle de detta oaktadt icke kunna ta sig fram, då må staten se till, huru deras utkomstmöjligheter på annat sätt må kunna tillgodoses. Det skulle vara helt enkelt besynnerligt, om Andra kammaren genom sitt beslut skulle vilja liksom insinuera, att statsmakterna skulle äga rätt att plocka ifrån dem dessa deras utkomstmöjligheter, för att sedan kanske Första kammaren skulle rädda dem. Jag vet väl, att reser-
vanterna varit ytterst försiktiga i sitt utlåtande, och därför är jag dem tacksam, men jag anser, att det går för långt, när man begär utredning om en sak, som borde vara klar för hvar och en. Dessutom håller jag före, att nog har Kungl. Maj:t an-
lägnare saker att styra om än denna. Och huru skulle det gå med rättssäkerheten i landet och hvad skulle statsmakterna vinna för anseende ute i bygderna, om man ens på minsta sätt ville kringskära de små jordbrukarnas rättigheter, hvilkas bästa vi under många Herrans år sökt främja?

Herr talman, jag anser visserligen icke en utredning i och för sig vara så farlig, ty det är min öfvertygelse, att jordägarna ha rätten öfver sina fiskevatten, men jag vet, med hvilket vemod de mottagit denna motion. Jag har fått skrivelser från 100-tals personer eller mera, att i all rimlighets namn göra hvad jag kan för att Riksdagen icke på något sätt må biträda denna motion. Därför har jag ansett det icke endast som en skyldighet utan äfven som en ren nödvändighet att anhålla om bifall till utskottets förslag, som åtminstone ger rent besked.

Herr Martin: Det är, som herrarna torde veta, jag, som väckt denna motion, som herr Åkerlund och jordbruksutskottets majoritet så starkt kritiserat. Jag får då från början erkänna, att själfva klämman är i viss mån något olyckligt affattad, men jag anser däremot, att reservanternas är så mycket lyckligare affattad. Litet hvar kan göra sig skyldig till sådana fel, som jag gjort, och jag beklagar, att själfva yrkandet kommit att få den form, som det fått, i min motion, men jag tror, som sagdt, att detta blifvit rättadt genom reservanternas uttalande.

För öfrigt vill jag säga, att det rör icke så mycket de små jordbrukarna i skärgården, som herr Åkerlund talade om, ty om så varit fallet, hade jag icke väckt denna motion. Herr Åkerlund erkände emellertid, att saken i viss mån gällde de stora godsägarna. Det är dem hufvudsakligast det gäller, och jag skulle icke väckt denna motion, om den icke gällt — jag kan säga — enbart dem. Nu har jag gjort det, hufvudsakligast därför, att det är stora vatten i våra skärgårdar, milslånga fjärdar, som dessa jordägare ha rätt att disponera öfver, men som jag tycker borde vara upplättna åt hvem som helst, som där vill lägga skötar. Det är, som litet hvar vet, förhållandet så inomskärs, att vattnet, som omger holmarna, äges af dem, som rå om dessa holmar; det är sålunda icke på samma sätt som utanför hafsstranden, där fiskarena ha rätt till det område, som ligger ett visst antal meter utanför hafsstranden. Om herrarna gjort ett besök i Stockholms skärgård, ha herrarna säkerligen sett, hur stora vattenområden där finnas, som icke kunna utnyttjas på annat sätt än af yrkesfiskare, därför att de små jordbrukarna, som herr Åkerlund talade om, icke ha tid att ge sig så långt ut från stränderna, utan få lägga sina redskap hufvudsakligast invid stranden i närheten af den plats, där de bo. Det är för att utnyttja dessa fiskevatten, som jag anser det skulle vara behjärtansvärdt att tillerkänna yrkesfiskarena rätt att lägga sina skötar där.

Jag vill också säga herr Åkerlund, att herr Åkerlunds uttalande synes vara af samma art som den resolution, som är affattad och antagen i norra delen af herr Åkerlunds valkrets. Det är något underligt med den, liksom också med den argumentering herr Åkerlund presterade. I denna resolution påstås nämligen, som också herr Åkerlund sade, att nöjesfiskare och dagdrifvare skulle få fritt fält att bedrifva fiske i våra skärgårdar. Jag vill då fråga kammaren: tror kammaren, att nöjesfiskare och dagdrifvare komma och bära stora skötar på ryggen eller komma med motorbåtar och skötbåtar, hvilka representera ett värde af minst 2,000 kronor, för att bedrifva strömmingsfiske? Jag tycker, att ett sådant påstående verkar mera som en agitationsfras för de kommande landstingsmannavalen än som saksköäl, hvarför icke så stort afseende bör fästas vid detsamma.

*Ang. afgifts-
fritt ström-
mingsfiske
medelst skötar
inom Stock-
holms län.
(Forts.)*

*Ang. afgifts-
fritt ström-
mingsfiske
medelst skötar
inom Stock-
holms län.*

(Forts.)

I samma resolution säges vidare, att vi, »så långt ögat kan skönja», ha varit vana att behärska våra vatten utefter kusterna. Nu veta herrarna, att när det gäller hafskusten, är det icke »så långt ögat kan skönja», som den gräns ligger, där ens rättigheter taga slut. Ty det är, om jag minns rätt, bara 90 famnar ut från stranden. I det stycket ha sålunda dessa resolutioners affattare, bland hvilka angifvits en hel mängd fiskare, tagit fel — jag tror för öfrigt icke heller, att det är fiskare eller små jordägare, som varit med om denna resolutions affattande, n. b. så framt de haft kännedom om hvad själfva frågan gäller. Hufvudsaken var för mig emellertid att få fram ordnade bestämmelser, huruvida strömmingsfiskare och skötfiskare hade rätt att lägga sina redskap ute i de stora fjärdarna. Nu är det alldeles riktigt, att min kläm i motionen icke varit så lyckligt affattad i detta fall, men jag tror, att reservanterna rättat detta, och jag tror, att man med verkligt lugn kan anta denna reservation, då lika litet jag som reservanterna eller utskottet vilja träda de små jordbrukarnas rätt för nära på något sätt. Men det är, som jag sade nyss, dessa stora vatten, dessa stora fjärdar, som borde utnyttjas bättre.

I öfrigt har motionen tillkommit i afsikt att främja yrkesfisket i vårt land så mycket som möjligt, att låta fisket bedrivas mera rationellt än hittills varit fallet. Det är sålunda ett rent näringsintresse, om jag så får uttrycka mig, som det här gäller, och jag har icke på minsta vis velat skada jordägarna. Jag tackar emellertid utskottet för dess stora välvilja för de små hemmansägarna i vår skärgård. Det är bara skada, att icke utskottet talar om att denna välvilja dock afser de stora jordägarna, ty det är hufvudsakligast dessa, jag berör i min motion, icke de små.

Vidare skall jag säga, att om jag återkommer till nästa riksdag, skall jag sätta jordbruksutskottets majoritet i tillfälle att visa sitt intresse för de små jordägarna ute i Stockholms skärgård på annat sätt och i annat sammanhang än hvad denna fråga rör.

För öfrigt har jag, då motionen skrefs, tänkt mig saken så ordnad, att där nu skötfiskarena betala afgifter, där skulle de göra det äfven i fortsättningen, men där de icke betala afgifter i närvarande stund, hvilket är fallet i största delen af skärgården — där dock tendenser nu finnas att skattelägga detta vatten — där tycker jag icke, att dylika afgifter borde utgå. Sålunda, den gamla häfdvunna uppfattningen, som herr Åkerlund talade om, nämligen att fiskarena skulle betala en viss afgift, vill jag icke rubba. Jag tycker därvidlag, att när de under långliga tider betalt till strandägaren för sitt fiskevatten, man icke bör rubba detta förhållande. Utan där tycker jag, att denna afgift bör erläggas också i framtiden, men däremot icke när

det är fråga om fiskevatten, som de icke hittills betalt någon-
ting för och som dessa skötfiskare absolut behöfva för att få
sin bärgning.

För öfrigt anser jag, att utskottet i viss mån sammanblan-
dat skötfiske med annat fiske, och det gör, att man får den upp-
fattningen af utskottsbetänkandet, att jag särskildt skulle velat
motionera om att upphäfva strandäganderätten på något sätt. Nej,
det har jag icke velat göra, utan jag har velat, att fisket i öfrigt
skall bibehållas precis likadant som förut. Det var endast sköt-
fisket det var fråga om. Och som herrarna veta, är det endast
en kort tid på året, som strömmingen befinner sig utanför stran-
den, strandägarens strandvatten. Men man kan också säga, att
det icke är så mycket inom strandägarnas råmärken skötarna
komma att läggas ut, utan det blir hufvudsakligen ute på de
stora vattnen, på de stora fjärdarna.

Vidare har jag icke gett mig in på frågan, huruvida fis-
karena hade någon juridisk rätt eller icke att lägga sina redskap
ute på de stora fjärdarna. Den saken är alltför vidlyftig och kan
icke pröfvas af någon enskild motionär och i synnerhet icke af
mig. Men jag tar för gifvet, att om denna sak underställes
Kungl. Maj:ts pröfning och en verklig utredning kommer till
stånd, det skulle kunna undersökas, huruvida man icke skulle
kunna gå yrkesfiskarena så mycket till mötes, att de skulle kunna
få lägga sina redskap ute i fjärdarna.

Äfven vill jag säga herr Åkerlund, att det nog kan bli tvist
om, huruvida de smärre jordägarna alltid kunna få lägga sina
redskap på sitt eget fiskevatten. Så rörlig som strömmingen är,
förflyttar den sig ganska hastigt på långa sträckor, hvilket gör,
att de jordägare, som lägga skötar, äfven måste följa strömmingen
och då också komma in på annat område, än de ha rätt till.

Jag vill sålunda för min del yrka bifall till reservanternas
hemställan under förhoppning, att det skall komma till stånd
en verkligt objektiv utredning härvidlag. När herr Åkerlund
nämnde »herrarna från Stockholm», så verkade det något egen-
domligt, ty det är just »herrarna från Stockholm» denna motion
gäller, därför att »herrarna från Stockholm», som herr Åkerlund
så drastiskt uttryckte sig, äro de, som inköpa stora områden ute
i vår skärgård och så småningom förhindra yrkesfiskarena att
där lägga sina redskap och komma att göra det i ännu större
omfattning än hittills varit fallet. Herr Åkerlund bör sålunda
lägga saken på rätt bog. Det är »herrarna från Stockholm»
detta gäller, fastän det verkar bättre, herr Åkerlund, att tala om
småbrukare ute från skärgården, fastän det icke var dem det
gällde i detta fall. Angående roffisket från motorbåtar ute i
våra skärgårdar, så vill jag säga, att man i de motorbåtar, som
»herrarna från Stockholm» använda, när de roffiska, icke ha
skötar med sig, som de lägga ut på kvällen och taga upp kl. 2

*Ang. afgifts-
fritt ström-
mingsfiske
medelst skötar
inom Stock-
holms län.
(Forts.)*

*Ang. afgifts-
fritt ström-
ningsfiske
medelst skötar
inom Stock-
holms län.* på natten, utan de ha andra fiskeredskap, som här icke berörts och som förut äro förbjudna att använda i annans fiskevatten. Herr Åkerlund gaf sålunda en oriktig framställning af det hela, en framställning, som icke verkar äkta, såsom ett uttryck för herr Åkerlunds uppfattning om själfva sakfrågan.

(Forts.)

Jag vill vidare erinra om, att jag hade en motion väckt här vid förra årets riksdag om undersökning, på hvad sätt man skulle kunna främja egnahemsrörelsen i våra skärgårdar. Jag vet icke, om herr Åkerlund var med om att afstyrka denna motion — det kan jag icke påminna mig — men nog föll motionen i Första kammaren, det är ett, som är säkert, och jag hade återkommit med denna motion i år, om jag icke hade befarat, att den skulle bli orsak till att äfven herr Öbergs motion om undersökning af norrlandsfiskarens bostadsförhållanden skulle falla. Hans motion föll nämligen i fjol i Första kammaren, och därtill var min motion orsak. Hvilken kammaren som sålunda är mest intresserad af småbrukarna i skärgården, den Första eller den Andra, det behöfver man icke resonera om, då vi faktiskt ha bevis på, hvem som har största intresset härför.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lundell: Herr talman! När man läser motionen i denna fråga, får man den uppfattningen, att här tydligen är fråga om en ändring i äganderättsförhållandena. Nu veta vi, att lagen, den nuvarande fiskestadgan, bestämmer beträffande mellersta Sveriges östersjökuster, att jordägarna ha strandägarerätt till fisket, så vida icke af ålder annorlunda är bestämdt, eller det finnes för vissa fall något slags sedvanerätt, som skall uppehållas. Vill man bibehålla den nuvarande äganderätten, är här naturligtvis icke alls någon anledning till någon skrifvelse eller någon hemställan till Kungl. Maj:t. Det är också alldeles tydligt, att motionären i den delen i viss mån så att säga petar på äganderätten. Reservanten härvidlag, herr Daniel Persson, brukar hålla ganska styft på äganderätten, men i det här fallet tycks han med de öfriga reservanterna ha suspenderat denna åsikt i viss mån och medgifver, att denna ändring ju kan vara någonting, som kan vara skäl i att göra. Men herr Daniel Persson, som är gammal nämndeman lika väl som jag, har nog reda på, att är det fråga om någon häfd eller enskilda servituter ifråga om jordägarerätten, då tillhör det domstolarnas pröfning, men man kan icke gå till Kungl. Maj:t och begära, att Kungl. Maj:t skall komma med en utredning i det här fallet, ty det kan icke pröfvas annat än i hvarje särskildt fall för sig. Man kan väl icke begära, att Kungl. Maj:t skall åstadkomma en utredning, som berör hvarenda fiskare och hvarenda jordägare och alla fiskerättsförhållanden i Stockholms skärgård. Det tycks vara

alldeles samma förhållande med äganderätten till fiske i Stockholms skärgård som i södra delen af östersjökusten, nedåt Kalmar län. Där finnas många hemman, hvars hufvudsakliga värde består uti fiskerätten, och att i någon mån inskränka denna fiskerätt och överlämna den till yrkesfiskare att fritt husera som de vilja, det skulle åstadkomma lika mycket skada för dessa fiskevattensägare som för själva fisket, ty de kunde då icke åtnjuta något skydd i det fallet. Det är klart, att dessa små jordägare icke alltid kunna fiska hvar för sig, utan att det måste ordnas, så att antingen flere jordägare själfva fiska gemensamt, såsom man gör på många håll, eller också att man upplåter en större sträcka för yrkesfiskare, som betala arrende för dessa fisken.

*Ang. afgifts-
fritt strom-
ningsfiske
medelst skötar
inom Stock-
holms län.*

(Forts)

Motionären säger här på ett ställe, att intet hindrar en jordägare att taga arrendeavgift, och säger, att intet hindrar, att samtliga jordägare taga sådan avgift. Då är det klart, att de också ha äganderätt till fiskvattnet, men motionären vill i alla fall ha det så ställdt, att icke andra skola ha denna rätt än de, som uppburit arrendeavgift förut och som ha obestriddlig rätt därtill; men om de icke utkräft sådant eller gjort lagens anspråk gällande på äganderätten, skulle de förlora sin äganderätt, hvilket väl vore orimligt.

Så talar han om de stora jordägarna i det fallet. Ja, det kan hända, att det finnes större och mindre jordägare, som ha rätt till fiske, men skall man drifva den politiken, att, då en liten jordägare har rätt till fiske, han skall få behålla den, men då det är en större jordägare med samma rättighet som den lille, han skall bli af med den, till följd af några föreskrifter, som Kungl. Maj:t skall utfärda, då är det väl ett tydligt angrepp på äganderätten, och det gå vi icke gärna med på för närvarande, om icke kanske ett visst parti, socialisterna.

Hvad nu beträffar fisket med skötar, lär detta fiske svårligen vara förenligt med bestämmelserna i fiskestadgan om »det, som af ålder varit vanligt», ty de skötar, hvarmed fisket bedrifves och hvilka efter motionärens uppgift kosta ett eller två tusen kronor, äro väl icke af ålder brukliga, utan det är väl våra dagars yrkesfiskare, som komma med dem. Om, som motionären säger, fiskarena icke ha råd att betala arrende, så lär det väl icke ge dem rätt att ingripa på annans egendom, ty det är väl alldeles säkert och tydligt, att de, som köpt dessa fiskevatten. ofta äro skuldbelastade för köpeskillingen och icke ha råd att undvara dessa arrendeavgifter; och det kan väl icke anses rätt att de, som hittills icke kommit sig för att indrifva dessa avgifter, ej skola få uppbära sådana för framtiden, utan sålunda fränkännas sina lagliga rättigheter. Utskottet har ju i sitt betänkande utförligt motiverat de åsikter, som göra sig gällande från pluralitetens sida, och fastän de liberala och socialistiska

*Ang. afgifts-
fritt ström-
mingsfiske
medelst skötar
inom Stock-
holms län.*

(Forts.)

partierna ha majoritet i jordbruksutskottet, har det dock icke lyckats att få majoritet i jordbruksutskottet för den inskränkning i äganderätten, som det här är fråga om.

Herr talman, då jag icke, så vida man icke vill göra en inskränkning i den nuvarande jordägare- och fiskevattensägare- rätten, kan finna något skäl för en utredning i detta fall, och med hänsyn till de omständigheter i öfrigt, som tydligen föreligga, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Jag har visserligen deltagit i ärendets förberedande behandling i utskottet, men icke varit närvarande, då det slutbehandlades, och står därför icke antecknad vare sig som deltagare i utskottets beslut eller som deltagare i reservationen. Jag vill emellertid tillkännagifva, att jag i allt ansluter mig till reservanternas förslag. De skäl, reservanterna anfört, ha ju vidlyftigt och ingående relaterats af herr Daniel Persson, och jag ansluter mig helt till dem.

Jag vill bara yttra några ord med anledning af herr Åkerlunds anförande.

Det är icke meningen att med denna utredning tillskapa någon ny rätt på bekostnad af äganderätten. Herr Åkerlund tager i varmt försvar de små strandägarna och jordägarna, och jag instämmer villigt med honom däri, att de äro i behof af försvar; men detta försvar får icke ske på bekostnad af andras berättigade intressen. Här har påpekats från många håll under behandlingen af denna fråga, att dessa yrkesfiskare hafva under århundraden varit vana att oförkränt af strandägarna i de stora fjärdarna idka strömmingsfiske. Hvad är nu deras rimliga begäran? Jo, de begära bara att få bli bibehållna i den rätt, de sedan århundraden tillbaka varit vana anse som sin. Är nu detta stridande mot hela vår lagstiftnings anda? Nej, visst icke! Se bara på innehållet i vår lag om rätt till fiske! Där har å de norrländska kusterna fiskarena gifvits rätt att, där de af ålder varit vana att idka strömmingsfiske vid stranden, begagna sig af jordägarens strandrätt för att oförkränt och jämsides med strandägaren idka sådant fiske. Nere vid västkusten ha också fiskarena haft rätt af ålder att i vissa trakter idka hafsfiske, fiske efter hafsfisk, och där bibehåller äfven lagstiftningen denna rätt för fiskarena att jämsides med jordägarna oförkränt bedrifva detta fiske. Det är precis samma fråga härvidlag. Det gäller att tillse och verkligen noggrant undersöka, om yrkesfiskarena här i Stockholms skärgård verkligen sedan långliga tider tillbaka haft en sedvanerätt, en rätt att jämsides med strandägarna idka detta strömmingsfiske i vissa delar af skärgården. Om så är fallet, anser jag, att lagstiftarna ha fullt fog att skydda deras berättigade intressen mot att, ett, tu, tre, en jordägare kommer

och stänger sitt område och säger: Här måste ni sluta! Här måste ni uppgifva den rätt, som af ålder varit eder förbehållen!

Hvilka äro de, herr Åkerlund, som kanske utgöra den största faran för dessa yrkesfiskare? Jo, dessa stim af stockholmare. De komma ut och köpa ett litet ägostycke och bygga sig en villa och vilja ha sitt fiskevatten fredadt. Antingen förbjuda de strömmingsfiskarna att idka fiske eller också pålägga de dem en afgift, som går ut öfver höfvan. Det är dock någonting, som icke lagstiftaren och icke de små yrkesfiskarna heller kunna opåtaladt åse utan att göra någonting därför. Hvad är det nu vi vilja? Hvad är det vi föreslagit? Jo, vi ha föreslagit en utredning, om de ha en sådan rätt och om denna rätt utan att kränka jordägarnas och strandägarnas berättigade intressen kan få fortfara liksom den under långa tider varit.

Det är på dessa skäl, herr talman, jag anser mig kunna gå motionen till mötes. Jag har ansett, att samhället har skyldighet tillse, att både strandägarnes och yrkesfiskarens berättigade intressen tillgodoses, där de icke kränka den enes eller den andres rätt. Det är på grund häraf, herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Olofsson i Åvik: Herr talman! Då jag genomläste den föreliggande motionen, fick jag den uppfattningen, att motionären här afsåg, att af billighetsskäl yrkesfiskare skulle vid vissa tillfällen få idka s. k. skötfiske för att taga strömming äfven där strandägarna ansågos ha rätt till fiskevattnet. Utskottet har, såvidt jag kan förstå, af mycket goda skäl afslagit denna framställning. Sedan ha, som det synes mig, reservanterna kommit fram med någonting helt annat; de ha kommit fram med, huruvida det icke kan vara tvist om, huruvida jordägarna äga denna fiskerätt eller icke. Det är sålunda enligt mitt förmenande ett nytt moment, som reservanterna här framlagt och vilja att kammaren nu skall biträda.

Motionären framhåller, att skötfiske skulle vara af så ringa betydelse för jordägarna, att ett sådant medgifvande från Riksdagens sida icke skulle, efter hans förmenande, inverka på äganderätten till fiskevattnet. Jag har icke funnit, att motionären ifrågasatt, att tvist härom skulle vara rådande, men jag har funnit, att motionären tycks medgifva, att de små jordbrukare, som äro strandägare, också ha den rätten. Jag vill då fästa motionärens uppmärksamhet på, att skulle detta skötfiske upplätas, så skulle — det vågar jag säga med den erfarenhet jag har af fiske från andra trakter — såsom man säger gärdet vara uppgifvet. Man skulle fiska med alla möjliga redskap i de fiskevatten, där tillåtelse lämnats. Att här kontrollera är, som herr Åkerlund mycket riktigt anmärkte, ganska svårt. Hvilken som helst skulle kunna skaffa sig gamla billiga skötar, lägga ut dem

*Ang. afgifts-
fritt ström-
ningsfiske
medelst skötar
inom Stock-
holms län.*

(Forts.)

Ang. afgifts- och bedrifva roffiske under tiden, utan att jordägarna kunde fritt ström- kontrollera detta och göra något däråt. Så förhåller det sig mingafiske nog med den saken.
medelst skötar inom Stock- holms län.

(Forts.)

Motionären har framhållit, att han finner det orimligt, att dessa yrkesfiskare få erlägga en afgift till jordägarna för detta skötfiske, han talar om. Han nämnde också något om arrende- beloppet, hvilket brukade vara mellan två och tio kronor, om jag minns rätt, ett enligt mitt förmenande ringa belopp, och jag tror sannerligen att dessa yrkesfiskare, om de förstå sin sak rätt, hellre betala dessa 2—10 kronor än få en alldeles öfverväldi- gande konkurrens just i det fisket. Jag tror näppeligen, att något annat kan ligga i yrkesfiskarens intresse, om dessa afgifter kunna vara så låga. Här skulle ju hvem som helst få frihet att komma med skötar på de bästa platserna och hindra dessa yrkesfiskare, som mot en ringa afgift fiska där.

Det är ju också alldeles gifvet, att de jordägare, som bo i skärgården, då de köpt sina jordbruksfastigheter, måst taga hän- syn till fisket, och att priset varit därefter. Det är jag förvissad om. Det är framhållet och förefaller mig naturligt, att en stor del af dessa småbrukare där ute icke kunna lefva på jord- bruket utan måste taga en del af sin inkomst från fisket, och då vore det väl högst orimligt, om denna kammare ville från- taga dessa små jordbrukare där ute den rättighet, som de enligt mitt förmenande måste ha.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr Olausson: Herr talman, mina herrar! Då jag här står antecknad såsom närvarande vid behandlingen af frågan i utskottet, men ej står såsom reservant, vill jag upplysa om, att jag icke var närvarande vid frågans slutbehandling och sålunda icke hade tillfälle att reservera mig. För öfrigt skulle jag vilja ansluta mig till den i ärendet afgifna reservationen. Jag erkänner gärna, att jag trots jag är representant för den bohuslänska skärgården eller delar därpå och noga känner till fiskeförhållan- dena på västkusten, nära nog saknar kännedom om förhållan- dena i Stockholms skärgård. Jag kan emellertid icke annat än förvåna mig öfver, att lagstiftningen är så olika. På västkusten får fiskarebefolkningen utan inskränkning följa ett stim, hvar det går, och fånga, och jag tror, att denna bestämmelse för väst- kusten är en viktig bestämmelse och tror, att där, just därför kunnat bildas en kompakt fiskarebefolkning, hvilket icke är för- hållandet i Stockholms skärgård. Jag tror, att det förhållandet, att i Stockholms skärgård icke kunnat uppstå en särskild fiskare- befolkning utan endast ett fåtal yrkesfiskare, beror därpå, att äganderätten där är alltför starkt tillgodosedd. Jag vill visser- ligen icke gå med på att i någon mån inskränka jordägarnas

rätt till fiske, men den reservation, som här är bifogad utskottets betänkande, afser, såvidt jag kan läsa den, icke alls någon inskränkning utan vill endast ha en utredning till stånd, huruvida det kan åstadkommas några tryggande bestämmelser för den rätt, fiskarena af ålder där haft att idka fiske. Jag vill säga både herr Åkerlund och herr Lundell, att då reservanterna så tydligt uttala detta i sin reservation, det icke är fullt rätt af dessa herrar att påstå, att skrifvelsen afser att i någon mån skada denna äganderätt.

*Ang. afgifts-
fritt ström-
mingsfiske
medelst skötar
inom Stock-
holms län.*

(Forts.)

Ur nationalekonomisk synpunkt skulle det helt säkert vara fördelaktigast, om detta stimfiske vore alldeles fritt, men då det nu en gång fastställts en äganderätt till fiskevatten, så torde det vara svårt att få denna äganderätt upphäfd. Det kan ju icke ske med mindre än att staten lämnar jordägarna full godtgörelse för den fiskerätt de ha, och upplåta den fritt till alla fiskare, men det torde vara förmätet att hoppas, att statsmakterna skulle gå in på något sådant.

Strömmingen är, såsom herrarna veta, en stimfisk, och det är uppenbart, att om detta fiske skall kunna drifvas rationellt, måste dess utöfvare ha rätt att följa stimmen och taga fisken där den går till. Men om en fiskare har arrenderat fiskevatten af en jordägare, så är det icke sagdt, att stimmen alltid gå på hans område, utan de måste kanske sökas på annat håll. Under nuvarande förhållanden kan därför detta strömmingsfiske icke få den utveckling och betydelse, som det skulle kunna få, om det på samma sätt som stimfisket på västkusten vore fullständigt fritt.

Nu afser den begärda utredningen ju icke någon inskränkning i äganderätten, men jag anser dock en utredning vara behöflig för att få fram en lag för fiskets bedrifvande, som kunde vara till fördel kanske både för jordbrukarna själfva och för näringsfiskarena. Man har sagt, att man icke skall skriva och begära utredning på alla möjliga områden, men när förhållandet såsom bekant är det, att en dylik utredning rörande västkusten redan är igångsatt, så kan det väl icke föranleda så mycket besvär, om den utsträcker till att omfatta äfven Stockholms län.

Jag skall därför be, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lundell: Såväl herr Kronlund som den siste talaren ha ordat om helt andra trakter än dem, hvilkas äganderätts- och fiskerättsförhållanden här äro i fråga. De ha talat om Norrland och de ha talat om västkusten. Som vi veta är det en helt annan lagstiftning, som gäller för fisket på dessa ställen, än den som gäller för mellersta östersjökusten. De ha också framhållit med stor skärpa, att utredningen icke skulle gå ut på att åstadkomma någon ändring i fråga om äganderätten. Ja, hvartill

*Ang. afgifts-
fritt ström-
mingsfiske
medelst skötar
inom Stock-
holms län.*

(Forts.)

skall då en skrifvelse tjäna? Ha fiskarena af ålder eller enligt sedvanerätt något slags befogenhet att fiska, så säger redan den nuvarande lagen, att de skola bibehållas vid denna rätt. Få de den icke på annat sätt, få de vända sig till domstolarna, som ju äro inrättade för att skipa rättvisa. Det är endast i det fallet, att man afser någon ändring uti äganderätten som det kan vara någon anledning att skrifva till Kungl. Maj:t och begära en utredning. Och hvarför skall man sätta i gång denna stora apparat med en utredning, då lagen redan nu är alldeles klar? Har jordägaren ensam rätt att fiska på sitt vatten, ja, då skall han bibehållas vid denna rätt. Finnas åter andra, som med honom dela denna rätt, så är det en domstolsfråga, hur det skall skiljas dem emellan, om de icke äro på det klara med sina inbördes förhållanden. Detta är alldeles icke någon utredningsfråga, och jag kan rakt icke förstå, att reservanterna, om de icke önska någon ändring eller inskränkning i jordägarens rätt till sitt fiskevatten, ha någon anledning att påyrka en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr Martin: Herr talman! Jag skall be att få säga ett par ord till herr Olofsson i Åvik.

Herr Olofsson har säkerligen missförstått innehållet i motionen, då han talar om de afgifter, som fiskarena betala därute. Det är nämligen icke så, som han tyckes tro, att de två kronor, om hvilka han ordade, skulle vara allt de ha att erlägga, utan de ha att betala afgifter till växlande belopp till olika strandägare. Om herr Olofsson fått tag på siffran två kronor på något ställe i motionen, så vill jag säga, att det finnes andra områden, där fiskarena få erlägga tio kronor per båt och år. Jag har emellertid icke så mycket fäst mig vid de belopp, som de nu erlägga, utan jag har mera tänkt på framtiden, då kanske hela de stora vidder af skärgården, som ännu icke äro skattlagda, komma att upplätas endast mot afgift. Hvad de nu betala belöper sig till omkring 40 kronor för båt och år, och det är icke så farligt. Det är icke därför de äro oroliga, utan inför den utsikten, att de stora fjärdarna, där fisket hittills varit öppet, skulle skattläggas, hvilket det finnes en viss anledning att befara.

Jag har flera uppgifter på hvad som nu betalas, men vill särskildt framdraga en uppgift från en mycket stor egendom i skärgården, som till hälften brukas af ägaren själf och till den andra hälften är bortarrenderad. För den hälft af egendomen, som ägaren själf brukar, tar han 5 kronor per båt och år af fiskarena för det de få använda hans vatten att lägga ned sina skötar uti, men arrendatorn däremot, en mindre bemedlad man, anser sig af rena billighetsskäl icke kunna taga mer än 2 kronor

per båt och år. Det gör på en enda ägares vatten 7 kronor per båt och år, hvaraf 5 kronor, som sagdt, gå till ägaren och 2 kronor till arrendatorn. Härnf framgår, att det är mycket oklara bestämmelser, som nu gälla.

Ett annat fall. Det finnes en mycket stor strandägare i skärgården, hvilken icke är jordbrukare, utan en herreman, som det heter, som köpt stora områden till att uppföra villor på. Han har sitt fiskevatten bortarrenderadt mot 350 kronor per år till två fiskare, två bröder. När jag talade vid denna strandägare häromdagen, frågade jag honom, om det var för skötfisket han tog denna afgift. »Nej», svarade han mig, »det lägger jag mig aldrig i, utan jag tar denna afgift för tvenne mycket gifvande notvarp, som finnas där.» Sedan gick jag till dessa båda fiskare, som arrendera fiskevattnet, och frågade dem, hur det förhöll sig. »Jo», sade de, »vi betala 350 kronor om året för två notvarp, men skötfisket bryr vi oss icke om. Vi fiska litet strömmig medels skötar ett slag på våren och hösten, men för öfrigt få fiskarna lägga ut skötar hur de vilja på detta område.» De hade den lifliga öfvertygelsen, att de icke hade rätt att taga någon afgift för skötfisket. Härnf framgår också, huru oklara de rådande bestämmelserna äro.

Jag har sålunda icke afsett dessa små afgifter, som fiskarna nu få betala jordägarna, utan jag har tänkt på de stora fiskevattnen, som för framtiden säkerligen i många fall komma att tillhöra förmögna personer, som nu inköpa holmar i den yttre skärgården. Skulle de förhindra skötfiske där, skulle dessa skötfiskare gå fullständigt under, och det är därför som Riksdagen här måste träda emellan.

Herr Kronlund: Jag skall blott be att med några ord få bemöta herr Lundell.

Han sade, att jag i mitt anförande hade rört mig omkring förhållandena på helt andra orter än dem, som här voro i fråga. Ja, det gjorde jag, men det var just för att bevisa hvad jag ville bevisa. Det finnes sedvanerätt på andra trakter i vårt land, och lagstiftningen har sagt, att om det där af ålder funnits en rättighet att fiska, hafsfisk å västkusten eller strömming å de norrländska kusterna, denna rätt skall förbli oförkränkt, så att en ny jordägare icke kan komma att säga till fiskarna, att han utestänger dem från deras fiske. Denna sedvanerätt vill jag skall tillämpas äfven här. Jag önskar en undersökning, om det i Stockholms skärgård har funnits en af ålder begagnad rätt för yrkesfiskare att fiska, och om så är, anser jag att här föreligger precis samma förhållande, nämligen ett anspråk, som icke bör kunna ensidigt af en strandägare, en ny jordägare, kullkastas. Lagstiftaren bör ha sitt ord med i laget och se

*Ang. afgifts- till, huruvida här föreligger ett anspråk, som kan af lagstiftaren
fritt ström- godkännas eller icke.
mingsfiske
medelst skötår
inom Stock-
holms län.*

(Forts.)

Nu säger herr Lundell: fiskarena få processa med vederhörande strandägare om denna rätt. Ja, det är verkligen att bjuda folk stenar i stället för bröd. Tror herr Lundell, att dessa stackars fattiga yrkesfiskare skulle kunna anställa stora, tidsödande och penningeödande rättegångar för att utreda förhållanden, som, om de anförtroddes åt Kungl. Maj:t till utredning, skulle taga årtal i anspråk? Jag tror åtminstone icke det, och mig synes, att samhället har så pass stort intresse af att skydda och hjälpa dessa yrkesfiskare, att man bör behjerta en framställning från deras sida att få denna fråga utredd, att få utrönt, huruvida en sedvanerätt finnes här. Det är ett billigt anspråk från deras sida, som de med skäl kunna ställa på samhället.

Herr Åkerlund: Herr talman! Det är sant, som en talare sade, att här råda oklara bestämmelser. Det gör det nog litet hvarstädes här i världen. Den kännedom och erfarenhet jag har om ställningen där ute i skärgården är likvisst den, att det har aldrig funnits någon sedvanerätt, ehuru sådan rätt tagits på senare tider. Att uppmuntra något dylikt kan icke vara riktigt och rätt och behöfves ju icke heller.

Herr Martin talade om, att stockholmarna köpa stora egendomar därute. Ja, det är mycket sorgligt, att de ibland taga för sig för mycket, men det är dock egentligen i närheten af Vaxholm som detta passerar, och Stockholms läns skärgård är bra mycket större än den, som ligger närmast intill Vaxholm. Komma vi ut i den stora skärgården, finnas där ganska få egendomar, som man kallar dem i dagligt tal, utan där finnes så godt som uteslutande småbruk. Hur skulle det dessutom vara möjligt att kunna lagstifta så, att de stora egendomarnas ägare skulle få släppa till sitt fiskevatten till den, som ville begagna det, men de små egendomarna skulle vara fria från denna skyldighet? Det lär väl icke gå för sig.

Här kommer en annan sak till. Om en stockholmare kommer ut och köper ett stycke mark för att bygga sig ett sommarställe, stort eller litet, och det inköpta området ligger inom en by, så blir han icke ensamägare af sitt fiskevatten, utan detta tillhör fortfarande hela byn. Jag nämnde också i mitt förra anförande, att det i allmänhet icke möter några svårigheter i skärgårdarna att följa de få strömmingsstim, som komma in, ity att det träffats öfverenskommelse dels mellan byamännen, som ha fiskevatten gemensamt, och dels mellan de olika byarna, enligt hvilken öfverenskommelse fiskarena få följa stimmen in på andras vatten.

Hvad nu eignahemsfrågan och Första kammaren beträffar,

så ber jag om ursäkt att jag drar in den frågan i debatten, men ett föregående anförande nödgar mig därtill. Jag sade, då jag förra gången hade ordet, att det skulle vara besynnerligt, om det skulle öfverlämnas åt Första kammaren att se till, att man icke trädde de små jordägarnas rätt för nära. Det är de små jag håller mig till. Att äfven stora jordägare finnas därute rår jag icke för, jag har icke en kvadratmeter jord i skärgården. Hvad egnahemsfrågan särskildt angår, så vet jag nog, att det var svårt med Första kammaren och att jag fick motionera tre gånger, innan mitt förslag gick igenom. Men nu är väl tiden en helt annan än förr. Kanske man blifvit nödd och tvungen därtill, men i alla fall är tonen en annan, och då kan det vara onödigt att kalfatra kammaren i denna fråga.

Herr Martin talade om en resolution, som kommit honom tillhanda från norra skärgården, och det föreföll nästan, som om han ville insinuera, att jag haft med den saken att skaffa. Jag skall då be att få säga honom, att jag icke haft ett dugg att göra med den saken. Jag har för öfrigt resolutioner här ifrån Värmdö och Ljusterö skärgård mig tillsända af mellan 100 och 200 små hemmansägare. Vill herr Martin se dem, så finnas de här, men jag vill icke besvara kammaren med att läsa upp dem.

Hvad nöjesfiskarena beträffar, så sade herr Martin, att de icke kunna taga skötarna på ryggen och fara ut och fiska med dem. Nej bevars, det kunna de icke och det idas de icke heller, det kunna vi vara lugna för, men det är intet som hindrar dem från att taga med sig ett par trasiga skötar uti en motorbåt och skylla på dem, då de äro ute och kapa fisk för småbönderna. Så har det också gått till. Och det är icke nog med fisket, utan vi ha äfven skyttet, som de fördärfva, tack vare dessa eländiga motorbåtar, som nog kunna vara bra, om de användas rätt, men som många gånger äro till skada.

Jag har, herr talman, icke det ringaste grand emot, att äfven yrkesfiskare uppmuntras på bästa möjliga sätt. Jag har i Stockholms läns hushållningsällskap själf gjort hvad jag kunnat för att hjälpa dem till att erhålla motorbåtar, så att de kunna drifva sitt fiske där det verkligen lönar sig, nämligen vid de yttre skären, och i det fallet vill jag fortgå så länge jag har något att säga. Men att man skall gifva på hand, att dessa fiskare skulle äga någon ostridig rätt till fiske på andras vatten, och att ägarerna skulle afstå sin fiskerätt till förmån för dem, det kan jag icke vara med på och därför vidhåller jag mitt yrkande.

Herr Lundell: Det bör väl äfven för herr Kronlund vara klart, att om det råder undantagsförhållanden på ett eller annat ställe, bör det väl icke föranleda utredning i klump för ett helt län. Jag tror vidare, att de små hemmansägarna äro mer utsatta för kränkningar i sin rätt från fiskarens sida än fiskarena

*Ang. afgifts-
fritt ström-
ningsfiske
medelst skötar
inom Stock-
holms län.
(Forts.)*

*Ang. afgifts-
fritt ström-
mingsfiske
medelst skötar
inom Stock-
holms län.*

från hemmansägarnes, och jag tror äfven, att fiskarena, om de öfver hufvud taget hafva någon rätt, ha lättare att göra den gällande än de små hemmansägarna. Den saken lär icke kräfva någon särskild utredning.

(Forts.)

Herr Kronlunds påstående stämmer för öfrigt icke med motionärens uppfattning, att där jordägaren redan förut uppburit arrende, får han behålla det, men där så icke varit fallet, där förlorar han denna rätt; och det stämmer för öfrigt icke heller med bibehållandet af äganderättsförhållandena.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Hamilton: Innan debatten afslutas, skall jag be att få rätta ett misstag i utskottets utlåtande. Jag står nämligen antecknad som närvarande vid detta ärendes behandling, hvilket jag icke var, åtminstone icke vid slutbehandlingen. Med den försiktiga affattning, som reservationen fått, hade jag dock säkerligen, om jag deltagit i ärendets slutliga handläggning, ställt mig på reservanternas sida. Jag kan nämligen icke finna, att reservanterna önska göra något angrepp mot äganderätten utan allenast att få utredt, hur långt denna strandägarerätt sträcker sig. Det är mycket möjligt, att utredningen snarare blir till fördel för jordägarna än för de så kallade yrkesfiskarena. Huru outredda fiskeförhållandena i vårt land verkligen äro, torde med all tydlighet framgå däraf, att man icke vet huru långt strandägarerätten sträcker sig. I Skåne t. ex. med dess flacka kuster sträcker sig jordägarens fiskerätt 180 meter från kusten, medan den i vissa skärgårdar går en mil ut i hafvet därför att det därute ligger en liten ö, som tillhör en jordägare. Går jag till Bohuslän, så finna vi, att sillfisket är tillåtet »inom vikarna». Allt detta gör, att en domare har mycket svårt att fälla en dom i hithörande frågor, där jordägarerätten hvilar på så outredda förhållanden.

Det torde därför vara allt skäl att söka få en utredning till stånd, icke endast uti Stockholms skärgård utan rundt hela landets kuster. Själf är jag, som herrarna veta, en mycket varm vän af äganderätten och jag tror att denna utredning skall kunna vara till gagn äfven för jordägarna. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Herr Månsson: Jag förstår ju, att herrarna äro litet oroliga öfver den omfattning debatten tagit i denna fråga. Det är en hel del frågor kvar på dagordningen och man vill ju icke gärna rulla upp debatter om bagateller. Men efter hand som denna diskussion framskridit, har det mer än väl märkts, att det här icke är fråga om en bagatell. När man hör en del anföranden, kan man icke undgå att bli både uppriktigt ledsen och allvarligt bekymrad för vårt folks framtid både i det ena och andra

afseendet, ty den anda, som framskyntar i de anföranden, jag härmed åsyftar, har då bra litet af fosterländskhet och medborgarsinne i sig.

Jag är uppfödd i ett hem, där man vid strömmingsfiske specialiserade sig just på fiske med skötar, och jag har väl i min ungdom hundrade nätter på hafvet varit med om detta fiske såväl utom- som inomskärs. Jag kan för öfrigt säga herr Lundell, att vi där hemma också hade jordbruk, hvilket på flera sidor gränsade till fiskevatten, såväl utomskärsfiskevatten, om jag så får säga, som inomskärsfiskevatten. Men aldrig sporde jag en halfdragen aning om att vi skulle på ena eller andra sidan om vår ö hindra fattiga medborgare att där taga ål, flundror, aborre, strömming eller sådant. Något dylikt skulle aldrig kunnat falla oss in, och aldrig heller har jag hört, att någon sådan idé framkommit hos de små jordbrukarna hemma i Blekinge. Däremot har jag hört, att mångmillionärer och stora godsägare och hofgunstlingar — jag behöfver bara nämna namnet Wachtmeister — lagt beslag på hela stora fjärdar och sund. Jag vet icke, hur det är nu — måhända kan någon, som numera är bosatt i Blekinge, tala om hur det förhåller sig — men för 20 år sedan gjordes det allvarliga försök att plocka fiskarena på deras slantar, därför att de idkade fiske inne i skärgården.

Saken är ju den, att sillfiske — ja, här uppe heter det strömming men vi säga sill nere i Blekinge — är det nästan omöjligt att bedrifva, om man icke får följa sillstimmen. En tid på året, när vattnet blir varmt, gå hemma i Blekinge stimmen gärna ut en 3, 4 mil till hafs och så djupt ned, att man måste vraka med ref, som det kallas, d. v. s. på garnen måste man fästa linor, 8, 10, 16 famnar långa, hvarmed garnen sänkas, så att man når de på djupet gående sillstimmen. På vårarna åter, under lektiden, då strömmar sillen in i skärgården; och då det händer att detta sker så tidigt på våren, att isen ännu ligger, får man tillgripa andra medel. På senare tiden har man sålunda, efter hvad jag fått höra, börjat praktisera ett fiskesätt, som tillgår så, att man hugger hål i isen och så vråker ned sillgarnen eller skötarna där samt därefter med en stång ungefär så lång som härifrån och till andra sidan af kammaren skjuter sköten under isen. Sedan hugger man ett nytt hål på isen och lägger ut ett flöte, och så undan för undan.

Detta sätt att fiska måste merendels försiggå inomskärs på de vatten, som ligga mellan skärgårdens inre öar. Skall man nu begära ersättning af fiskarena för att de skola få taga upp denna strömming, som i alla fall om några veckor eller månader går till hafs igen och sedan nästa gång uppträder vid danska, ryska eller tyska kusterna, så tror jag, att det blir en betydande opposition bland fiskarena där nere.

*Ang. afgifts-
fritt ström-
mingsfiske
medelst skötar
inom Stock-
holms län.*
(Forts.)

*Ang. afgifts-
fritt ström-
mingsfiske
medelst skötar
inom Stock-
holms län.*

(Forts.)

Man talar här om intrång i äganderätten. Det kan då med skäl frågas, om hemmansägarna i Blekinge eller hemmansägarna och godsägarna här i Stockholms skärgård eller någon annan strandägare, hvilken som helst, nedlagt några som helst kostnader för att upphjälpa fisket. Hvad menas med äganderätt? Menas därmed, att jag, om jag är samhällsfiende eller däre eller milliardär på en gång, skall kunna köpa hela Stockholms län och förbjuda allt fiske där och säga, att här får ingen taga upp en fisk? Eller att jag kan köpa Uppland eller Gästrikland hemman för hemman och lägga landet så platt öde, att där icke höres hund eller får eller oxer eller ko, eller att jag skall ha rätt att köra människorna i sjön? Det är väl ändå icke meningen med äganderätten. Meningen med äganderätten är väl, att jag, när jag exempelvis odlar min jord, skall ha rätt till de skördar, som jorden frambringar genom mitt arbete, och att min hustru och mina barn, som hjälpt mig med odlandet, skola ha rätt att efter mig njuta frukten af hvad jorden alstrat, d. v. s. min och deras mödas lön. Men icke skall väl jag under åberopande af äganderätten kunna beslaglägga ett fiskevatten, som jag icke nedlagt den ringaste kostnad på, eller där jag icke försökt taga upp en enda fisk eller haft ett garn eller en krok, och icke får väl jag förbjuda andra att fiska där?

Det är icke blott utskottets afstyrkande, som jag finner märkligt, utan äfven reservationen, och därför kan jag icke yrka bifall till någondera.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Först vill jag säga några få ord med anledning af herr Olofssons i Åvik yttrande. Han sade nämligen, att reservanterna ha kommit med något helt annat än motionären. Ja, yttrandet är ett annat till sin form, men det är precis detsamma i sak, herr Olofsson. Motionären har hemställt, att vi utan vidare skulle företaga en ändring i 1896 års lag om rätt till fiske. Det ansågo vi reservanter icke vara möjligt att åstadkomma, ty det kunde föranleda en orättvisa mot jordägarna i Stockholms skärgård. Därför ville vi ha till stånd en utredning, så att man kunde få någon grund för en lagändring, om nämligen utredningen skulle visa, att det funnes någon sådan rätt för fiskarena. Det är således precis samma sak.

Herr Lundell, min gamle vän, gaf mig i sitt första anförande det erkännandet, att jag strängt brukade hålla på äganderätten, men nu hade jag, menade han, suspenderat mina åsikter i den frågan. Jag kan då icke ge honom bättre svar än att be honom genomläsa den förevarande reservationen, så skall han komma underfund med sitt misstag i detta afseende.

Herr Lundell vädjade vidare till mig, huru jag såsom nämndeman skulle förfara, om det gällde att få uttrönt, huruvida sed-

vanerätt finnes. Det sätt han föreslog var att draga ett sådant ärende under domstol. Den frågan upptog jag till bemötande i mitt förra anförande och sade då tydligt ifrån, att det var icke så lätt för dessa fattiga fiskare att åstadkomma den utredning och det bevismaterial, hvarpå en sådan dom skulle grunda sig. Och därför anser jag det vara nödvändigt, att en utredning kommer till stånd, för att man skall kunna fälla en rättvis dom i detta hänseende, men herr Lundell och några andra ha sin utredning klar redan på förhand. Det är där skillnaden finnes emellan oss.

Hvad jag emellertid nu vill säga är det, att jag fortfarande liksom hittills håller strängt på äganderätten, men att jag också vill påpeka för mina kamrater jordägarna här i kammaren, att det icke stärker vår ställning, om vi visa oss så ljusskygga, att vi icke våga låta komma till stånd en utredning, som ådagalägger, hvarpå våra anspråk äro grundade. Det är detta, som är skillnaden mellan den ställning jag intager till frågan och den, som herr Lundell och de med honom liktänkande intaga. Jag har äfven den uppfattningen, att det finns andra samhällsklasser i vårt land än vi hemmansägare, hvilka hafva samma existensberättigande som vi, och det är för att utröna dessa olika samhällsklassers berättigade anspråk, som jag fortfarande håller på, att en utredning i detta fall bör komma till stånd.

Det är sålunda icke för att förnärma någons rätt utan tvärtom för att trygga hvars och ens rätt, som jag yrkar bifall till reservationen.

Härmed var öfverläggningen slutad. I öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå och bifall i stället till den vid utlåtandet af herr Pers med flera fogade reservationen; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr Lundell begärde emellertid votering, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 27, bifaller den vid utlåtandet af herr Pers med flera fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

*Ang. afgifts-
fritt ström-
ningsfiske
medelst skötar
inom Stock-
holms län.
(Forts.)*

*Ang. afgifts-
fritt ström-
mingsfiske
medelst skötar
inom Stock-
holms län.* Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställen.

*inom Stock-
holms län.* Voteringen utvisade 129 ja mot 66 nej, hvadan kammaren med afslag å utskottets hemställen bifallit den af herr Pers med flera afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen.
(Forts.)

§ 5.

*Ang. utred-
ning i fråga
om under-
officerskårens
ställning och
uppgift.* Å föredragningslistan fanns härefter upptaget Andra kam-
marens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4 i anledning af
herr K. Martins motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående
utredning i fråga om underofficerskårens ställning och uppgift.

Uti en inom Andra kammaren väckt och till kammarens första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 231, hade herr *Martin* föreslagit, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, dels i hvad mån och på hvad sätt underofficerskårens ställning och betydelse ur försvarssynpunkt undergått någon förändring, dels ock huruvida förändrad organisation vore behöflig för att tillförsäkra underofficerarna en mera bestämd och själfständig uppgift inom de olika försvarsgrenarna.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af utskottets hemställen yttrade

Herr *Martin*: Herr talman, mina herrar! Denna gång gäller det icke »äganderätten», utan en helt annan fråga, vid hvilken behandling jag hoppas, att icke sådana synpunkter skola bli dominerande som de, hvilka dominerade vid den nyss behandlade frågan.

Jag har väckt en motion, hvori jag begär en utredning i fråga om underofficerskårens ställning och uppgift inom försvaret. Jag har nämligen, såsom jag framhållit i motionen, kommit till den uppfattningen, att det sker ett systematiskt undanträngande af underofficerarne i allmänhet inom försvaret. För min del anser jag emellertid, att så länge vi aföna underofficerarne så relativt väl som vi göra, så böra de också hafva en befattning, som motsvarar dessa löneförmåner. Riksdagen har också ursprungligen utgått därifrån, att den tillerkänt dem en viss ställning inom försvarsorganisationen och därför äfven tillmätt dem en mot denna ställning svarande lön.

Nu har det emellertid blifvit så, att underofficerarne allt mer och mer trängts tillbaka, så att de på en del platser i vårt

land få förrätta vanlig korpralstjänst. Detta kan icke vara till nytta för försvaret såsom det nu är organiseradt, och icke kan det väl heller anses förståndigt att icke på rätt sätt utnyttja de krafter som finnas. Det råder härvidlag inom försvaret samma förhållande som på så många andra områden, nämligen att man i stor utsträckning använder öfverkvalificerad arbetskraft. Hur det kommer sig, att detta sker, har jag svårt att inlåta mig i någon förklaring på, men att det faktiskt sker kan jag konstatera.

Ang. utredning i fråga om underofficerskårens ställning och uppgift.
(Forts.)

Att ett verkligt systematiskt undanträngande af underofficerskåren inom försvaret verkligen äger rum i vårt land har påpekats af många framstående män inom denna kammare, och det är i dag icke första gången, som detta spörsmål debatteras inom Riksdagen, utan det har debatterats under många år.

Underofficerarnes förnämsta målsmän voro, såsom vi alla veta, på sin tid herr Adolf Hedin, herr Pantzarhielm, den nuvarande krigsministern m. fl. Jag skall be att ur riksdagsprotokollet för 1907 få uppläsa några ord af vår nuvarande krigsminister, som visa, att han ansåg, att ett verkligt tillbakaträngande af underofficerarne ägde rum. Han säger nämligen så: »Det har ju inom vår officerskår yppat sig vissa tecken till att man velat tränga tillbaka underofficersinstitutionen, förvandla den till något annat än hvad den för närvarande är i vårt land».

Detta yttrades år 1907. Jag skall äfven be att få citera ett yttrande, som fölls af herr Wavrinsky i denna kammare samma år, 1907. Han säger: »Den tendens, som gör sig gällande i högre militära kretsar, att vilja ställa hela, eller åtminstone den allra största delen af våra underofficerskårer på afskrifning för att ersätta dem med subalterner, närmast med reservbefäl, har jag icke förtroende för. De ur öfverklassen i regeln utgångna subalternerna vinna först efter flera års erfarenhet, om någonsin, den förståelse af de värnpliktigas tänkesätt, behof och vanor, som erfordras för att intressera dem och rycka dem med sig.»

Herr Wavrinsky talar således också om ett tillbakaträngande af underofficerarne.

Jag skall gå längre tillbaka och citera herr Hedin, som år 1903 under en debatt i Andra kammaren angående underofficerarnes lönefråga yttrade följande:

»Här finnes i Sverige en, jag skall icke kalla den militärisk, utan militärisk region, icke tätt befolkad, men de, som bo i den trakten, äro i stället så mycket mera inflytelserika och mäktiga, från hvilken det sträfvet gör sig gällande — i handling, icke i ord, ty man aktar sig noga för att säga hvad man i själfva verket menar — att trycka ned underofficerskåren, och där man helst skulle vilja hafva denna bragt i en ställning

Ang. utredning i fråga om underofficerskårens ställning och uppgift.
(Forts.)

jämförlig med de tyska underofficerarnes» — det vill säga fullständigt bragt ur världen.

Jag tror mig härmed ha visat, att det icke är någonting nytt jag kommit fram med, utan något mycket gammalt och i denna kammare ofta upprepadt. Det, som först gaf anledning till att allmänheten fick sitt intresse riktadt på denna fråga, var kanske 1901 års härordning, genom hvilken underofficerarnes utbildning till den grad försämrades, att man frågade sig, om det verkligen var meningen att af detta material utbilda verkligt goda underofficerare. Underofficersskolorna försämrades nämligen på sådant sätt, att man icke kunde tänka sig, att de underofficerare, som fått sin utbildning där, skulle kunna bli lika dugliga som forna tiders underofficerare. Dessa olägenheter hafva visserligen på de senare åren — tack vare en massa angrepp i tidningspressen — i någon mån afhjälpts därigenom att så kallade fortsättningsskolor blifvit inrättade, i hvilka det underbefäl af manskapet, som aspirerar på underofficersgraden, skall bibringas en bättre allmänbildning, men det är att märka, att dessa skolor icke kommit till för att utbilda präktiga underofficerare utan för att bereda underbefälet af manskapet större möjlighet att slå sig fram i privatlivet efter afgången ur den militära tjänsten. Också har det vid flera tillfällen inträffat, att underbefäl af manskapet, som aspirerat på underofficersgraden, förvägrats att genomgå en dylik fortsättningsskola under motivering, att det icke behöfdes, då de ju i alla fall skulle bli underofficerare. Detta bevisar ju tydligt, att dessa skolor tillkommit för att hjälpa underbefälet att slå sig fram i privatlivet men icke för att gagna underofficerskåren och försvaret.

Jag har i min motion äfven påpekat, hurusom underofficerarne i forna dagar genomgått en hel del skolor, som dessa underofficerare satte mycket stort värde på, och som jag tror hafva varit till nytta för försvaret, men hvarifrån de sedan blifvit fullständigt utestängda, skjutskolor, ridskolor, Gymnastiska Centralinstitutet. Jag har försiktigtvis också anmärkt i motionen, att bestämmelserna om förbud för underofficerare att gå igenom kurs i Gymnastiska Centralinstitutet numera upphäfts genom bestämmelser i fjolårets tjänstgöringsreglemente. Ja, det ha de verkligen teoretiskt, men icke praktiskt, därför att vederbörande ha utfärdat nya bestämmelser, som så att säga neutralisera verkan af de förstnämnda bestämmelserna i tjänstgöringsreglementet, detta så till vida, som det nu anordnats kurser att genomgå af officerarne, hvilka kurser man sätter som villkor för att vinna inträde vid Gymnastiska Centralinstitutet, kurser, till hvilka icke underofficerare kommenderas. Detta är att gifva med ena handen och taga tillbaka med den andra.

Jag vill också påpeka, hurusom i forna dagar vid kavalleriet vid hvarje skvadron tjänstgjorde två subalternofficerare och en

underofficer, af hvilka hvar och en bestred chefskapet öfver sin tropp, och aldrig hörde man talas om någon sådan anmärkning mot den dåvarande befälhafvaren-underofficeren, att han icke lika väl som officeren skötte sitt ansvarsfulla kall. Hvarför underofficeren sedan förvägrats bestrida en sådan befattning, är för mig okänt, men jag har anledning antaga, att det föranledts af behovet utaf officerskårens, icke underofficerskårens ökning, hvilket åter hade till följd, att genom ökning af officerskåren något behof att använda underofficerarna till samma tjänst som officerare icke längre förelåg.

Likaså ha vid infanteriet underofficerare under alla tider tjänstgjort såsom plutonchefer tillsammans med officerare. Sådant äger mycket sällan rum numera, men aldrig har man hört talas om, att detta skulle bero därpå, att underofficerarna icke varit tjänstdugliga, åtminstone har icke jag hört talas om detta skäl.

Ser man efter, hurudana förhållandena i tjänsten i verkligheten existera, blir man i viss mån bekymrad öfver, att det skall existera sådana bestämmelser, som nu gälla. Underofficerarna gå oftast och uträtta arbetets tunga, och utbilda truppen från början till slut, kan jag säga, men bedern af detta arbete tages naturligtvis af officerarna.

Jag vill också påpeka, hvilka egendomliga bestämmelser i regeln finnas. Det talas i reglementet om, att för att vara befälhafvare på en skjutbana vid en öfning, skall man vara officer. Detta hindrar dock icke, att en underofficer mycket ofta kommanderas såsom befälhafvare i strid mot reglementet, men det får icke stå i reglementet, det får icke vara synligt, att en underofficer kan bestrida en liknande tjänst, som en officer gör.

Man finner också, om man något ser på, huru tjänsten bestrides, att underofficerare uppehålla batteribefälhafvarejänst vid våra fästningar — vi kunna ju som exempel taga en kustfästning, som jag känner till. Men i mobiliseringshandlingarna står, att det skall vara en officer, som är befälhafvare. Det vill med andra ord säga, att Riksdagen får förvänta sig en framställning, en kunglig proposition i framtiden, antager jag, med förslag om ökning af officerarna vid detta vapenslag för att bestrida de befattningar, som underofficerare nu bestrida. Och detta kommer att motiveras med ett sådant skäl, som att försvaret väl kräfver det, och att befattningarna äro så ansvarsfulla, så krävande, att de måste bestridas af officerare. De ha under många år bestridits af underofficerare, men en ändring häruti kommer nog att ske så småningom. Under sådana förhållanden må det icke förtänkas en underofficer som mig, att han frågar, hvar detta skall sluta. Att våra vederbörande vilja komma hän till det s. k. tyska systemet, vet jag mycket väl, och det är något, som jag icke vill klandra dem för, men hvad jag klandrar vederbörande för, är, att de icke framlägga ett sakligt förslag för

Ang. utredning i fråga om underofficerskårens ställning och uppgift.
(Forts.)

Ang. utredning i fråga om underofficersskårens ställning och uppgift.
(Forts.)

Riksdagen, klart och tydligt säga: »vi behöfva icke några underofficerare, vi behöfva endast officerare och distinktionskorpraler.» Det är detta, som jag klandrar, ty, om en ändring skall ske, skall den icke ske genom att systematiskt undantränga de underordnade, som väl förrättat sin tjänst och visat sig väl fylla en ansvarsfull plats, utan det skall sägas ifrån i tid, huru det kommer att blifva med denna sak.

Det är mångt och mycket, hvaruti det visas fullkomlig ringaktning för underofficerare, då de bestrida sin mången gång tunga tjänsteutöfning.

Om vi se, hur det tillgår på expeditionerna under expeditionstjänstgöringen, finna vi den egendomliga bestämmelsen, att en på expeditionen tjänstgörande underofficer väl får uppsätta skrivelserna, väl får utföra arbetet därmed, men icke på något sätt får sätta sitt namn under dem eller kontrasignera ett papper. Det skulle se för illa ut utåt. Det har meddelats mig en hel del lustiga fall, som inträffat vid tjänsteutöfning i dylika expeditioner. Det har berättats mig t. ex. sådana fall, då en order varit utskrifven och regementschefen satt sitt namn därunder, men då han icke fått fatt i någon officer, som kunnat kontrasignera, har den underofficer, som suttit på expeditionen, måst ekickas ut på språng för att få fatt i någon officer för att få dennes kontrasignation. Då har det händt, att han fått fatt i en mycket ung underlöjtnant, som, när han blir *beordrad* att kontrasignera handlingen, frågar: »Ja, det är väl intet annat än att skrifva under sitt namn?» Det verkar bättre, än om den underofficer skulle göra det, som sysselsatt sig med innehållet i skrifvelsen i fråga.

Det förhåller sig på samma sätt i fråga om förvaltningsgöromålen inom ett regemente. När en regementsintendent är borta under tjänstledighet, skall man icke tro, att det är någon underofficer, som förrättar tjänsten på förvaltningsexpeditionen, eller den examinerade förvaltaren vid regementet, som får tjänstgöra som intendent. Nej, därtill kommenderas en officer, som oftast icke har något som helst begrepp om förvaltningsgöromål, och hela hans tjänstgöring inskränker sig då till att gå upp på expeditionen och sätta sitt namn under de handlingar, som expeditionens underofficer förelägger honom. Detta verkar sårande för underofficerarna i deras tjänsteutöfning, de känna sig tillbakaträngda, och det kan icke hjälpas, att de känna med sig, att de äro så obetydliga personer, att de icke på något sätt få synas utåt.

Går jag till flottan, finnas äfven där egendomliga förhållanden. Jag har förskaffat mig ett uttalande af nuvarande amiralen Sidner. Det är ju möjligt, att det, därför att det härrör från amiral Sidner, icke betyder så mycket. Men jag vill nämna, i hvilket sammanhang det tillkommit.

Det var nämligen så, att statskommissarien Tenow begärde ett yttrande från stationsbefälhafvaren i Karlskrona angående förseningen af vissa papper. I sammanhang med detta yttrande afgafs ett yttrande af därvarande chefsintendent, som bland annat sade: »Att vid fartygsexpedition i hemlandets farvatten ersätta fartygsintendent med ekonomiunderofficer låter sig ej lämpligen göra. Tjänsten såsom fartygsintendent är nämligen så kräfvande och ansvarsfull, att därtill bör tagas väl utbildad personal. Om ekonomiunderofficer i stället för marinintendent kommenderas, skulle det säkerligen ofta visa sig vara till skada såväl för tjänstens behöriga skötande som för den därtill kommenderade, hvilken så länge han handhaft eller kommer att handhafva dylik tjänst af mindre omfattning, det vill säga såsom redogörare, kanske skött sin tjänst på fullt tillfredsställande sätt, men däremot då honom pålades motsvarande långt mera omfattande göromål på ett första klass fartyg eller större logementsfartyg, skulle måhända finna sig ej kunna fullgöra alla förekommande åligganden, hvarpå snart oreda i göromålen skulle uppstå, med däraf följande nedsatt omdöme om hans tjänsteduglighet.»

Därom säger förre sjöministern, amiral Sidner, när han yttrar sig därom, på följande sätt: »Chefsintendentens uttalanden i fråga om den väsentliga anledningen till den rådande bristen på arbetskrafter å räkenskapskontoret härstädes kan jag icke instämma uti. Enligt mitt förmenande ligger nämligen anledningen däri, att för stort antal intendenters borttages från tjänstgöring vid stationen genom kommendering å de under senare tid förlängda fartygsexpeditionerna, hvartill kommer, att genom sagda expeditioners förlängning det material, som skall bearbetas å räkenskapskontoret, svällt ut till förut okänt omfång.» Han fortsätter: »Vidare anser jag, i olikhet med chefsintendenten och chefen för underofficers- och sjömanskårerna, att det mycket väl låter sig göra att i större omfattning än hvad nu äger rum använda ekonomiunderofficerare i stället för intendenters under expeditioner i hemlandets farvatten. Genom personlig erfarenhet under två expeditioner, hvardera å omkring 3 månader med pansarbåten Oden, som vid båda tillfällena var chefsfartyg i eskadern, kan jag bekräfta, att det går väl för sig att ombord använda underofficerare i stället för fartygsintendenter.»

Så uttalar sig amiral Sidner. Gå vi så och se efter, hur det varit förut och hur det i viss mån ännu tillämpas, finna vi, att år 1903 var det icke mindre än fyra expeditioner ute med ända upp till sju månaders långvarighet med första klass pansarbåtar, där uppborrdsmännen voro af underofficers grad. År 1904 var det åtta expeditioner, där underofficerare bestredo göromålen, 1905 två expeditioner, 1906 två expeditioner, 1907 tre expeditioner, 1908 en, 1909 tre expeditioner och 1910 en expedition, det

Ang. utredning i fråga om underofficerskårens ställning och uppgift.
(Forts.)

Ang. utredning i fråga om underofficerskårens ställning och uppgift.
(Forts.)

vill säga på åtta år icke mindre än 23 expeditioner, där ekonomiunderofficerare användts såsom redogörare å första klass pansarbåtar och större logementsfartyg.

Nu skall detta ändras därhän, att det bara blir intendenter, som skola tjänstgöra härvidlag, därför att, som man säger, underofficerarne icke kunna sköta det. Men något bevis härför har aldrig förebragts. Däremot har det sagts, att marinintendenturkåren mycket väl behöfver ökas, och det är kanske anledningen till, att man skapar nya befattningar i detta hänseende inom marinen.

Jag vill härmed ha sagt, att det finns en hel del befattningar, som underofficerare kunna sköta och som de ha skött, men som officerare nu skola sköta. Det kan väl icke vara lämpligt, att så sker, utan så länge underofficerskåren finns kvar, skola vi väl låta den utföra sådant arbete, som motsvarar underofficerarnes utbildning och deras aflöningsförmåner.

Någon säger kanske nu, att detta systematiska tillbakaträngande af underofficerskåren, som jag omnämnt i min motion, icke pågår. Utom hvad jag här sagt, som också utgör ett bevis för detta påstående, vill jag citera ett uttalande, som fälldes af en regementschef här i Stockholm för ett par år tillbaka vid en konferens, som han hade med officerare och underofficerare. Han säger här, jag har det ordagrant som det blifvit mig meddeladt: »Ni äro ingenting annat än underofficerare och ni bli ingenting annat. Sätt inte näsan för högt! Flyg icke högre än vingarna bära! Jag ålägger herrar batterichefer och befälhafvare att hålla sina batteriadjutanter nere på sina platser.» Med sådana fakta för ögonen må det ej förtänkas en underofficer, om han blir något orolig öfver, hur man kommer att ställa i detta fall, synnerligast som icke någon organisationsförändring skett, utan det sker, som Hedin sade, »i det tysta». Det sker icke på något annat sätt. Jag tycker för min personliga del, att med den utbildning och den tjänstduglighet och arbetsförmåga och den känsla af ansvar, som alltid äro tillfinnandes och varit tillfinnandes hos den svenska underofficerskåren, det är ett slöseri med arbetskraft att enbart använda denna kårs medlemmar på platser, där deras förmåga och ansvarskänsla icke komma till sin fulla rätt.

Jag vill också meddela, att i Norge och Danmark har man genomkämpat dessa strider och ordnat sina underofficersförhållanden, icke i enlighet med hvad som man gjort i Tyskland, utan man har förbättrat sina underofficerares utbildning och sociala ställning i allmänhet. Jag vill också säga, att något måste göras i detta fall, om vi skola komma någon hvart. Det får eller bör icke fortgå som hittills skett. Det är icke ärligt och rätt att så göra mot denna kår af medborgare i Sveriges land.

Jag vill också säga, att denna kammare alltid har haft en särskild känsla för underofficerarna och alltid sökt uppträda till deras försvar. Och jag hoppas, att detta intresse skall vara tillfinnandes äfven nu, trots den förändring i kammarens sammansättning som ägt rum. Jag tror dock icke, att i detta fall någon förändring i uppfattning inträffat. Det är sant, att sådana män som Adolf Hedin, Pantzarhielm, Wavrinsky med flera ha lämnat denna kammare, men det må väl icke utgöra något skäl för att kammaren ställer sig afvisande i sådana fall som detta.

Ang. utredning i fråga om underofficerskårens ställning och uppgift.
(Forts.)

Utskottets välvilliga motivering är också så affattad, att man lika gärna däri kan se en önskan om bifall till motionen. Det ser mera ut, som om det vore på rent formella grunder, som utskottet icke velat gå med på motionen, därför att, som man säger, den nu sittande försvarsberedningen kommer att ta saken i öfvervägande. Jag betviflar icke, att så kommer att ske, men det beror på det sätt, på hvilket försvarsberedningen tar hand om saken. Därför önskar jag, att denna kammare måtte göra ett uttalande härom, som klart och tydligt ådagalägger, hvad Andra kammaren tänker i denna sak. Det skulle båda godt för saken, om Andra kammaren ville instämma i motionens syfte, och jag tror icke, att försvarsberedningarna skulle ha någonting däremot, utan jag tror, att de då skulle känna sig mera uppmärksamma att ägna frågan all den uppmärksamhet, som den verkligen förtjänar. Jag tror sålunda, att om jag yrkar bifall till motionen, det tillfälliga utskott, som haft saken under behandling, därför icke på något sätt skall behöfva känna sig stött utan gärna skall kunna gå med på ett bifall till motionen, så mycket mer som den motivering, som åtföljer afslagsyrkandet, är så affattad, att jag finner, att den på mycket goda grunder kan vara väl användbar för ett yrkande på bifall till motionen.

Det är på dessa grunder, herr talman, som jag skall be att få yrka bifall till motionen.

Herr Lundgren i Vendelsberg: Herr talman, mina herrar! Med anledning af den föregående ärade talarens anförande skall jag be att få säga, att det helt säkert icke funnits någon af ledamöterna i det utskott, hvilket haft denna fråga under förberedande behandling, som icke till fullo förstått och äfven behjärtat syftet med herr Martins här föreliggande motion. Ty det är ju lätt att förstå, och det säger sig själf, att en kår sådan som våra underofficerares, som bestått under långa tider och därunder vetat att förskaffa sig förtroende, såväl inom som utom sin egentliga tjänst, det är lätt att förstå, att en sådan kår icke utan bekymmer skall se sina förmåner och tjänstgöringsmöjligheter kringskurna, ja, höra talas om, att hela kåren kanske kommer att i en snar framtid göras öfverflödig.

Ang. utredning i fråga om underofficerskårens ställning och uppgift.
(Forts.)

Under andra förhållanden än de nuvarande skulle utskottet därför helt säkert ha velat tillstyrka herr Martins motion, men det har nu icke vågat och icke kunnat göra detta. Utskottets medlemmar ha nämligen fruktat att i så fall allt för mycket komma in på det rent ovissa och rent obekanta. Vi ha fruktat för, att vi i så fall skulle gå i förväg en mera djupgående utredning med större resurser till sitt förfogande, än hvad ett tillfälligt utskott kan ha. Som i utskottets motivering har blifvit anfördt, och som alla känna, ha vi nu i verksamhet en försvarsberedning, som har till uppgift att utreda icke endast vissa detaljer inom vårt försvar utan försvaret i dess helhet. Denna försvarsberedning kommer helt säkert att öfverväga alla skäl och möjligheter, som tala för eller emot den nuvarande underofficerskårens bibehållande. Denna beredning kommer helt säkert att utreda just det, som motionären här begärt, nämligen »dels om i hvad mån och på hvad sätt underofficerskårens ställning och betydelse ur försvarssynpunkt undergått någon förändring, dels ock huruvida förändrad organisation vore behöflig för att tillförsäkra underofficerarne en mera bestämd och själfständig uppgift inom de olika försvarsgrenarna».

Med tanke härpå har utskottet för sin del icke ansett lämpligt att nu göra något bestämdt uttalande, och utskottet har också velat föreslå Andra kammaren att icke i denna sak fatta något afgörande beslut, förrän försvarsberedningarnas utlåtande föreligger. Om sålunda utskottet varit aldrig så välvilligt stämt mot syftet med ifrågavarande motion, har det likväl synts utskottet, som om man icke nu borde begära en utredning i denna fråga, då det skulle vara att begära en utredning i en sak, som redan ligger under utredning.

Det är på grund af det nu anförda, herr talman, som jag å utskottets vägnar nödgas begära afslag å här föreliggande motion och alltså hemställa om bifall till utskottets yrkande.

Herr Liljedahl: Herr talman, mina herrar! I likhet med motionären och äfven utskottet, som ju skrivit sin motivering mycket välvilligt, anser jag denna fråga vara af den betydelse, att den bör leda till en grundlig undersökning inom de af Kungl. Maj:t tillsatta försvarsberedningarna. Jag skall nu icke gå in på spörsmålet, huruvida underofficerskåren kan vid en revision af vår härordning komma att undergå en kvantitativ inskränkning, icke på det sättet som motionären tyckes tro, att officerare skulle besätta en del af de nuvarande underofficersplatserna, utan på det sättet, att en del af de nuvarande underofficersplatserna möjligen komme att besättas af distinktionskorpraler. Det är en organisationsfråga, som väsentligen, ja, jag kan väl säga, enbart är motiverad af sparsamhetsskäl. Den frågan skall

jag emellertid icke alls nu gå in på utan blott påpeka en del synpunkter, som motionären har framdragit.

Den framställning, som motionären lämnat, är alldeles säkert ett uttryck för tankar och känslor, som allmänt röra sig inom vår underofficerskår. Exempelvis framhåller motionären den förmån, som underofficerarne förr hade, men som efter år 1901 har blifvit dem beröfvad, nämligen att få genomgå gymnastik-kurs vid Gymnastiska centralinstitutet, och med anledning däraf framhåller motionären, att här har underofficerskåren blifvit beröfvad en förmån, som borde ha blifvit åt dem bibehållen. Nu har dock, såsom också motionären påpekat, helt nyligen en reglementsförändring skett, så att möjlighet finnes för underofficerarne att åter kunna komma till Gymnastiska centralinstitutet. Jag vill då meddela, att under hela min skoltid, utom året innan jag tog studentexamen, har jag fått min gymnastiska utbildning uteslutande af gymnastiklärare, som hade underofficers utbildning, detta såväl i en privat skola som i det högre allmänna läroverk, som jag genomgick i Göteborg. Den undervisning, som dessa underofficerare gåfvo — det var uteslutande underofficerare, som ledde undervisningen, utom under det sista året, då undervisningen bestreds af officer — den undervisning, som dessa underofficerare gåfvo, var alldeles utmärkt.

Vidare framhåller motionären en annan synpunkt, som ligger våra underofficerare nära om hjärtat, och då det här framför allt är *statsintresset*, som vi måste taga hänsyn till, så vill jag framhålla, att härvidlag gå statsintresset och underofficersintresset broderligen tillsammans med hvarandra; det är nämligen frågan om, huru underofficerarnes utbildning skall i stort sedt organiseras, huruvida man skall följa den för officersutbildningen gällande principen att centralisera hela utbildningen till en enda krigsskola, såsom nu är fallet, och som jag tror det är nödvändigt att bibehålla. Vid Karlbergs krigsskola samlas ju officerare af alla vapenslag från hela riket, och här ha vi sålunda en centralanstalt, där alla officerare få sin speciella officersutbildning, medan de fått sin underofficersutbildning på andra ställen. Liknande var förhållandet förut i stort sedt äfven i fråga om underofficerare. Man sammandrog exempelvis från hela Sveriges rike alla infanteriregementens underofficersvolontärer till en enda anstalt, den så kallade infanterivolontärskolan å Karlsborg. Som motionären påpekar, var utbildningen af underofficerarne såväl i militärt som humanistiskt afseende då betydligt bättre ordnad, än den är enligt det nuvarande systemet. Nu är nämligen denna princip frångången, och man har förlagt underofficersutbildningen ute på de olika arméfördelningarna. Jag tror, att det vore fördelaktigt, om försvarsberedningarna ville taga upp denna sak och grundligt pröfva den, därvid jämförande resultatet af den utbildning, som gafs vid den gamla infanterivolontärskolan

Ang. utredning i fråga om underofficerskårens ställning och uppgift.

(Forts.)

Ang. utredning i fråga om underofficerskårens ställning och uppgift.
(Forts.)

på Karlsborg, och den utbildning, som nu gifves vid de olika arméfördelningarna. Den militära utbildningen af våra underofficersvolontärer tror jag fortfarande är mycket god. Men den humanistiska utbildningen, som vi äfven alltjämt måste hafva med, var alldeles säkert betydligt bättre i den gamla infanterivolontärskolan på Karlsborg.

En tredje synpunkt, som i motionen beröres och som för tjänar särskildt beaktande, är underofficerskårens ställning till de så kallade reservofficerarne. Som herrarna kanske veta, är reservofficersinstitutionen i den betydelse, som motionären här tager den, ganska ny. Den betecknas däraf, att de officersvolontärer, som icke nå så höga betyg och icke äro så praktiskt lämpliga och därför komma nederst på betygskalan, ej utnämnas till officerare på stat, utan endast i reserven — jag vill i förbigående anmärka, att det finnes på Karlberg endast plats för ett visst antal officersvolontärer, detta naturligtvis därför, att på regementena finnas icke stater för mer än ett visst antal officerare. Man går som sagdt så till väga, att de officersvolontärer, som erhålla lägsta betyg och sålunda äro minst lämpliga, erbjudas att blifva reservofficerare, och sedan kunna dessa, sedan de fullgjort den militära utbildningen, öfvergå till ett civilt yrke, som blir deras väsentliga sysselsättning för lifvet. Under vissa år göra dessa reservofficerare de så kallade regementsöfningarna, och då kan det ofta inträffa, att gamla och bepröfvade underofficerare ställas under dessa unga och i regel mindre lämpliga officerares befäl. Denna af motionären framhållna synpunkt finner jag verkligen värd att beaktas. Den rör emellertid en fråga, som icke kan lösas på annat sätt än genom realiserandet af det framkastade förslaget om en så kallad förtidspensionering för såväl officerare som underofficerare, ett förslag, som försvarsberedningarna också komma att taga upp. Jag har för min del med det sagda endast velat framhålla, att saken är beaktansvärd.

Däremot vill jag inlägga min reservation mot hvad motionären här antydt, att man skulle sänka fordringarna på våra officerare, så att exempelvis plutonchefsbefattningarna, som nu inom infanteriet besättas med officerare, så långt tillgången på sådana det medgifver, jämväl i regel skulle besättas med underofficerare. Detta tror jag skulle vara mindre lämpligt. Man får nämligen, när det gäller militärtjänsten, skilja på två saker, som visserligen hänga intimt tillsammans och till sin djupaste grund aldrig få skiljas, men som dock, när det gäller hvad jag skulle vilja kalla militär pedagogik, måste betraktas hvar för sig. Jag syftar här på, att under krig, då det gäller genomkämpandet af en strid på slagfältet, då kan den, som är ganska underordnad, t. ex. en korpral eller en underofficer eller en underlöjtnant, när striden väl kommit i gång, anfallsplanen är klar, trupperna äro disponerade och allt går så att säga efter de linjer

man inriktat striden efter, då kan, säger jag, en man i dylik underordnad ställning taga befäl öfver ganska stora styrkor, utan att framgången äfventyras. Det gafs sålunda i fransk-tyska kriget 1870—71 exempel på att vid flera regementen fördes bataljonsbefälet af underofficerare, därför att officerarna stupat. Men däraf får man ej draga den slutsatsen, att dessa mera underordnade befälhafvare äro lämpliga att under den långa fredsutbildningen, under rekrytmötena, planlägga undervisningen och instruera och utbilda våra värnpliktige. Därtill fordras alldeles säkert såväl högre allmän utbildning som speciellt mycket noggrann militär utbildning. Jag vill därför inlägga min reservation mot den tanken, att man borde sänka fordringarna på våra officerare, på samma gång jag ber att varmt få ansluta mig till den grundtanke, som i öfrigt ligger bakom motionärens framställning.

Ang. utredning i fråga om underofficerskårens ställning och uppgift.

(Forts.)

Jag skall, herr talman, icke göra något särskildt yrkande, utan jag har endast velat gifva uttryck åt den förhoppningen, att frågan kommer att blifva väl behandlad af våra försvarsberedningar.

Herr Leander: Herr talman, mina herrar! Den fråga motionären här bragt på tal är onekligen af en ganska stor principiell innebörd och helt säkert värd beaktande. Detta har också af utskottet och nu senast af dess ärade ordförande betonats. Våra underofficerare utgöra den förmedlande länken mellan officerarne och manskapet eller de värnpliktiga, hvaraf vårt soldatmaterial ju för närvarande förnämligast består. På grund af sin nära beröring med de värnpliktiga komma helt naturligt underofficerarne att öfver dessa öfva ett ganska stort inflytande. Det är också därför angeläget, att vårt underofficersbefäl äger nödiga förutsättningar för att detta inflytande skall bli så godt som möjligt. Sådant som underbefälet är, sådan blir också i viss mån värnpliktsarmén.

Genom motionärens motivering går, kan man säga, liksom genom hans anförande här i kammaren en klagande ton öfver att våra underofficerare icke äro i lika hög grad som förut skickade för sitt värf, emedan de nu icke längre få den goda och allsidiga utbildning, som förr bestods dem. Det kan hända, att motionären har rätt i detta påstående; för den, som i någon mån är förtrogen med hithörande förhållanden, vill det åtminstone förefalla så. Under det att den allmänna folkupplysningen stiger, synes bildningsnivån inom underofficerskåren vara stadd i sjunkande. Detta kan medföra en fara och en ganska allvarlig fara. Därigenom kunna nämligen de värnpliktiga frestas att förlora aktningen för sitt närmaste befäl, till hvilket de dock borde kunna blicka upp med tillit och med fullt förtroende. Man måste kunna ställa de anspråken på underofficerarne, att

Ang. utredning i fråga om underofficerskårens ställning och uppgift.
(Forts.)

de i alla hänseenden stå fram som goda föredömen för de värnpliktiga eller för manskapet.

Vidare har motionären gifvit uttryck åt den farhågan, att man håller på att tränga undan den nuvarande underofficersinstitutionen för att ersätta den åtminstone delvis med personer af officers grad. Jag kan nu icke för min del afgöra, om denna farhåga hvilar på fast grund. Jag vill endast erinra om, att inom de civila verken går sträfvan för närvarande ut på att öfverlämna en del af det arbete, som utföres af tjänstemän af högre grad, åt tjänstemän af lägre grad, på det att man därigenom må kunna göra nödiga besparingar och undvika att i onödig omfattning använda öfverqualificerad arbetskraft. Anlägger man nu samma synpunkt på militärväsendet, så synes det rimligt, om man därvid kommer till den slutsatsen, att underofficerarne böra komma till användning i så stor utsträckning som möjligt. Få underofficerarne endast god utbildning, tror jag för min del, att de kunna göra samma tjänst och nytta som t. ex. unga och ännu oerfarna löjtnanter. För öfrigt är detta icke blott en rent militär angelägenhet, utan, som nämnt är, äfven en humanitär fråga, som äger mycket stor betydelse för det manskap, för hvilket underofficerarne skola tjänstgöra som instruktörer.

Det skäl utskottet anfört för sitt afslagsyrkande, nämligen att man kan antaga, att det spörsmål, som i motionen beröres, kommer att blifva föremål för försvarsberedningarnas öfvervägande och utredning, detta skäl har ju fullt fog för sig, och man må nu icke klandra utskottet, därför att det afstyrkt motionen af anförda skäl. Men förstod jag utskottets ärade ordförande rätt, så skulle utskottet icke hafva så synnerligen mycket emot, att motionen bifölles. För min del kan jag heller icke förstå, att någon skada därigenom skulle vållas. Om en skrifvelse till Kungl. Maj:t verkligen kommer att aflätas, behöfver ju denna icke förorsaka Kungl. Maj:t annat besvär än ett öfverlämnande till de arbetande försvarsberedningarna. Och för dessa torde det ändå kunna ha ett visst intresse att få del af Riksdagens nuvarande mening rörande denna sak.

Jag finner mig på grund häraf böra biträda herr Martins yrkande på bifall till motionen.

I detta anförande instämde herrar *Bogren, Hamrin, Wedin, Lundgren* i Björna och *Bäckman*.

Herr Widlund: Herr talman, mina herrar! Det var med anledning af den ärade representantens på jönköpingsbanken yttrande, som jag tog tillfället i akt att begära ordet. Han sade, att han hade den uppfattningen, att rekrytutbildningen kunde icke planläggas och ledas af underofficerskåren. Nu är det så, att

jag har en ganska stor erfarenhet om, huru våra rekryter utbildas på våra regementen, och den erfarenheten går i rakt motsatt riktning mot den uppfattning, som den ärade talaren hade. Det är väl ändå så, att våra rekryter öfverlämnas i första hand till våra korpraler och i andra hand till våra underofficerare, och först sedan de nära nog äro färdiga, ja, rent af fullt utbildade, komma herrar officerare och taga hand om dem. Ja, det finnes bevis för, att det gått så långt, att när de exempelvis haft öfningar i skjutskicklighet och dylikt, så ha officerarne endast skött själfva uppvisningen. I öfrigt ha underofficerarne som sådana skött det hela. När man tänker på detta, kan man väl icke annat än understryka herr Martins framställning och yrka bifall till motionen.

Ang. utredning i fråga om underofficerskårens ställning och uppgift.
(Forts.)

Jag kan icke heller gå med på den ärade utskottsordförandens uppfattning, då han anser sig icke kunna yrka bifall till motionen på grund af det ovissa och obekanta, som man därigenom skulle råka in på. Jag kan icke tro, att ett bifall till motionen skall i så väsentlig grad förrycka dessa försvarsberedningars åtgöranden, utan jag har den uppfattningen, att denna fråga fortast möjligt bör hänskjutas till dessa försvarsberedningar, som då böra taga i beaktande just hvad som här uttalats. Och min uppfattning är, att ett möjligen framtida krigs utgång för Sverige beror så ofantligt mycket på vår underofficerskår och den välvilja, landet visar mot denna kår. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till herr Martins motion.

Herr Källman: Jag har haft mycket svårt att fatta, hvarför Andra kammaren nu skulle besluta någonting af den beskaffenhet, som motionären angifvit. Jag föreställer mig, att utskottet är enhälligt i den uppfattningen, att sedan den stora försvarskommittén, delad i olika beredningar, är tillsatt och dessa beredningar ha försvarsfrågan i sin helhet under en allsidig utredning, att det är nära på obegripligt, hvad en sådan hemställan som den här ifrågavarande egentligen skall tjäna till. Motionären har nu fått tillfälle att frambära en del saker, som ligga honom och underofficerskåren om hjärtat, och det är naturligt, att försvarsberedningarna taga kännedom om, hvad härvidlag anförts. Något vidare därutöfver torde väl icke erfordras. Jag har således den uppfattningen, att en framställning icke i egentlig mening är motiverad, och jag ber därför, herr talman, att med dessa korta ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Källman förenade sig herr *Palmstierna*.

Herr Liljedahl: Jag skall endast be att få lämna en rent saklig upplysning med anledning af den ärade talarens yttrande nyligen här bakom mig. Han nämnde, att rekryterna öfverläm-

Ang. utredning i fråga om underofficerskårens ställning och uppgift.
(Forts.)

nas till underofficerare och korpraler hufvudsakligen vid den militära utbildningen. Saken förhåller sig emellertid så, att det är officerarna, i första hand arméfördelningschefen, sedan regementschefen, sedan bataljonschefen och till sist kompani- och plutoncheferna, hvilka planlägga den krigsvetenskapliga ledningen af öfningarna. Men sedan börjar utbildningen på det sättet, att den bedrifves enskildt inom de små truppförbanden, plutoner, troppar och halftroppar i första hand, då de enklaste detaljerna inexcerceras. Ur den synpunkten är det riktigt, att det blir korpraler och underofficerare, som komma att taga hand om rekrytutbildningen, men icke på det sättet, att officerarna icke skulle vara närvarande, öfvervaka och leda det hela. Om härvidlag begåtts några förseelser vid andra regementen, känner jag icke till, men vid det regemente, jag själf tillhör, håller regementschefen mycket strängt på, att officerarne skola vara närvarande och öfvervaka denna utbildning, som då sker direkt genom korpraler och underofficerare. Men vid slutet af öfnings-timmen drager vanligen officeren tillsammans rekryterna och genomgår så kallade samlingsrörelser och sådana öfningar som den ståndpunkt, till hvilken utbildningen kommit, medgifver.

Jag har icke någonting öfrigt att tillägga, utan ansluter mig till samma ärade talares yttrande om betydelsen af, att våra underofficerares intressen tillvaratagas, därför att jag tror, att de i mycket äro kongruenta med statsintresset.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen gifvit propositioner å dels bifall till utskottets hemställan, dels och afslag å berörda hemställan samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 6.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående bättre tillgodoseende af sjukvårdens behof på landsbygden, föredrogs härpå, och blef utskottets hemställan därvid af kammaren bifallen.

§ 7.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 18, i anledning af Riksdagens år 1911 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1910.

§§ 1—4.

Lades till handlingarna.

Efter föredragning härpå af § 5 begärdes ordet af

Herr Hage, som yttrade: Det är med anledning af öfverrevisorernas för statens järnvägar uttalande i en särskild punkt, som jag begärt ordet. Öfverrevisorerna för statens järnvägar säga nämligen på sidan 25 i sitt utlåtande följande: »I berättelsen för år 1909 tillåto sig öfverrevisorerna framhålla, dels att arbetet på vissa byråer inom järnvägsstyrelsen syntes vara af den begränsade omfattning, att ifrågavarande byråer utan olägenhet borde kunna indragas samt göromålen öfverföras till andra byråer med närliggande verksamhetsområden, dels att afsevärda fördelar borde kunna vinnas, om byråerna sammanfördes i grupper, omfattande i afseende å göromålens natur hvarandra närmast liggande byråer. I järnvägsstyrelsens underdåniga yttrande öfver öfverrevisorernas berättelse uttalade järnvägsstyrelsen den meningen, att redan den omständigheten, att den för styrelsen gällande instruktionen icke varit tillämpad längre tid än tre år, utgjorde tillräckligt skäl för att icke ännu upptaga denna fråga till pröfning.» Nu ha dessa öfverrevisorer ytterligare yttrat sig detta år i denna sak och på följande sätt: »Det vill synas öfverrevisorerna, som om den nu under 3 och $\frac{3}{4}$ år samlade erfarenheten borde vara mera än till fyllest för att taga under öfvervägande frågan, huruvida icke organisationen genom lämpliga förändringar kunde förbättras». Och så fortsätta öfverrevisorerna: »Öfverrevisorerna tillåta sig följaktligen att ånyo fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på angelägenheten af, att frågan om möjligen erforderliga jämkningar i den nya organisationsformen utan dröjsmål tages under öfvervägande». Detta öfverrevisorernas uttalande har sedan remitterats till kungl. järnvägsstyrelsen, som på en särskild punkt i saken svarat på följande sätt: »Slutligen hafva öfverrevisorerna på anförda skäl fäst uppmärksamheten på angelägenheten af, att frågan om möjligen erforderliga jämkningar i den nya organisationsformen för styrelsen utan dröjsmål tages under öfvervägande. I anledning häraf får styrelsen meddela, att inom Styrelsen för närvarande pågår utredning rörande denna organisationsfråga, och ämnar styrelsen, sedan utredningen slutförts, framlägga förslag i ämnet.»

Det är med anledning af detta uttalande från kungl. järnvägsstyrelsen som jag begärt ordet. Jag skulle vilja göra gällande, att det kan icke vara en riktig princip, att kungl. järnvägsstyrelsen själf tager initiativ i denna sak och det till och med på ett så genomgående sätt som skett. I viss grad skulle man kunna säga, att härigenom tillåtes kungl. järnvägsstyrelsen

*Ang.
förändrad
organisation
af förvalt-
ningen vid
statens järn-
vägar.*

Ang.
förändrad
organisation
af förvalt-
ningen vid
statens järn-
vägar.
(Forts.)

på sätt och vis att organisera om sig själf. Nu kan man visserligen anmärka, att denna omorganisation och den utredning, som kungl. järnvägsstyrelsen håller på med, är bara ett slags förberedande undersökning af frågan, och att frågan sedan troligen kommer att gå till högre forum för slutlig fastställelse. Men det oaktadt skulle jag vilja hafva sagdt, att det kan icke vara lämpligt, att i ett sådant fall som detta kungl. järnvägsstyrelsen, d. v. s. vederbörande styrelse själf, får fria händer, när det skall tagas initiativ i saken. Det borde väl vara en allmän princip, att när det gäller en förändring af en organisationsform, som är fastställd af Kungl. Maj:t och Riksdagen, så borde det redan från början vid handläggandet af *den* frågan ordnas på sådant sätt, att de allmänna intressena finge göra sig gällande, finge säga sitt ord. Det borde alltså redan från början läggas på det sättet, att utomstående personer, personer som icke tillhöra kungl. järnvägsstyrelsen, äfven finge vara med vid utredningen. Det kan alldeles säkert nu vara fara för, att såsom saken nu lagts, den från början kommer in på fel väg. Det är alldeles gifvet, att det bör åtminstone finnas mindre utsikter för, att de allmänna synpunkterna få göra sig gällande, då nu frågan blifvit lagd så som nämnts. Jag tror, att vi i allmänhet kunna skriva under det uttalande, som vi hört göras flere gånger, att det har varit en olycka vid organiserandet af järnvägsförvaltningen och statsbaneförvaltningen i allmänhet, att järnvägsstyrelsen i allt för stor utsträckning fått göra sina synpunkter gällande vid de föregående organisationsförändringar, som skett inom verket, och det borde därför vid detta tillfälle ha ordnats på sådant sätt, finner jag, att man redan från början hade sökt att i så stor utsträckning som möjligt ställa garantier för, att man icke skulle fortskrida på denna väg, som man nu synes ha slagit in på.

Herr talman, jag har velat framföra dessa synpunkter, då de ha ett visst samband, såvidt jag kan finna, med just revisionsberättelsen. Jag har icke något yrkande att göra, men jag har i alla fall varit i tillfälle att göra de erinringar, som jag velat.

Vidare anfördes ej. Paragrafen lades till handlingarna.

§§ 6 och 7.

Lades till handlingarna.

§ 8.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Lades till handlingarna.

§ 8.

Härefter förelåg till afgörande statsutskottets utlåtande, nr 19, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående vissa utgifter för kapitalökning, i hvad angår civildepartementsärenden, samt i ämnet väckta motioner.

Sedan *punkten 1*, angående inköp af inventarier för postverkets behof, föredragits, lämnades på begäran ordet till

Ang. inventarier för postverkets behof.

Herr Lithander, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I Kungl. Maj:ts proposition nr 1 begäres under rubrik »utgifter för kapitalökning» för postverkets behof bland annat ett anslag af 125,000 kronor, hvilket äfven af statsutskottet tillstyrkes. I statsrådsprotollet af den 13 januari 1912 motiveras denna begäran, som är föranledd af poststyrelsens önskan att i Stockholm öfvergå från postbefordran med hästar till automobil-drift. Emot den saken är gifvetvis intet att invända. Det är blott en sak härvidlag, som jag anhåller få fästa uppmärksamheten på, enär den är för vårt näringslif af synnerligen stor betydelse icke blott i detta fall utan i hvarje liknande, och det är, att när det gäller att göra afsevärda beställningar, som betalas med allmänna medel, böra vi gifvetvis om möjligt stödja vår inhemska industri och söka förlägga arbetet dit, där utgifterna i form af arbetsförtjänster komma *vårt* lands arbetare till godo och främjar *vårt* näringslif.

Då emellertid framställningen i statsrådsprotokollet utmynnar i en begäran om ett förhöjdt anslag för att, därest en fyra månaders profkörning, som nu pågår med en utländsk elektromobil, utfaller till belåtenhet, kunna inköpa sådana och det vidare i statsrådsprotokollet mycket noga redögöres för de skäl, som tala för utländska elektromobiler, så vill jag söka påvisa de skäl, som tala för, att vi i stället böra se till, om icke inhemska tillverkning skulle kunna fylla vårt behof.

Det förefaller härvidlag anmärkningsvärdt, att icke den *svenska* industrien lämnats tillfälle att komma med en motoffert till den, som enligt statsrådsprotokollet lämnats af en utländsk firma. Med den glädjande och *stora* utveckling, som vår inhemska tillverkning af lastautomobiler tagit, och som bragt den till ledande ställning, jämbördig med hvad utlandets största firmor kunna prestera, hade det väl legat nära till hands att fråga: Hvad kan den svenska automobilindustrien *nu* erbjuda, hvad är priset på 10 svenska lastautomobiler, som fylla de kraf och

Ang. inventarier för postverkets behof.

(Forts.)

uträtta det arbete vi fordra af dem, och till hvilket pris per år vill ni sköta driften?

Samtidigt som det utländska fabrikatet underkastas prof, synes det mig, att svenska automobiler af senaste typ bort lämnats tillfälle att visa, hvad de kunna prestera. Utan att äga dessa fasta jämförelsepunkter framhålles emellertid i statsrådsprotokollet till förmån för den utländska tillverkningen det goda resultatet af försök i Berlin och Köpenhamn med elektromobiler. Häremot vill jag då genast invända, att dessa försök må hafva utfallit hur fördelaktigt som helst, så är och förblir det dock alltid en väsentlig skillnad på de erfarenheter, som kunna göras i slättlandsstäder som Berlin och Köpenhamn med synnerligen jämn gatubeläggning, ofta asfalt, och de erfarenheter vi komma att göra, när det gäller Stockholms skarpa gatustigningar, dess ofta ojämna makadam samt våra snöförhållanden, för att icke säga töförhållanden, då äfven ganska kraftiga benzinautomobiler hafva svårt nog att taga sig fram, vare sig marken är frusen eller mjuk. Ehuru terrängförhållandena i Köpenhamn äro gynnsamma för elektromobildrift, har det dock på den korta tid, som profven där pågått, eller sedan den 1 oktober förra hösten, visat sig, att antalet behöfliga reservvagnar, som måste användas, varit relativt stort.

Förhållandet mellan antalet elektromobiler i bruk och behöflig reserv samt hur proportionen härvidlag ställer sig beträffande benzinautomobiler är ej vidrördt i den kungl. propositionen, men detta är dock af vikt för att kunna rätt bedöma kostnadsfrågan. Hvarken från Berlin eller Köpenhamn eller ens från den 4 månaders profkörningen hos oss kunna vi emellertid hämta erfarenhet om, hur de elektriska ackumulatorerna i längden stå sig vid skakningen på massiva gummiringar på våra hårda vägar. Det kan inträffa, att vi för förnyandet af ackumulatorer få vidkännas en kostnad, som vi icke ha någon erfarenhet om. Beträffande svenska lastautomobiler däremot så känna vi af mångårig erfarenhet och efter skarpa prof deras förmåga att uthärda skakningen på våra vägar.

I statsrådsprotokollet framhålles vidare fördelen af att leverantören af elektromobiler öfvertager underhållet och alltid håller det fastställda antalet vagnar i driftfärdigt skick tillgängliga mot ersättning i ett för allt per tillryggalagd kilometer. Ordet »alltid» får väl här tagas med en viss moderation, då statsrådsprotokollet ej angifver, för huru många år den utländska firman erbjudit sig att för 40,000 kr. per år trafikera 163,000 kilometer.

I statsrådsprotokollet uttalas vidare, att om också profvet med elektromobiler skulle visa, att de icke lämpa sig för stockholmsförhållanden, utan att benzinautomobiler böra anskaffas, så skulle härvidlag, om också inköpet blefve billigare, bespa-

ringen ej blifva så betydande, enär svårigheter torde möta att erhålla så fördelaktigt aftal angående underhåll m. m. som beträffande elektromobilerna. Dessutom kunde minskning i så fall ej påräknas i den för transporten behöfliga personalen utan snarare ökning.

För att verkligen få veta, hvad den svenska industrien kan erbjuda oss mot den utländska offert, som är specificerad i statsrådsprotokollet, samt hur kalkylen ställer sig, har jag begärt få en prisoffert på Scania-Vabis bepröfvade förstklassiga svenska tillverkning af benzinautomobiler, och där det garanteras leverans af samma antal automobiler, samma karosseri, minst samma effektivitet, minst samma hastighet samt äfven att de skola förrätta minst samma arbete som de utländska elektromobilerna. Offerten, som är fullt lika specificerad som den i statsrådsprotokollet intagna utländska, gäller denna inhemska tillverkning, som använder de yppersta svenska materialier, bepröfvade och lämpade för våra vägförhållanden.

Ehuru den svenska varan är kvalitativt öfverlägsen, ställer sig inköpspriset till kronor 91,200 emot den utländska offerten på kronor 119,100, hvilket vid noggrann jämförelse motsvarar *en verklig besparing för statsverket i inköpssumman af cirka 28,000 kronor.* Och ändå veta vi, att i verkligheten äro de svenska automobiler, som offerten afser, de utländska elektromobilerna öfverlägsna på grund af den rymliga marginal, som den svenska tillverkningen härvidlag lämnar utöfver hvad som garanteras. De äro kraftigare, de hafva större körhastighet, de kunna taga brantare backar än de utländska, hvarjämte de hafva den stora fördelen, att de efter långvariga prof visat sig lämpliga för våra förhållanden.

Sedan kommer frågan om driftkostnaden. Härvidlag erbjuder sig tillverkaren af de svenska automobilerna att öfvertaga drift- och underhållskostnaden till ett pris af 34,500 kronor per år vid årlig körning af 163,000 kilometer, det vill säga 6,000 kronor per år billigare än det utländska erbjudandet. Därjämte erbjuder den svenska leverantören postverket rätt, att, därest det skulle visa sig, och hvilket han har anledning tro blir fallet, att den verkliga underhålls- och driftkostnaden pr år blir ändå lägre än 34,500 kronor, när helst det önskar och med full tillgång till uppgifter öfver verkliga driftkostnaden själfst öfvertaga driften. Offerten från den svenska firman såväl beträffande leverans af 10 automobiler som beträffande driftkostnaden är bindande, om svenska staten vill begagna sig af densamma, och står den med fullständiga uppgifter öfver alla detaljer, när så önskas, till vederbörande styrelses förfogande.

Den i statsrådsprotokollet påvisade fördelen hos elektromobiler, att maskineriet är så anordnadt, att obehöriga personer ej kunna sätta elektromobilen i gång, kan utan minsta svårighet

Ang. inventarier för postverkets behof.
(Forts.)

Ang. inventarier för postverkets behof.

(Forts.)

vinnas beträffande svenska benzinautomobiler. Äfven kan genom så kallade batteritändning anordnas, att föraren kan sätta motorn i gång utan att lämna sin plats.

Därmed bortfaller det skäl, som i statsrådsprotokollet anfördes *emot* de svenska automobilerna, nämligen att det för Stockholm enbart skulle kräfvat anställning af ytterligare 10 personer för att vakta vagnarna och vefva i gång deras motorer, och därmed har också hufvudskälet bortfallit, som skulle vara, att elektromobilerna kräfvat blott *en* förare men benzinautomobilerna *två*. Benzinautomobilernas eldfara torde vi väl knappast behöfvat räkna med, då Stockholms branchef med flere yrkesbröder anser dem som bästa och ofarligaste fortskaffningsmedel att fara till eldsvådor med.

Stockholms brandkår har redan beställt två benzinvagnar. I Breslau har brandkåren automobiliserats med 19 större brandkårsautomobiler, alla drifna med benzin, däraf ej mindre än fyra stegvagnar, *som måste föras ända in på eldhärden*.

När man därjämte i så oerhörd posttrafik som den i Paris och London betjänar sig af benzinautomobiler i stor utsträckning, så torde *vi* ur eldfaresynpunkt knappast behöfvat hysa några betänkligheter.

Hvad dessutom elektromobiler beträffar, äro de icke absolut fria från eldfara, enär kortslutning kan inträffa.

Det har framhållits, att vid användande af elektromobiler, blefve drifkraften svensk. Ja — fröjden är dock ringa, om maskineriet är *tyskt* och den elektriska energien, här i Stockholm åtminstone än så länge, frambringas med *engelska* stenkol.

I Stockholms stad har själfva elektricitetsverket öfvergått från elektro- till benzinautomobiler.

Önska vi framdeles ersätta benzinen med svenskt bränsle, vill jag peka på sulfitspriten. Med en mycket lätt anordning kunna ifrågavarande svenska automobiler apteras för detta bränsle.

Af det anförda torde framgå, att alla skäl tala för, att vi, på samma gång anslaget beviljas, dock böra i möjligaste mån söka ernå, att en så afsevärd beställning kommer det inhemska näringslivet till godo.

Vi hafva så mycket större skäl därtill, som den inhemska tillverkningen är bepröfvad, fyller behofvet, innebär för staten en afsevärd besparing samt gifver i dessa arbetslöshetens tider ökade tillfällen till arbetsförtjänst och sysselsättning inom eget land.

Det är för inhemska industri ingalunda oviktigt, om staten vid fyllandet af ett så stort behof vänder sig till utlandet eller till hemlandet.

Det är icke blott ordern på 10 maskiner, en penningomsättning i allmänna rörelsen på cirka 100,000 kronor, som be-

röfvas hemlandet och dess industri, om denna beställning går till utlandet. I automobilindustrien särskildt är benägenheten att köpa utländskt fabrikat stor, och i ett fall som detta kan staten genom att vända sig till den inhemska industrien gifva densamma ett godt uppsving och visa vägen för enskilda beställare.

Vi söka på mångahanda vis lösa problemet om arbetslöshet, men *hvarje tillfälle vi äga att främja inhemska näringar* bidrager till att minska arbetslösheten, och böra vi begagna hvarje dylikt, som bjudes oss. Här föreligger ett.

Frågan gäller dock i detta fall ej blott om eu beställning på 100,000 kronor skall främja inhemskt eller utländskt näringslif. Det gäller för oss att angifva riktlinjer, som vi skola följa. Det gäller för oss att följa *svensk näringspolitik*, ty den gifver arbete och bröd åt Sveriges folk i bygder och i samhällen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag, och då jag af formella skäl måste afstå från att yrka ändring i motiveringen, vill jag dock hoppas, att de synpunkter, som nu blifvit anförda till protokollet, må blifva beaktade vid afgifvandet af den beställning, till hvilken kammaren tvifvelsutan nu går att bevilja medlen, så att densamma må komma det *inhemska* näringslifvet till godo.

Vidare anförde:

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! De synpunkter, som framlades af den siste ärade talaren, voro ju ingalunda nya i denna fråga. Såsom herrarna finna utaf statsverkspropositionen, har ju redan där herr statsrådet och chefen för civildepartementet ställt sig tveksam, huruvida man för postverkets räkning borde anskaffa elektriska automobiler, i hvilket fall det vore nödvändigt att gå med beställningen utom landet, eller om man borde anskaffa benzinautomobiler, då beställningen kunde stanna inom landet. Hvilken typ af automobiler, som i händelse af bifall till statsutskottets här föreliggande framställning skulle komma att anskaffas, *den frågan* är ännu icke afgjord.

Försök hafva emellertid verkstälts med elektriska automobiler. Jag är i tillfälle att meddela kammaren, att då denna fråga var före på den afdelning inom statsutskottet, till hvars behandling den var hänskjuten, fäste vi mycket stort afseende just vid möjligheten, att svensk industri skulle genom denna beställning kunna blifva tillgodosedd. Jag fick i uppdrag att sätta mig i förbindelse med generalpostdirektören för att inhämta, hvilken erfarenhet hade vunnits under den tid, då försök här anstälts med elektrisk automobil. Ty det är ju, såsom den föregående ärade talaren sade, en ganska stor skillnad på förhållandena här i Stockholm, med dess ofta förekommande starka

Ang. inventarier för postverkets behof.
(Forts.)

Ang. inventarier för postverkets behof.
(Forts.)

stigningar, mot förhållandena i Köpenhamn och Berlin. Generalpostdirektören meddelade mig då, att han icke vore för tillfället beredd att lämna något definitivt svar. För sin del förklarade han sig dock knappast anse, att dessa elektriska automobiler icke skulle lämpa sig för förhållandena i Stockholm. Någon tid efteråt, då han var i tillfälle att lämna svar, meddelade han mig emellertid, att de försök, som hittills utförts, hade visat, att de svårigheter, som man väntat beträffande användningen af elektriska automobiler, icke hade besannats, utan att dessa automobiler hade visat sig mycket tillfredsställande.

Det skäl, som här anförts för elektromobilers användning framför benzinautomobiler, nämligen att man skulle kunna afstänga elektromobilerna från att af någon annan person kunna igångsättas — och således inbespara en man — har icke af oss på afdelningen ansetts afgörande. Vi hafva haft den uppfattningen, liksom den siste ärade talaren, att en sådan anordning också lätt skulle låta sig anbringas på benzinautomobiler.

Det var emellertid ett annat skäl, som anfördes af generalpostdirektören, ett skäl, som vid första tillfället kanske kan förefalla något svagt, men som man ändå icke torde böra helt underskatta. Han sade nämligen, att ett af skälen hvarför han hyst betänklighet mot anskaffandet utaf benzinautomobiler för postverkets räkning i Stockholm var särskildt de lokala förhållandena i det nybyggda posthuset. Där ligger en stor del af ämbetsverkets lokaler inåt posthusets gård, på hvilken gård ju detta tämligen stora antal af automobiler komme att uppehålla sig under en stor del af dagen. Under den tid, då tjänstemännen i dessa rundt gården liggande lokaler hafva sin frukostledighet, öppna de för att vädra alla lokalernas fönster inåt den kringbyggda gården. Herrarna torde litet hvar veta, hvilken obehaglig lukt en ensam benzinautomobil kan sprida. Om man nu tänker sig, att där på gården skulle samlas ett ganska stort antal automobiler, så torde det icke kunna nekas, att luften i ämbetslokalerna skulle blifva ganska ohygienisk. Som sagdt, detta kan ju icke vara ett afgörande skäl, men det är i alla fall ett skäl, som enligt mitt förmenande icke bör helt underskattas.

För min del ber jag att på grund af det uttalande, som herr statsrådet och chefen för civildepartementet i själfva propositionen har gjort, att han anser det råda tvekan om, hvilkendera typen bör slutligen fastslås, få uttala, att jag är öfvertygad om, att, innan frågan kommer till slutligt afgörande, den kommer att ur alla synpunkter pröfvas; och gifvet är, att enligt det statsutskottets förslag, som här föreligger, man icke har på något sätt fastslagit, att dessa automobiler skola vara, vare sig elektromobiler eller benzinautomobiler.

Jag tror således, att kammaren utan betänksamhet kan

acceptera statsutskottets förslag, till hvilket jag, herr talman, an-
håller att få yrka bifall.

Ang. inven-
tarier för
postverkets
behof.
(Forts.)

Herr vice talmannen, som under herr Ekmans anförande
öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, gaf nu ordet till

Herr Lithander, som yttrade: Herr talman, mina herrar!
Då den ärade talaren nyss anförde såsom skäl mot anskaffandet
af benzinautomobiler den af generalpostdirektören uttalade far-
hågan för att olägenheter skulle föranledas af den lukt, hvilken
af dylika automobiler skulle spridas på postverkets gård, så får
man ju respektera denna förtänksamhet.

Men jag vill påvisa en sak, och det är, att vi ju här i
Stockholm hafva ett så oerhördt stort antal benzinautomobiler, att
man här på gatorna under alla förhållanden får finna sig i, att
det uppstår benzinlukt. Det torde därför blifva ringa skillnad,
om postverket på sin gård är särskildt befriadt från benzinlukten
eller icke. Den tränger nog dit i alla fall. Det är ju emellertid
icke meningen att hålla motorerna i gång, när maskinerna stå
stilla på gården. Och då äro de luktfria äfven de, liksom
elektromobilerna.

Frånsedt att postverkets gård är ovanligt rymlig, hvarför
olägenheterna där torde vara mindre än på de flesta andra håll,
så är det ju endast vid ett tillfälle, då det är nödvändigt att
hålla motorerna i gång, och det är vid synnerligen sträng kyla
till förekommande af frysning. Och då lär väl af samma an-
ledning postverkets personal hafva fönstren stängda.

Härpå anförde:

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Schotte: Herr
talman! Efter det anförande, som hållits af statsutskottets vice
ordförande, har jag föga att tillägga i anledning af de erinringar,
som här hafva förekommit.

Kungl. propositionen är grundad på en af poststyrelsen
gjord framställning, att de automobiler, hvarom här är fråga,
eventuellt skulle vara elektriska sådana. Men Kungl. Maj:t har,
på sätt framgår af statsrådsprotokollet, icke på något sätt sank-
tionerat eller gifvit något på hand, att det ovillkorligen skulle
blifva automobiler af *den* typen. Det har tvärtom sagts, att
man »möjligen» kunnat af poststyrelsens framställning hafva
fått den uppfattning, att de elektriska automobilerna äro benzin-
automobilerna öfverlägsna för postverkets vidkommande, och
Kungl. Maj:t har endast genom att begära summan så rundlig,
att den skulle räcka till att möjligen anskaffa elektriska automo-
biler för postverkets räkning, möjliggjort detta, därest vid den

Ang. inven-
tarier för
postverkets
behof.
(Forts.)

pröfning, som alltid ifrågasatts, elektromobilerna skulle befinnas bättre och lämpligare än benzinautomobiler.

Jag är emellertid fullt medveten om vikten och betydelsen af att man i detta fall icke, utan att stora och verkliga fördelar föreligga, bör gå till utlandet för en tillverkning, som kan ske inom landet, och jag har på grund af de erinringar, som den förste ärade talaren gjort, fått ytterligare anledning försäkra, att Kungl. Maj:t skall vid handläggning af Riksdagens beslut i ärendet tillse, huruvida möjlighet finnes att i enlighet med hans förordnande vända sig med beställningarna till inhemsk fabrik.

Herr Hildebrand: Jag begärde ordet, innan herr statsrådet och chefen för civildepartementet hade uttalat sig, och jag ber att få nämna, att jag med tillfredsställelse sett i statsrådsprotokollet, att herr statsrådet ställt sig tveksam, huruvida beställning borde gå till utlandet, och jag har med ännu större tillfredsställelse hört hvad han här i dag har yttrat.

Jag skulle endast vilja tillägga, att frågan om beställning inom landet har väl aldrig förelegat i en så underlig form som denna gång. Här ha gång på gång principdebatter ägt rum, huruvida det icke vore lämpligt, att svenska staten verkställde sina inköp vid svenska fabriker, äfven om priserna vore något högre än vid utländska fabriker, detta naturligtvis ur den synpunkten, att det vore det inhemska näringslivet och det inhemska arbetet, som borde främjas. Här är förhållandet alldeles motsatt. Här skulle staten göra en besparing på 28,000 kronor vid inköpet och, enligt här i dag lämnade uppgifter, 6,000 kronor om året i drift, om man verkställde beställningen vid svenska fabriker. Det är därför, som det verkar så egenodomligt, att de hittills igångsatta försöken endast hafva skett med en utländsk typ, en typ af elektriska automobiler, som endast kan tillverkas för närvarande utom landet. Det synes således hafva varit meningen, att beställningen skulle gå utanför det svenska näringslivets område. Vore det verkligen lämpligt, att man lägger ut mera pengar för att taga in utländsk tillverkning än för att köpa inhemsk.

Här har hela frågan ställts på hufvudet på det mest besynnerliga sätt. De skäl, som anförts af generalpoststyrelsen, synas sannerligen icke på något sätt öfvertygande.

Jag har icke något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, och jag ber att ånyo få uttala den tillfredsställelse, som jag och helt säkert många andra känna öfver hvad herr statsrådet och chefen för civildepartementet här har yttrat.

Herr Vennersten: Herr talman! Jag är i hufvudsak förekommnen af herr Hildebrand och skall därför inskränka mig till att ansluta mig till hans uttalande.

Vår svenska industri har på detta område och andra kommit så långt, att man nu bör kunna börja allmänt tillämpa det system, som i andra länder tillämpats långt förut och i större utsträckning än här, nämligen att i främsta rummet gynna den inhemska industriens tillverkningar, då det gäller statens beställningar.

Ang. inventarier för postverkets behof.
(Forts.)

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2—4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Mom. a).

Lades till handlingarna.

Mom. b).

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Härefter föredrogs *punkten 6*, angående nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar, och anförde därvid

Ang. nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.

Herr Bårg i Katrineholm: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarna finna såväl af utskottets betänkande som af statsverkspropositionen tillsatte Kungl. Maj:t förra året en kommission för att utröna, huruvida icke, utan att ändamålsenligheten äfventyrades eller underhållskostnaderna alltför mycket ökades, kostnaderna för uppförande af boställshus vid statens järnvägar kunde nedbringas.

Då denna kommission fullgjorde sitt uppdrag, fick densamma syn på en sak, som är ganska betecknande. Den fann nämligen, att bostadsförhållandena för en del af den lägre järnvägsbetjäningen voro af den art, att de påkallade en genomgående förändring, särskildt i fråga om de lägre klasserna, nämligen stationskarlar och banvakter, hvilka nu endast åtnjuta förmånen af ett rum och kök. Kommissionen fäste uppmärksamheten på, att det vore nödvändigt att göra en utvidgning i detta hänseende och bereda bättre bostadsmöjligheter för denna personal. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har äfven behjärtat denna fråga och anför i sitt yttrande till statsrådsprotokollet, att möjlighet till bättre bostäder måtte beredas dessa grupper af järnvägspersonal. Dock betonar departementschefen tydligt, att ifrågavarande personal icke skall erhålla ovill-

Ang. nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar. korlig rätt till tvårumslägenheter och att således några kostnader för ombyggnad af äldre boställshus icke skola framkallas, däri- genom att tvårumslägenheter nu blifva anordnade.

(Forts.) Den, som något känner förhållandena vid statsbanorna, särskildt det sparsamhetsintresse, som på sista tiden visat sig, synnerligast då det är fråga om lägre personal, ett sparsamhetsintresse, som tager sig sådana former, att knappast någon inom denna kammare icke har större eller mindre kännedom därom, han kan icke undgå att finna, att det är icke utan, att det ligger en viss fara i att utskottet så kraftigt understryker hvad chefen för civildepartementet yttrat, nämligen att dylika anordningar med tvårumslägenheter icke skulle kunna medföra någon ovillkorlig rättighet till dylika lägenheter för all denna personal och icke heller få förorsaka några kostnader för ombyggnad af äldre boställshus. Det är ju alldeles tydligt, att då bostadsförhållandena äro något så när tillfredsställande, man icke med skäl kan begära, att en ombyggnad af de gamla bostäderna skall ifrågasättas.

Om man emellertid ser, huru förhållandena äro utefter de äldre statsbanelinjerna, så skall man finna, att en hel del bostäder nu äro i så miserabelt skick, att till och med hälsovårdsmyndigheten på olika ställen fått ingripa för att råda bot häremot.

Kommissionen säger äfven, om jag icke är illa underrättad, att den funnit särskildt en del af dessa banvaktslägenheter så små, att golfytan i desamma icke utgör mer än 25,8 kvm., hvilket ju måste erkännas vara under minimum. Då man nu har kännedom om, huru svårt det hittills varit att råda bot för denna olägenhet och huru, såsom jag nämnde, hälsovårdsmyndigheten på åtskilliga platser fått ingripa, samt att man äfven måst anskaffa läkarebetyg för att styrka hälsofaran i dessa bostäder, så skulle det, om man nu efter många om och men ändtligen lyckas att få en ändring till stånd, vara synnerligen olyckligt, om vederbörande järnvägsförvaltningar ur detta uttalande af chefen för civildepartementet, hvilket uttalande så kraftigt understrukits af utskottet, skulle kunna draga den slutsatsen, att några utvidgningar och förbättringar af de nuvarande dåliga boställshusen icke finge ske, där sådana äro af behofvet påkallade.

Jag har, herr talman, icke något annat yrkande att göra än bifall till utskottets hemställan uti ifrågavarande punkt. Men jag har med dessa ord velat fästa uppmärksamheten på ofvanberörda förhållanden och samtidigt uttala den förhoppningen, att då nu chefen för civildepartementet behjärtat denna fråga, han äfven har sina tankar fästade på hvad jag här berört, så att det icke gifves möjlighet för vederbörande järnvägsförvaltningar, att, därest ansats därtill skulle göras, i det omnämnda kraftiga uttalandet söka stöd för att icke förbättra de bostadslägenheter, som för närvarande äro mycket otillfredsställande.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen af förhandlingarna, yttrade

Herr Thorsson: Jag har begärt ordet i denna fråga icke för att yttra mig angående den föreslagna anordningen med afseende på bostäder för den lägre järnvägspersonalen, men då herr Bärge i Katrineholm berört detta spörsmål, så är jag naturligtvis den förste att understryka behofvet af att det blir bättre bostäder i berörda hänseende. Jag kan göra detta med så mycket större tillfredsställelse, som jag själf sökt framdrifva den uppfattningen, att de lägre tjänstemännen borde ha en bostad af minst två rum och kök.

Då nu utskottet gjort det af herr Bärge omförmälda uttalandet, så har detta skett därför, att utvecklingen måste hafva sin lugna och jämna gång, så att det icke omedelbart efter inrättandet af nya bostäder, som äro uppförda efter mera moderna principer, skall ifrågasättas, att alla gamla bostäder skola i ett slag förändras. Jag föreställer mig, att i den mån de gamla bostäderna äro af den art den föregående talaren antydde, det må blifva myndigheternas uppgift att fortast möjligt vidtaga nödiga ändringar.

Jag begärde emellertid ordet för att yttra mig angående en annan sak, som rätteligen bör påpekas vid denna punkt. Vi stå nu i beredskap att bevilja 2,447,600 kronor, som kungl. järnvägstyrelsen skall använda till diverse ändamål.

Ett af dessa ändamål är att utvidga och förse större och mindre järnvägsstationer med modernare spårssystem och inrätta dem så, att de motsvara de stegrade anspråken på bättre utrymme.

Bland annat har det med afseende på Nässjö station ifrågasatts att vidtaga förändringar, som skulle sluka öfver åtta hundra tusen kronor. I detta sammanhang kan jag icke underlåta att fästa uppmärksamheten på, att Nässjö just är en sådan plats, där flera bostäder, afsedda för den lägre tjänstepersonalen, äro af synnerligen underhållig beskaffenhet, och eftersom bostadsfrågan nu kommit på tal, vill jag begagna tillfället att fästa uppmärksamheten på, att vid ett tillfälle som detta, då en afsevärd utvidgning af bangårdsförhållandena sättas i fråga, om man icke då kunde lösa bostadsförhållandena på denna plats på ett ändamålsenligt sätt.

Vid Eslöfs station i Skåne håller järnvägsledningen nu på med att förbruka omkring 900,000 kronor, som äro afsedda för utvidgning af bangården därstädes. Jag har hört sägas, att i den ursprungliga planen ingick, att man skulle flytta ett par gamla bostadshus, som eljes skulle komma att ligga midt i bangården. Men det tyckes, som om vederbörande nu frångått denna plan, i det att man nedlagt spår rundt omkring dessa

Ang. nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.
(Forts.)

*Ang. nya
byggnader och
anläggningar
vid statens
järnvägar.*

(Forts.)

bostadshus, barnen i de familjer, som bo där, skola således för framtiden få sin lekplats mellan järnvägsspåren. Det kan dock ifrågasättas, om det är riktigt att för denna besparing utsätta arbetarnas barn för de olyckstillbud, som lura på dem då de hänvisas till en så farlig lekplats.

Jag har tillåtit mig att göra denna anmärkning, därför att, såvidt jag kan bedöma, ty jag är icke ingenjör, vederbörande har vid beräklandet af kostnaderna i öfrigt för de ifrågavarande förändringarna af bangården följt synnerligen dyrbara principer. I afsikt att underlätta trafiken för ingående tåg söderifrån har man här sänkt bangården med omkring $\frac{3}{4}$ meter. För denna sänkning har borttagits omkring $1\frac{1}{2}$ meter af den hittillsvarande grusbädden och det underliggande gruslagret. Sedan har påförts ett omkring $\frac{3}{4}$ meter tjockt gruslager, hvarpå sleepers och järnvägsräls placerats. Men så stark är väl ändå icke frostens i Skåne, att — den obefintliga — jäsleran skall frysa, och att man behöfver vidtaga så utomordentliga och dyrbara anordningar för trafiksäkerhetens betryggande.

Men så är det en annan åtgärd, som vidtagits vid Eslöf, hvilken är ägnad att hos hvar och en väcka förvåning öfver det sätt, hvarpå vederbörande förbrukar pengar i Eslöf. Ett så kalladt utdragsspår för uppställning af vagnar har anlagts söder om stationen; detta spår har byggts till en sådan höjd och efter sådana mått, att vederbörande ansett det nödigt bekläda banken med å andra orter bruten, sprängd och ditforslad gråsten. Har någon kristen människa sett, att man på sådant sätt handskas med folkets fattiga slantar? Det är denna handtering af statens medel, som jag ansett mig skyldig omnämna inför kammarens ledamöter, och jag rekommenderar enhvar af eder att, när ni någon gång göra en resa till södra Sverige och passera Eslöf, äfven se på detta minnesmärke af järnvägsbyggnadskonst i Eslöf under åren 1910 och 1911. Man skall där finna en järnvägsbank så placerad, att man för framtiden nödgas vidtaga särskilda åtgärder för att icke det vid sidan därom liggande privata järnvägsspåret skall vid första bästa snöfall bli synnerligt svårt att trafikera. Såsom vi veta, ha de privata järnvägarna icke så starka lokomotiv, och statens järnvägar få naturligtvis icke byggas på sådant sätt, att därigenom de privata järnvägarnas lokomotiv hindras att släpa fram tågen. Det går ju icke för sig, att staten genom sitt åtgörande hindrar trafiken, utan får väl staten på egen bekostnad flytta det privata järnvägsspåret i fråga, så att det icke kommer att ligga för nära den höga järnvägsbanken.

Jag har, herr talman, intet yrkande att framställa om ändring af utskottets anslagsbegäran, men det vore väl, om chefen för civildepartementet erinrade järnvägsstyrelsen om, att vi befinna oss i ett land med endast 5 miljoner invånare, hvilka äro syn

nerligen hårdt beskattade, och att vi vidare i detta land ha en järnvägsdrift, som icke förräntar drifts- och anläggningskostnaden, hvarför staten följaktligen måste af de skattdragande medborgarna kräfva den mellanafgift, som erfordras för att förränta det nedlagda kapitalet. Alla dessa synpunkter äro talande nog, för att onödigt slöseri bör undvikas vid utvidgningar af våra bangårdar.

Ang. nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.
(Forts.)

Herr Lemke: Med anledning af de anmärkningar, som här framställt af de båda senaste talarna, ber jag att nu få yttra några ord.

Herr Bärge uttalade farhågor för, att bostadsförändringarna vid statens järnvägar icke skulle fortgå på ett för den lägre personalen förmånligt sätt. Jag tror, att däri ligger en öfverdrift. Orsaken till, att de påyrkade förändringarna af nu ifrågasvarande bostadslägenheter endast kunna ske så småningom och att det icke kan framställas en ovillkorlig fordran på, att man med afseende å de lägsta klasserna, stationskarlar och banvakter, skall öfvergå till två rum och kök från ett rum och kök, ligger naturligtvis däri, att det öfvervägande antalet bostäder, som nu finnas för denna personal, omfattar ett rum och kök. På den tid, då järnvägar började byggas här i landet, det vill säga för 50, 60 år sedan, var icke lefnadsstandarden så hög som nu, och fordringarna på vare sig bostad eller annat voro då icke så stora. Men nu äro fordringarna annorlunda mot hvad de voro förr. Den husbyggnadskommission, som järnvägsstyrelsen för ett par år sedan tillsatte, har också, såsom vi sett, kommit därhän, att den föreslagit en successiv öfvergång till tvårumslägenheter. Det är dock alldeles klart, att om den personal, hvarom här är fråga, skulle ha ovillkorlig rätt att få två rum och kök, skulle detta föranleda en synnerligen dyrbar ombyggnad af en hel mängd redan befintliga bostäder.

Det är nog sant, såsom herr Bärge sagt, att en del af dessa bostäder icke äro nutidsmässiga, men jag får dock säga, med den ingående erfarenhet jag har på detta område — jag reser hvarje år flera gånger ut på besiktningar icke blott inom mitt eget distrikt, utan äfven inom andra — att herr Bärge's målning af dessa bostadsförhållanden i allmänhet är i någon mån en svartmålning. Men äfven de gamla bostäderna undergå en successiv förändring. Dessa ändringar af bostäderna, som bestå däri, att man bygger till ett litet rum eller förstorar de förutvarande, genom en påbyggnad af frontespisen i vindsvåningen eller dylikt, ligga i allmänhet inom en så begränsad kostnadsrayon, att det faller inom vederbörande distriktsförvaltnings befogenhet att företaga dylika partiella förbättringar af bostäderna, och fördenskull behöfver man icke vända sig till järnvägsstyrelsen. Jag kan nämna, att dessa partiella förbättringar pågå

Ang. nya
byggnader och
anläggningar
vid statens
järnvägar.
(Forts.)

för hvarje år, så att äfven de gamla bostäderna utvidgas, förstoras, göras ljusare och förbättras på allt sätt. Vi veta ju, att man så småningom med afseende å nybyggnaderna öfvergår till tvårumslägenheter, och jag tror därför att man kan säga, att de farhågor för den lägre järnvägspersonalens vidkommande, som herr Bårg här gjort sig till tolk för, med afseende å denna personals utsikter att få tidsenliga bostäder, icke hade af honom behöft framföras med så kraftiga ord, och kammaren behöfver icke befara att icke i detta fall allt göres, som bör göras.

För öfrigt kan jag nämna, att då denna byggnadskommision framkom med sitt förslag, voro meningarna ganska delade därom, huruvida det verkligen vore klokt att öfvergå till tvårumslägenheter, eller om det icke vore lämpligast att bibehålla enrumssystemet, och detta af den anledning, att yttnehållet för de nya bostäderna icke skulle blifva väsentligt större än yttnehållet hos de gamla lägenheterna, där det var ett stort rum och ett stort kök. När man, såsom jag årligen och ofta gjort, reser omkring och därvid är i tillfälle att se personalens bostäder, kommer man verkligen också till den åsikten, att det för en stor del af denna personal icke är någon särskild stor fördel att ha två små rum och kök, utan att det mången gång kan vara bättre för dem att ha ett stort rum och ett stort kök. Köket är det rum, där det kokas och ätes och där man för det mesta uppehåller sig. Jag kan försäkra herrarna, att vid besiktningar och syner på linjen finner man ofta, att, där tvårumslägenheter förekomma, ett af rummen icke egentligen är i dagligt bruk af familjen, utan mera är så att säga ett paradrum eller åtminstone ett rum, där familjen icke vistas i hvardagslag. Jag håller alldeles bestämdt på, att huru än denna bostadsfråga löses, det allra viktigaste är, att köken bli stora, ljusa och rymliga. Detta hvad bostadsfrågan beträffar.

Herr Thorsson talade här om Nässjö och om den ombyggnad af bangården därstädes, som nu pågår, och han yttrade därvid, att det vore skäl i att samtidigt med denna ombyggnad äfven bostadsfrågan för järnvägens personal därstädes finge sin lösning. Jag kan meddela herr Thorsson och herrarna här i öfrigt, att så äfven är meningen. De gamla bostäderna i Nässjö ligga på södra sidan om spårsystemet utmed sjön, och i sammanhang med bangårdsfrågans lösande skola nu dessa gamla bostäder ombyggas och flyttas. Järnvägsstyrelsen har nämligen inköpt en stor, rymlig tomt på andra sidan om bangården, åt stads-samhället till, och där möjlighet finnes för uppförande af nya, ljusa och luftiga bostadshus på välbelägna tomter.

Hvad beträffar bostäderna i Eslöf är det sant, att där finnas kvar några byggnader, som förut i gamla tider lågo utanför spårsystemet, men där det vid bangårdens ombyggnad kommit att blifva så, att ett rangeringsspår går fram på andra sidan om

dessa byggnader. Det är emellertid en tidsfråga, när de skola flyttas. Bangårdens ombyggnad är emellertid afsedd att försiggå på ett rätt stort antal år och kommer icke enligt det stora förslaget att bli fullt färdig förr än längre fram, och då den rangeringstrafik, som går på nu ifrågavarande spår, blott är ringa med hänsyn till bangårdens utsträckning, har man ansett, att husen i fråga kunna tillsvidare få ligga kvar, men det är, som jag sagt, endast en tidsfråga, när de skola flyttas.

Aug. nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.
(Forts.)

Herr Thorsson gick sedermera in på en kritik ur teknisk synpunkt af det sätt, hvarpå ombyggnadsarbetet för spårbadden utfördes nere i Eslöf, äfvensom af det sätt, hvarpå det södra rangeringsspåret anlagts. Han beklagade, att han icke var ingenjör, och det beklagar jag också, ty hade han haft tekniska insikter på detta område, hade hans anmärkningar säkerligen icke blifvit af den beskaffenhet, som nu var fallet. Orsaken till, att den gamla barlastbadden måste tagas bort och en ny dilläggas, när bangården skulle sänkas, är tvåfaldig. För det första var den gamla barlastbadden i hög grad förorenad. Den hade legat där sedan femtio år, sedan den tid, då södra stambanan byggdes, och när man nu skulle vidtaga ändringar, fann man, med afseende å rangeringsförhållandena på bangården och med afseende å tåg hastigheten, att man måste ha en ny barlastbadd. Det andra skälet härvidlag var, att när man skulle bygga om bangården midt under brinnande trafik, en sådan trafik, som förekommer där nere i Skåne, där tågen äro många och rörelsen liffig, kunde man icke gå tillväga på billigaste sätt, på sådant sätt, som man kan göra vid en bana med ringa trafik. Man måste därför succesivt flytta barlastbadden. Om jag här skulle närmare utveckla, hur man därvidlag gick tillväga, skulle jag komma in på sådana detaljfrågor, som säkerligen icke intresserade kammaren. Jag ber emellertid herr Thorsson och kammarens öfriga ledamöter vara öfvertygade om, att man i detta fall verkligen har måst göra så, som man gjort.

Hvad slutligen beträffar det så kallade utdragsspåret eller rättare rangeringsspåret, är icke förhållandet det, som herr Thorsson sade, att det skall användas till uppställning af vagnar, utan det skall användas till rangering från bangården. Vid rangering af godstågsvagnarna gå lokomotiven bakom dessa, så att vagnarna backas ut till rangeringsspåren för att sedan växlas in på det spår, där de med hänsyn till tågföljden skola stå. Ett dylikt rangeringsspår måste ligga i samma nivå som bangården, och det har till följd däraf icke kunnat undvikas, att en bank där uppstått. Att man sedan har gifvit denna bank en stenkärladnad beror på något helt annat; det har nämligen skett för att spara mark. Marken därnere vid Eslöf är dyrbar, och för att icke få den nya bankens dosseringar utfallna för långt, har man gjort dem i starkare lutning, men man har då

Ang. nya
byggnader och
anläggningar
vid statens
järnvägar.
(Forts.)

äfvén måst bekläda dem med granit. Detta har således skett ur besparingssynpunkt. Det är äfvén en annan omständighet, som här spelar in, och det är, att Ystad—Eslöfs järnväg löper in i närheten af ifrågavarande rangeringsspår, och för att icke nödvändigöra en dyrbar flyttning af denna privata järnväg — något som järnvägen för öfrigt icke velat gå med på — har man måst bygga på sätt, som skett. Det har förts många och långa underhandlingar mellan distriktsförvaltningen därnere och förvaltningen af Ystad—Eslöfs järnväg angående den frågan, hur man skulle lägga detta spår, och distriktsförvaltningen har då måst garantera, att inga snöhinder skulle till följd af byggnadssättet förorsakas den enskilda järnvägen, hvilket man äfvén kunnat undvika genom uppsättning af snöskärmar m. m.

Jag vill icke längre upptaga kammarens tid med denna sak. Jag har endast velat framhålla, att det varit de tekniska synpunkterna, som varit afgörande för byggnadssättet där nere, och jag tror icke, att man kan med skäl säga, att det på något sätt har slösats med statens medel härvidlag. Det har varit så långa och många underhandlingar af flera slag, innan denna svårlösta fråga i Eslöf kom till utförande, att jag med fog kan påstå, att man väl tänkt sig före, innan man gått till verket.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Äfvén jag beklagar, att jag icke har den tekniska erfarenhet, som är erforderlig för att fullt ut bedöma detta spörsmål, men jag vill nämna, att jag icke utan vidare byggt på min egen uppfattning i föreliggande fall, utan jag har verkligen haft tillfälle att tala med en hel del järnvägsfolk om detta spörsmål, och äfvén om dessa icke äro hvad man kallar tekniskt bildade, måste de dock till följd af sin långa praktiska erfarenhet anses ha något litet begrepp om, huru dylika arbeten skola utföras.

Det är ju riktigt, att när man skall sänka bangården en $\frac{3}{4}$ meter, man skall taga bort det gamla lagret, som där finnes. Jag har aldrig ifrågasatt annat, men jag har ansett det märkvärdigt, att man nere i Skåne på en naturlig grusbotten anser sig behöfva en grusbädd på $\frac{3}{4}$ meter för att vara fullt tillfredsställd i trafiktekniskt hänseende. Jag har tyckt det vara märkvärdigt, att när man i alla fall håller på att schakta bort ett gruslager, man sedan skall lägga dit ett nytt. Det är, enligt min uppfattning, en sak, som till och med en icke tekniskt bildad kan sätta ett mycket stort frågetecken för.

Vidare förklaras, att den omtalade stenbeklädningen på järnvägsbanken är nödvändig, därför att det icke är fråga om allenast ett uppställningsspår, utan ett rangeringsspår, där lokomotiv skola gå fram. Att det skall ställa sig mycket billigare att bekläda denna bank med granit, som först blifvit sprängd och bruten, sedan dittransporterad på järnväg och upplagd, än att

för statens räkning skaffa några meter jord ytterligare, det kan jag ändå icke begripa.

Visserligen har järnvägsstyrelsen betalat åtskilligt för en del gamla byggnader, som ligga omedelbart intill samhället, men att markpriset för ett rent åkerland skall kunna drifvas upp till sådan höjd, att det blir billigare att bygga smalare bankar och bekläda dem med söndersprängd gråsten, som transporteras dit från andra håll och som ditlägges med en minimiafföningskostnad af 40 à 50 öre per timma, än att köpa litet mera jord, det förefaller mig vara att för högt värdesätta den skånska åkerjorden. Det skulle väl ytterligare tala för, att vi måste ha en kraftigare expropriationslag, som icke tillåter det enskilda jobberiet att drifva upp jordvärdet till sådan oerhörd höjd.

Ang. nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.

(Forts.)

Herr Anderson i Råstock: Det är ju alltid obehagligt att tala i egen sak, och jag hade verkligen också icke tänkt att här yttra mig i denna fråga. Jag vill nu emellertid på förhand nämna, att jag är anställd vid en enskild järnväg, hvilket kanske icke är bekant för alla kammarens ledamöter.

Jag är herr Bårg tacksam för, att han fört denna bostadsfråga på tal. Jag har tillräcklig lång erfarenhet på detta område för att veta, att det verkligen är och har varit rent af olidliga förhållanden för banvaktskåren just med afseende å bostäderna, och detsamma har nog äfven varit fallet med stationskarlarna. Jag skulle kunna anföra detaljerade exempel på, hvilka olägenheter, som tidigare vidlådit exempelvis banvaktsstugorna vid enskilda järnvägar. Då emellertid nu vid statsbanorna, såsom vi hörde af herr Lemke, försiggår en förändring till det bättre på detta område, skall jag icke närmare ingå på denna sak. Jag vill endast säga, att banvakterna i allmänhet måste inrätta sitt hushåll efter helt andra principer än andra människor. De måste inköpa sina lifsmedel, så att säga, mera i parti, och följdén däraf blir den, att detta magasinera af lifsmedel i sin mån inkräktar på det redan förut dåliga utrymmet i bostäderna.

Jag ber vidare att få påpeka en sak, nämligen frånvaron af tvättstugor vid dessa bostadshus. Detta medför, att banvakts-hustrun måste förlägga inomhus, åtminstone under vintertiden, en hel del af de göromål, hvilka man, där man är försedd med tidsenliga anordningar, icke behöfver förrätta inomhus.

Jag är uppriktigt glad öfver det lifliga intresse, som visats denna fråga ifrån såväl departementschefen som ifrån den siste talaren, herr Lemke. Herr Lemke sade ju bland annat, att det icke alls är meningen att underlåta att fortsätta i den riktning, som järnvägsstyrelsen här slagit in på i fråga om förbättrandet af bostäderna.

Vi ha här äfven kommit in på ett tekniskt spørsmål, som

Ang. nya
byggnader och
anläggningar
vid statens
järnvägar.

(Forts.)

jag för min del icke är mannen att närmare ingå på. Jag vill dock säga så mycket, att jag gent emot min partivän, herr Thorsson, nödgas uttala, att det nog hade varit lika bra, om han icke fört fram sin anmärkning beträffande grusbädden. Det är ju ett faktum, att äfven om det icke är så stark frost nere i Skåne som exempelvis i mellersta Sverige, är dock den grusbädd, hvarom här varit fråga, enligt hvad jag för min del anser, ett minimum, om det gäller att skydda sig mot frosthärjningar på linjen och vara tillförsäkrad det jämna höjdläge, som spåren ovillkorligen måste ha på starkt trafikerade linjer. Detta vill jag endast hafva sagt i all anspråkslöshet, utan att vilja ge mig sken af att på något som helst sätt vara fackman på området.

Jag känner icke till förhållandena i öfrigt där nere i Eslöf, men det vill dock för mig framstå såsom klart, att herr Lemke har rätt, då han säger, att det varit sparsamhetssynpunkten, som talat, äfven då det gällt den järnvägsbank, som här varit i fråga. Det är ju så, att man har att taga hänsyn till både behovet af utrymme och att man vinner nödig stabilitet på järnvägsbanken. Därest nu jorden, som gränsar intill denna bank, är så dyr, som man här framhållit, synes det mig, att man gjort klokt i att skaffa sig endast ett mindre utrymme och utnyttja det på det sätt, som järnvägsstyrelsen här gjort. Jag har nu ingen anledning att närmare gifva mig in på denna sak, då jag icke är inne i dithörande tekniska detaljer, men jag vill likväl uttala såsom min uppfattning, att det här icke är fråga om någon så malplacerad sparsamhet, som man måhända vid första påseendet kan tycka det vara.

Jag har icke något yrkande att framställa, utan ber endast att på det lifigaste få understryka de förhoppningar, som min kamrat herr Bårg från Katrineholm här uttalat.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8 och 9.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar blefvo af kammaren bifallna.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkten 11.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

Punkterna 13—15.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkten 17 angående utredning för ifrågasatt anläggning af järnväg från norra stambanan till inlandsbanan.

*Ang.
ifrågasatt
anläggning af
järnväg från
norra stam-
banan till
inlandsbanan.*

I två likalydande motioner, väckta, den ena i Första kammaren af herr *Rosén*, nr 63, och den andra, nr 127, i Andra kammaren af herrar *Hellberg*, *Bäckström*, *Wiklund* i Brattfors och *Rehn*, hade föreslagits, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes för ifrågasatt anläggning af järnväg från norra stambanan till inlandsbanan snarast möjligt låta verkställa undersökning och allsidig utredning jämväl med utgångspunkt från Tvärålund och Hörnsjö samt för sträckningen från Lycksele till inlandsbanan med anknytning vid Stensele.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid punkten fanns emellertid fogad reservation af herrar *Wiklund* i Brattfors och *Hellberg*, hvilka inom utskottet yrkat bifall till motionerna.

Punkten föredrogs, hvarefter

Herr *Hellberg* yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag vill begagna detta tillfälle till att här först uttrycka min stora tacksamhet för det bevis på välvilja mot Västerbottens lappmarker, som Riksdagens bägge kamrar ådagalade sistlidne lördag i och med beviljandet af 30,000 kronor till anläggning af ödebygdsvägar i nämnda läns öfre lappmark. Jag ber att få omtala, att underrättelsen härom har med största glädje och tacksambet hälsats såväl af ortspressen som af länets höfding och af befolkningen i de trakter, som komma att ha gagn af dessa medel. Det då beviljade anslaget har kanske ännu större och mera djupgående betydelse än blott och bart den praktiska och den påtagliga följden däraf; det utgör nämligen ett bevis på, att

Ang. statsmakterna ha sinne och blick för de aflägsna lappmarkernas kraf och behof, och detta är en omständighet af största värde ifrågasatt anläggning af för just dessa bygder. järnväg från norra stambanan till inlandsbanan.

Genom det af fjolårets Riksdag fattade beslutet i inlandsbanefrågan har en första ljusning inträdt för Västerbottens läns lappmarkssocknar. Allt hitintills ha de legat utanför järnvägsnätet, och deras utomordentliga naturrikedomar ha icke kunnat utnyttjas af brist på kommunikationer. En ny tid kommer nu att bryta in för Lappland, då de första skenlängderna komma att utläggas i våra södra lappmarkssocknar. Men Lappland — jag talar nu här endast om det västerbottniska lappmarken — är så stort, att banan fram till Vilhelmina socken öfver Dorotea dock icke är mer än en liten bråkdel af hvad Lappland i den vägen behöfver. När det gäller en ny järnvägsanläggning, som berör Lappland, bör väl rättvisan fordra, att de norra delarna af lappmarkerna, som hittills saknat järnvägsförbindelse med den öfriga världen, äfven få komma i åtnjutande däraf.

(Forts.)

Det är med anledning häraf och med anledning af den nu föredragna punkten, som jag ber att få erinra herrarna om, huru vanlottade i afseende på järnvägskommunikationer Västerbottens läns vidsträckta norra lappmarker äro. Dessa innefatta ett område af omkring 40,000 kvadratkilometers ytvidd och ha numera ett invånarantal af omkring 40,000 personer. Det är Konungens befallningshafvandes och andra vederbörandes åsikt, en åsikt, hvilken för öfrigt delas af enhver, som bor där uppe och för hvilken allt detta är tydligt och klart, att det är af den största vikt och betydelse, att dessa traktens centralpunkt, som onekligen är Lycksele kyrkoby, genom en järnväg sättes i bekväm och snabb förbindelse med det öfriga Sverige och att tiden nu synes vara inne att vidtaga erforderliga förberedande åtgärder för detta företags förverkligande.

Jag vill nämna, att planen på och förslag till en dylik bana nu äro tio år gamla, och mycket arbete har nedlagts därpå; många kommunalstämmor ha hållits för sakens dryftande, yttanden ha inforrats från olika håll, deputationer ha nedsändts till Konung och regering — redan till framlidne Konung Oscar afgick en sådan deputation — och olika förslag ha uppgjorts. Konungens befallningshafvande förordade härom året ett sådant förslag eller sträckningen från Lillmalsjön på norra stambanan till Lycksele, men järnvägsstyrelsen understödde i stället linjen Hällnäs—Lycksele och lär däröfver uppgjort en kostnadsberäkning. Men äfven andra linjer ha föreslagits, såsom en linje från stationen Hörnsjö genom Bjurholm och Örträsk till Lycksele, och därjämte såsom bekant en linje från Tvärälunds station till Lycksele, hvilken linje på Degerfors och Lycksele socknars försorg varit föremål för okulär undersökning. Det är med anledning häraf och då vi med stora steg nalkas den tid, då

enligt fjolårets så kallade plan för statens järnvägsbyggnader denna tvärbana skall taga sin början, som vi motionerat om fortsatt undersökning och utredning jämväl af de båda af mig omnämnda linjerna, nämligen från Tvärålund till Lycksele och från Hörnsjö till Lycksele och dessutom af sträckningen Lycksele till Stensele.

*Ang.
ifrågasatt
anläggning af
järnväg från
norra stam-
banan till
inlandsbanan.*

(Forts.)

Nu har emellertid statsutskottet afstyrkt detta. Mot denna statsutskottets afvisande ståndpunkt har reservation afgifvits af mig och herr Wiklund i Brattfors, och det är med anledning häraf, som jag endast vill understryka ett par punkter.

Järnvägsstyrelsen och departementschefen ha i proposition till 1911 års Riksdag enhälligt vitsordat nyttan och nödvändigheten af en järnvägsförbindelse mellan norra stambanan och Lycksele, men, som jag redan sagt, järnvägsstyrelsen har icke velat undersöka mer än en af de påtänkta linjerna, nämligen den mellan Hällnäs och Lycksele. Nu är denna visserligen 17 kilometer kortare än Tvärålundslinjen, men denna senare har för öfrigt flera företräden. Terrängen å Tvärålundslinjen är af enastående art; där behöfves blott en enda bro, under det att beträffande den andra linjen behöfvas många broar.

En baningenjör Groth, som ingående okulärt undersökte denna linje 1904, sade, att denna terräng var af enastående art. Dessutom är befolkningen efter Tvärålundslinjen mycket talrik, odlingsmöjligheterna ofantligt stora, och de många forsarna och älfvarna erbjuda så stora utvecklingsmöjligheter i industriellt afseende, att denna linje ovillkorligen måste anses ha stora företräden framför den andra.

En tidning i Umeå föranstaltade i höstas en enquête i den här frågan; den uppställde och utskickade en fråga till några personer i länet och bad att få höra, hvilka åsikter de hade beträffande linjerna och hvilken sträckning de ansågo, att en tvärbana i norra Lappland borde ha, för att den skulle blifva till största möjliga gagn för länet. Och svaren härå, kan jag säga, resulterade däri, att Tvärålundslinjen nästan enhälligt förklarades vara den, som främst borde komma i åtanke. Äfven sådana personer som jordbrukskonsulenter hade denna uppfattning.

Deuna Hällnäslinje, som nu är undersökt af järnvägsstyrelsen, har en mycket svårare terräng, det behöfs flera broar, befolkningen längs efter densamma är ytterst fåtalig och kan icke ökas, emedan jorden där icke är vidare lämplig för jordbruk. Det är nu ett afstånd af $6\frac{1}{2}$ mil mellan Lycksele och Hällnäs järnvägsstation, det finnes två gästgifvaregårdar på denna stora sträcka, och kring dessa finnas byar, men mellan dem är det mycket litet befolkadt och ouppodladt, mest skog. Detta har nu järnvägsstyrelsen icke beaktat utan endast tagit hänsyn till den kortare vägen. Men det är fråga, om man icke bör vara till-

*Ang.
ifrågasatt
anläggning af
järnväg från
norra stam-
banan till
inlandsbanan.*

(Forts.)

räckligt varnad för att lägga en bana genom ödebygder, som man gjorde, då norra stambanan byggdes.

Då alla erkänna, att denna bana bör komma till stånd, och då den har intagits i den så kallade planen och enligt denna skall påbörjas år 1915, så är det dock tydligt, att en proposition härom måste, om denna plan, som statsutskottet hoppas och tror — jag däremot anser mig ha stora skäl att betvifla detta — komma att följas, föreläggas Riksdagen senast 1914. Men då järnvägsstyrelsen hittills icke velat undersöka någon annan linje än Hällnäslinjen, och då icke blott Tvärålundslinjen är öfverlägsen utan äfven linjen Hörnsjö till Lycksele är af beskaffenhet att böra undersökas, så är det tydligt, att ett påpekande från Riksdagens sida om en allsidig utredning, innan frågan afgöres, är en tvingande nödvändighet. Vi fordra inga anslag, inga penningar, vi ha endast begärt en skrifvelse om utredning. Ställningen är enligt min uppfattning sådan, att vi ha allt att vinna, men ingenting att förlora på en dylik undersökning. Ett afslag härå skulle kunna tydas som ett godkännande af den undersökta Hällnäslinjen. Men det kan ifrågasättas, om icke detta vore oklokt icke endast från ortens synpunkt utan äfven från statens, därför att en sådan linje gifvetvis kommer att blifva mindre inkomstbringande.

Jag har fått mig bekant, att det är med blandade känslor befolkningen där uppe mottagit underrättelsen, att statsutskottet motsatt sig denna tvärbaneutredning. Väl är det sant, att det nu icke är fråga om ett definitivt beslut om en tvärbana, fastän tiden nu borde kunna vara mogen, då frågan så länge stått på dagordningen, utan här är endast fråga om en utredning. Mera ha vi icke begärt. Något sådant borde väl statsmakterna icke ha anledning att motsätta sig.

Då det sålunda för oss reservanter synes angeläget, att, innan för Riksdagen framlägges förslag till utförande af järnväg från norra stambanan öfver Lycksele till inlandsbanan, en allsidig utredning om frågan om den lämpligaste sträckningen för en sådan tvärbana bör verkställas, därvid hänsyn bör tagas icke endast till afstånd och anläggningskostnad utan också till befolkningstäthet och olika traktors utvecklingsmöjligheter, så anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid betänkan- det fogade reservationen.

Vidare anförde:

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Min ärade vän, som nyss hade ordet, började sitt anförande med ett varmt tack till Riksdagens bägge kamrar för den offervillighet, som de för några dagar sedan, då det gällde ödemarksvägarna där uppe i Norrland, visat dessa landsändar, och när han talade om den

stora glädje, som detta beslut medfört, så greps jag af en svag förhoppning, att han i känslan af all denna glädje och stora tacksamhet skulle sluta sitt anförande med att säga, att, eftersom Riksdagen i år redan gjort så mycket för Norrland, så dristar jag mig icke att nu komma fram med något yrkande om bifall till reservationen. Men den förhoppningen gick icke i fullbordan. Det är ett gammalt ordspråk, som säger, att medan man äter, växer aptiten, och nu slår man åter på den trumman, hurusom ett afslag å motionen eller bifall till utskottets hemställan skulle väcka misströstan och misstämning i dessa trakter, som eljest hyst så stora förhoppningar om ytterligare offervillighet från Riksdagens sida.

Först och främst vill jag då tillåta mig säga, att det bör icke tagas som ett bevis på bristande intresse för dessa provinser, som ju ur många synpunkter icke äro lika lyckligt lottade som de södra delarna i Sverige, om man icke i alla afseenden och vid alla tillfällen kan följa de från Norrland till Riksdagen inströmmande motionerna. Jag tror verkligen, att äfven vi, som någon gång nödgas ställa oss på afslagssidan, ha rätt att påstå, att vi besjålas af ett varmt intresse för dessa provinser, och jag tror också, att vi vid många tillfällen, då tillfredsställande och fullständig utredning förelegat, ha visat detta både i ord och handling.

I den fråga, som nu föreligger, är det mig emellertid icke möjligt att följa hvad den siste ärade talaren yrkade, och detta af flera skäl. Jag ber att få erinra kammaren om att då vid sistlidne riksdag man behandlade frågan om den så kallade inlandsbanan, förelåg en af järnvägsstyrelsen uppgjord plan öfver järnvägsbyggandet här i landet för ett antal år framåt. Det är visserligen sant, att denna plan ju icke har blifvit af Riksdagen definitivt fastställd att ovillkorligen gälla till efterrättelse, men å andra sidan ligger det enligt mitt förmenande en fara i att förrycka denna plan genom att ensidigt ur den utbryta och fatta beslut om ett eller annat järnvägsföretag. Därigenom nödgas man ju att, om man skjuter fram ett järnvägsföretag till tidigare utförande, skjuta tillbaka andra, och en orättvisa kan därigenom lätt komma till stånd, och man kan då icke taga tillbörlig hänsyn till hvad som för landet i det stora hela varit nyttigast. Vi få icke heller glömma, att de ekonomiska resultaten af järnvägarna i Norrland, om man undantar riksgränsbanan, under en lång, lång följd af år framåt säkerligen blifva vida sämre än resultaten af de järnvägar, som byggts i södra Sverige.

Men det är ett annat skäl, ett skäl, som särskildt i denna kammare bör vara mera afgörande för afslag på motionen än enbart frågan om ett sönderbrytande af den uppgjorda planen. När vi förra året behandlade inlandsbanefrågan, tillät jag mig,

Ang.
ifrågasatt
anläggning af
järnväg från
norra stam-
banan till
inlandsbanan.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt anläggning af järnväg från norra stambanan till inlandsbanan. som var motståndare till banan, att uttala den tron, att, om vi då beslutade byggandet af banan till Ångermanälven, hvarom förslag förelåg, skulle vi nödgas att så småningom fullborda också den återstående delen af denna bana, och det var ett sådant beslut, som jag ansåg, att vi icke voro mogna att fatta. Denna min uppfattning om konsekvenserna af hvad vi förra

(Forts.)

året beslutade har nyss tagit sig uttryck hos den siste ärade talaren, då han helt enkelt talade om inlandsbanan i de nordliga trakterna såsom ett faktum, hvarom man icke vidare kan resonera. Härvidlag måste han missminna sig något. Det är just så — jag vill erinra kammaren därom — att Andra kammaren förra året mycket kraftigt underströk, att kammaren icke ville anse, att de norra delarne af inlandsbanan blifvit fastställda till utförande genom kammarens då fattade beslut. Under diskussionen framlades af herr Thorsson ett yrkande om ändring i utskottets motivering, och detta herr Thorssons yrkande blef sedermera af kammaren bifallet. Detta innehöll, att om man gick att bifalla den delen af inlandsbanan, som skulle komma att sträcka sig upp till Ångermanälven, så sker detta, yttrade herr Thorsson, »emellertid under strängt betonande från utskottets sida, att utskottet ställer sig synnerligen tveksamt om lämpligheten af banans ytterligare fortsättning mot norr, hvaremot så starka ekonomiska betänkligheter resa sig, att utskottet ansett sig nödsakadt att här gifva uttryck åt desamma». Och något längre fram i sitt anförande kommer herr Thorsson med ytterligare motivering härtill, då han säger: »Ja, jag förmodar att den Riksdag, som skall pröfva anslagskrafvet nästa gång, har en viss skyldighet att pröfva då föreliggande omständigheter och därpå grunda sitt slutliga uttalande. Men det förefaller också på samma gång, som om, då Kungl. Maj:t i nu föreliggande proposition ställt i utsikt en sak, som i viss mån skulle kunna binda Riksdagen, denna har en viss skyldighet att också lika bestämdt säga ifrån, att den icke vill binda blifvande Riksdagar i föreliggande fråga.» Såsom jag nyss nämnde, har herr Thorssons yrkande blifvit bifallet af denna kammare, och under sådana omständigheter lära vi väl ha rätt att säga, att åtminstone ännu icke något som helst beslut om inlandsbanans fortsättande norr om Ångermanälven är fattadt.

Nu hemställa motionärerna i sin motion, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes för ifrågasatt anläggning af järnväg från norra stambanan till inlandsbanan snarast möjligt låta verkställa undersökning och allsidig utredning jämväl med utgångspunkt från Tvärälund och Hörnsjö samt för sträckningen från Lycksele till inlandsbanan med anknjtning vid Stensele. Man utgår således från den euligt mitt förmenande fullständigt oriktiga förutsättningen, att inlandsbanan där uppe skall komma till

stånd. Jag vågar därför tro, att äfven med all hänsyn till Andra kammarens offervillighet, då det gäller de norrländska förhållandena, motionärerna dock i detta fall skola finna, att de sträckt sina anspråk något för långt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

*Ang.
ifrågasatt
anläggning af
järnväg från
norra stam-
banan till
inlandsbanan.*

(Forts.)

Herr Wiklund i Brattfors: Herr talman, mina herrar! Jag kunde ju hafva nöjt mig med att instämma i den förste talarens yttrande här i föreliggande fråga, men det torde dock tillåtas mig att yttra blott några få ord.

Det är nog så, att det är ett ganska allmänt erkänt förhållande, att vid de undersökningar, som föregått vissa järnvägsanläggningar, åtminstone i öfre Norrland, icke tillräcklig hänsyn tagits till jordbruksnäringen och jordbrukets utveckling. Vid undersökningarna har förnämligast den synpunkten gjort sig gällande att utfinna den kortaste sträckningen, och samma förhållande synes äfven varit bestämmande beträffande den undersökta järnvägssträckningen emellan norra stambanan och Lycksele. Man har endast undersökt den sträckning, som varit den kortaste och därigenom trott sig komma till det billigaste ekonomiska resultatet beträffande själfva anläggningen. Men det är nog så, att det är icke alldeles sagdt, att den kortaste sträckningen också skall medföra det bästa ekonomiska resultatet för järnvägen, när den en gång blir färdig, ty äfven om en järnväg blir något längre, men går genom trakter med större utvecklingsmöjligheter, så läser väl kunna påräknas större inkomster för järnvägen, än om den kortaste sträckningen får företräde.

Nu är det känt, att beträffande en järnvägsanläggning mellan norra stambanan och Lycksele och vidare till inlandsbanan det finnes andra sträckor än den redan undersökta från Hällnäs till Lycksele, som, efter hvad man tror sig veta, har ett visst företräde. Dessa sträckningar äro de med utgångspunkt dels från Tvärälund, dels från Hörnsjö vid norra stambanan. Vid båda dessa sträckor äro terrängförhållandena de allra bästa, hvilket också vitsordats af väg- och vattenbyggnadskårens tjänstemän, som haft förrättningar där uppe. Dessutom är det också det förhållandet, att Tvärälundslinjen går genom en odlad bygd längs efter Umeälvens strand, och den andra sträckningen från Hörnsjö berör trenne socknar och går genom en terräng med de största utvecklingsmöjligheter ur jordbrukssynpunkt. Man skulle därför ha trott, att dessa sträckningar kunde hafva tagits i öfvervägande, när undersökning skulle ske, men så har icke varit förhållandet. Icke ens en okulär besiktning har, såvidt jag har mig bekant, ansetts nödig, oaktadt framställning om undersökning skett dels skriftligen och dels genom deputationer från ortsbefolkningen.

*Ang.
ifrågasatt
anläggning af
järnväg från
norra stan-
banan till
inlandsbanan.*
(Forts.)

Motionärerna ha påpekat dessa förhållanden och ansett, att det vore nödvändigt att få en ytterligare undersökning till stånd utom den, som redan har skett, och man har trott, att det icke endast skulle vara med hänsyn till ortsbefolkningen, som en sådan undersökning skulle vara behöflig, utan att det äfven kunde vara ett allmänt intresse, att den bästa sträckningen blefve undersökt och att järnvägen komme att dragas efter den sträcka, som vore förmånligast. Statsutskottet har emellertid afstyrkt motionärernas framställning, och torde såsom hufvudsaklig grund för detta afstyrkande ligga, att utskottet anser det ligga i en oviss framtid, när denna banbyggnad kommer att påbörjas. Motionärerna ha emellertid utgått ifrån den af järnvägsstyrelsen utarbetade planen för nya järnvägsanläggningar, af hvilken framgår, att anläggningen af denna järnväg skall påbörjas under år 1915. Under sådana förhållanden synes det nödigt, att de olika sträckningarna snarast möjligt blifva undersökta.

Nu säger herr Ekman, att det är så med afseende på norr-
länningarna, att man på dem kan tillämpa den gamla satsen, att medan man äter, växer aptiten. Det kan hända, att det i viss mån är sant, men det är icke så förunderligt, när det är ett faktum, att Norrland är ett i många afseenden efterblifvet land, icke minst med afseende på kommunikationer, att man vill göra det bästa möjliga för att därutinnan få en ändring. Men jag vill dock erinra därom, att vi här icke begärt något anslag, utan endast hemställt om en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran, att en ytterligare undersökning snarast möjligt måtte komma till stånd, innan denna banbyggnad skulle komma att påbörjas.

Det torde måhända vara hopplöst, eftersom statsutskottet afstyrkt vår framställning, att tro, att Riksdagen skulle vilja bifalla densamma, men jag skall dock, herr talman, med dessa få ord be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Nilson i Örebro: Herr talman! Jag kan icke, i anledning af det anförande, som nyss hölls härifrån och i hvilket man syntes vilja göra gällande, att Riksdagen icke visat Norrland tillräcklig välvilja i all synnerhet med afseende på dess kommunikationer, vid detta tillfälle underlåta att yttra några ord.

Sedan jag kom till Riksdagen år 1906, har Riksdagen anslagit 37,000,000 kronor och litet däröfver till byggande af järnvägar i Norrland, och af dessa 37,000,000 kronor är den väsentligaste delen eller alltsamman med undantag af $\frac{1}{2}$ million kronor tagen af lånemedel. Det är en sak, som det vill synas, att kammaren bör göra klar för sig, då det gäller att forcera järnvägsbyggandet i Norrland, huruvida detta forcerande af järnvägsbyggandet skall ske med lånemedel eller om det icke hellre bör ske med skattemedel.

Jag tillåter mig vidare erinra om att enligt järnvägsstyrelsens statistik för år 1909 har till och med sagda år staten byggt järnvägar norr om Storvik för öfver 180,000,000 kronor, under det att järnvägsnätet söder om Storvik belöpt sig till en kostnad af omkring 313,000,000 kronor.

Hur ställer sig då denna järnvägstrafik rent statsfinansiellt sedt? Jo, den ställer sig så, att trafiken på samtliga statsbanelinjer norr om Storvik lämnar ett öfverskott öfver driftkostnaderna af knappa 800,000 kronor. Detta öfverskott uppkommer tack vare järnvägslinjen Luleå—Riksgränsen. Med undantag af denna järnvägslinje är det endast linjen Storvik—Ånge, där inkomsten förmår täcka driftkostnaderna och lämna något öfverskott. Alla öfriga linjer lämna driftförlust, hvilken på linjen Boden—Bräcke med bilinjer uppgår till 1 1/2 million kronor.

Dessa siffror synas mig klarligen ådagalägga, att tidpunkten icke nu är inne, att Andra kammaren skulle förklara sig vilja fortsätta med att bygga denna inlandsbana och alla projekterade grenbanor, som skola förbinda denna inlandsbana med den förutvarande stambanan upp genom Norrland, utan man måste här framgå med stor varsamhet och försiktighet, och jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bäckström: Herr talman, mina herrar! Det känns mindre angenämt för mig såsom norrländing att uppträda i denna fråga, som efter af hvad redan framkommit vunnit så ringa gensvar. Men jag anser mig icke kunna sitta tyst på min plats, när det gäller ett sådant lufsintresse för vårt kära Norrland.

Jag vill icke närmare ingå på de förslag, som framburits från de kommuner, som beröras af denna sak, ty de äro redan omnämnda af föregående talare, men jag vill hafva sagt, att jag icke kan förstå, hvarför man motsätter sig vår framställning, när det icke gäller anslagskraf och vi icke heller yrka på något särskildt forcerande af järnvägsbyggandet i Norrland, utan endast begära att få en utredning och undersökning, för att, när den dagen kommer, då järnvägen skall byggas — och vi tro, att den dagen måste komma — vi då skola hafva ett förslag, som kan bli till Norrlands bästa och på bästa sätt utnyttja de medel, som anslås till företaget ifråga.

Det vill synas, som om järnvägsstyrelsen har till princip att endast undersöka de linjer, som utgöra den kortaste sträckningen, men detta är icke alltid det lyckligaste, särskildt i Norrland, där förhållandena äro säregna och afvikande från förhållandena i allmänhet.

De iakttagelser, som gjorts, visa tydligt, att de synpunkter, som vederbörande departementschef framhöll i fjol i den kungliga propositionen, äro riktiga, och att hans yttrande är fullt sant: Norrlands kultivering har gått jämsides med banbyggnaderna där.

Ang.
ifrågasatt
anläggning af
järnväg från
norra stam
banan till
inlandsbanan

(Forts.)

Ang.
frågasatt
anläggning af
järnväg från
norra stam-
banan till
inlandsbanan.
(Forts.)

och järnvägsbyggnaderna ha afsatt de rikaste frukter på alla områden. Så har Norrlands folkmängd under de sista 30 åren stigit med 52,7 procent, då folkmängden i öfriga Sverige stannat vid en ökning uppgående till 14,5 procent. Den odlade jorden i Norrland har under samma tid ökat med 80 procent, då den i öfriga Sverige stannat vid en ökning af omkring 35 procent. Kreatursstocken i Norrland har ökat med 42 procent, i öfriga delar af landet med icke fullt 25 procent.

Skall den blifvande tvärbanan bli till den uppräckning den kan för Norrland, är det viktigt, att undersökningar i tid verkställas. Och det är af största vikt, att man icke bara fäster sig vid de korta sträckorna, utan att man ser till de utvecklingsmöjligheter, som förefinnas i de för banan påtänkta områdena. När järnvägsbyggnaden i fråga enligt järnvägsstyrelsens plan och förslag, som här äro åberopade, är afsedd att påbörjas 1915, är ju af synnerlig vikt, att en allsidig utredning företages i tid. Jag vågar därför, herr talman, yrka bifall till motionen i fråga och afslag å utskottets hemställan.

Utskottets skäl för motionens afstyrkande synas mig vara allt annat än hållbara, snarare tycker jag, att de tala för motionen. Ty, som det redan är nämnt, har järnvägsstyrelsen sagt, att frågan om tvärbanans anknytningspunkter till såväl norra stambanan som inlandsbanan icke ännu är afgjord i följd af bristande utredning, och departementschefen yttrade också, att han icke kunde fälla ett slutgiltigt omdöme om banan, alldenstund frågan vore ny och i behof af vidare utredning. Skall nu byggandet af tvärbanan kunna påbörjas inom den tid, som är nämnd, då är det alldeles gifvet, att man icke kan förhålla tiden, utan får lof att upptaga frågan med det allra första och skärskåda de olika förslagen för att på detta sätt kunna utnyttja de medel, som stå till buds, och göra de en gång nödvändiga anslagen i möjligaste högsta grad fruktbringande.

Utskottets andra skäl för afslag verkar icke heller öfvertygande. Visserligen är ju icke inlandsbanans framdragande till Stensele ännu bestämdt, men att beslutet kommer i sinom tid, det tro vi däruppe i Norrland vara alldeles visst, men äfven om — jag säger om — det märkvärdiga skulle hända, att banan icke droges norr öfver där i landet, skulle då icke tvärbanan i alla fall — och i detta fall ännu mer — bli behöflig för de bygder, som den är afsedd att tillgodose? Hur skall det ställa sig för dem, som bo däruppe, utan järnvägsförbindelse? Jag undrar, hur en jordbrukare t. ex. nere i Skåne skulle känna det, om han som sorselebon hade 175 kilometer till närmaste järnvägsstation. Jordbrukare och sorselebo tycker väl någon är en sammanställning, som är föga lämplig. Ja, mina herrar, det är vanligen så, att man i södra och mellersta Sverige har föreställningar om jordbruksmöjligheterna däruppe, som icke äro så öfver-

ensstämmande med verkligheten. Jag vill endast erinra om, att Västerbottens län producerat under sistlidna år 526,400 hektoliter korn, det vill säga $\frac{1}{9}$ af hela kornproduktionen i Sverige. Det öfverträffas endast af Malmöhus län, under det att Kristianstads län visar en produktion af blott 231,600 hektoliter. Blandsäd frambringades väsentligt mera än exempelvis i Kalmar län samt i Göteborgs och Bohuslän. Och ändå är foderodlingen för ladugårdsskötselns bedrivande däruppe hufvudsaken, kan man säga, på jordbrukets område. När man säger, att jordbruket icke har förutsättningar däruppe, då visar man — särskildt när man betänker, att småbrukarna mest lägga an på foderodling och ladugårdsskötsel — att man icke känner eller underskattar sitt eget land och icke tror på de möjligheter, som där finnas.

Hvad som fattas däruppe är just järnvägar. Denna brist skapar vantrefnad. Vantrefnaden är en orsak till vår tids stora olycka däruppe, emigrationen, som nu är en speciell norrlandsfråga, ty Norrland har under sista årtiondet förlorat 38,864 personer till utlandet och i förening med den inrikes utflyttningen har Norrland under samma tid mist öfver 60,000 människor. Därför vill jag säga: låt oss gå med på sådant, som icke affolkar och ödelägger Norrland, utan som odlar och bebygger landet.

Jag tilltror mig visst icke inom denna fråga ha förmåga att öfvertala och ännu mindre att mästra statsutskottet. Men då jag är förtrogen med förhållandena i den landsdel, det gäller, kan jag icke annat än för de inbyggares bästa, som jag representerar, erinra om och åberopa några om statsmannavishet vittnande ord, som nyligen fälldes: »Det fordras, att fosterlandet vårdar sig om sina söner och döttrar, så att de märka och känna hos detta land, genom dess statsmakter och alla institutioner, en lefvande kärlek till de egna barnen utan *skillnad* på de ena eller de andra».

Nu gäller det inbyggarna uti landets i fråga om järnvägsanläggningar mest vanlottade län. Skall då icke Riksdagen ens kunna gå med på det lilla vi här begära för dem? Vi begära ju icke pengar — blott en skrifvelse om en utredning, som kan tjäna denna landsända och tjäna hela riket till största nytta i en framtid.

Herr Sjö: Den senaste talaren använde icke endast skarpa utan äfven kraftiga ord, och om det hjälper, vill jag lämna därhän. Jag hemställer emellertid till kammaren, om norrlänningarna ha sådana skäl härvidlag, att de kunna öfvertyga en därmed, då Riksdagen under alla de senare åren, kan jag säga, har gjort så ofantligt mycket för Norrland. Man trodde då, att norrlänningarna skulle vara nöjda och belättna, och synnerligast tycker jag, att de skulle vara nöjda och belättna, när förlidet års Riksdag icke allenast beslutade den ofantligt långa föreslagna

Ang.
ifrågasatt
anläggning af
järnväg från
norra stam-
banan till
inlandsbanan
(Forts.)

*Ang.
frågasatt
anläggning af
järnväg från
norra stam-
banan till
inlandsbanan.*

(Forts.)

Inlandsbanan genom Norrland, utan äfven beslutade att anslå medel för dess påbörjande. Då trodde jag, att de skulle vara lika nöjda med det beslutet, som herr Hellberg talade om, när han började sitt anförande, att norrlänningarna blefvo, när de finga veta, att de hade fått ytterligare 30,000 kronor till fortsättande af byggandet af ödebygdsvägar.

Nu säga alla dessa tre talare, som här yttrat sig, att här är det icke fråga om något anslag för denna järnvägsbyggnad, utan det är bara fråga om en utredning. Ja, hvar och en har nog läst, hvad motionärerna ha föreslagit. De ha föreslagit, att Riksdagen skulle besluta att i en skrifvelse begära af Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t skall låta verkställa en utredning om bibanors anläggande däruppe i Norrland och sedermera framkomma med förslag till Riksdagen. Jag undrar just, om icke däri ligger en önskan och äfven ett yrkande, att det skall beviljas pengar af Riksdagen till byggandet af de järnvägar, om hvilka de begära, att Kungl. Maj:t skulle framkomma med förslag. Önska de icke det, då vet jag sannerligen icke, för hvilket ändamål de vilja, att Riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t. Måhända tro motionärerna att järnvägar kunna byggas genom utredningar?

Så sade den siste talaren, att utskottet icke har några hållbara skäl. Ja, man ser ju saker och ting och äfven motiv för tillstyrkanden och för afslag af framställningar, som komma hit till Riksdagen, på olika sätt, men nog har utskottet ansett, att det funnits skäl för dess ståndpunkt i frågan, och skäl så goda, att det trott, att det vore skäligt, att äfven motionärerna tagit dessa för goda. Herrarna kanske minnas, åtminstone de, som voro här under förlidet års riksdag, hvad som yttrades, när vi här dryftade frågan om inlandsbaneanslaget, huruvida vi skulle bifalla framställningen därom eller icke. Uti den kungl. propositionen fanns det en tabell, som visade, att Sverige hade byggt järnvägar under de senaste tio åren för i medeltal 5,800,000 kronor om året, men om vi beviljade detta anslag för inlandsbanans påbörjande och byggande, som då föreslogs, skulle vi komma att bygga årligen för mellan 8 och 9 millioner kronor eller för något öfver 2,500,000 kronor årligen mera än förut under de närmaste sju åren. Detta kan icke vara annat än att förrycka järnvägsbyggnadsverksamheten, ty om vi öka det arbetet allt mer och mer, som här göres nu i och med sistlidne år, kunna väl herrarna förstå, att industrinäringar och jordbruket komma att få lämna sina arbetare till stor del till järnvägsarbetet, och det kan icke vara lyckligt och bra, när så går. Det är för den skull bättre, icke allenast för arbetsgifvarn, som staten här till större delen är, utan äfven för arbetarna själfva, att det blir en jämn fördelning af arbetet i detta hänseende.

När så därtill kommer, att alla dessa penningar, som skola nedläggas i de norrländska järnvägarna, måste upplånas i utlandet, och att man icke har den ringaste utsikt till att hvarken få amortering eller ränta eller icke ens en gång i sin helhet driftkostnaderna ersatta för dessa järnvägar, kan man väl lätt finna, hur svårt det kan vara att gå med på sådana stora anspråk, som i dessa framställningar här ställas på Riksdagen, icke allenast af Kungl. Maj:t utan äfven af enskilda motionärer.

Ja, herr talman, jag skall icke uppta tiden längre, utan endast yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var öfverläggningen afslutad. I öfverensstämmelse med de därunder framkomna yrkandena gaf herr talmannen propositioner på dels bifall till utskottets hemställan, dels afslag å berörda hemställan samt bifall i stället till den af herrar Wiklund i Brattfors och Hellberg afgifna, vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med förstnämnda proposition.

Punkten 18, angående anläggning af järnväg från Umeå till Holmsund.

Ang. anläggning af järnväg från Umeå till Holmsund.

I två likalydande motioner, väckta den ena, nr 28, i Första kammaren af herr *Rosén* och den andra, nr 128, inom Andra kammaren af herrar *Hellberg*, *Bäckström*, *Wiklund* i Brattfors och *Rehn*, hade föreslagits, att Riksdagen måtte besluta byggande af järnväg från Umeå till Holmsund vid hafvet, i enlighet med af järnvägsstyrelsen upprättadt förslag, för en beräknad kostnad af 1,300,000 kronor förutom de medel, som förut funnes för ändamålet disponibla, samt för byggnadens påbörjande för år 1913 anvisa ett anslag af 300,000 kronor.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade dock afgifvits af herrar *Wiklund* i Brattfors och *Hellberg*, som ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna.

Efter föredragning af paragrafen yttrade

Herr *Rehn*: Herr talman, mina herrar! Då under fjolåret järnvägsstyrelsen framlade sin plan angående statens järnvägsanläggningar för en tid framåt och det blef bekant, att den bandel, hvarom vi här motionerat, var afsedd att påbörjas först år 1916, väckte detta mycken besviknenhet hos befolkningen på den ort, som närmast beröres af den ifrågasatta järnvägen. Man

Ang. anläggning af järnväg från Umeå till Holmsund.
(Forts.)

hade hoppats, att denna bandel, för hvars byggande järnvägsstyrelsen redan år 1904 föreslog Kungl. Maj:t att framlägga proposition till Riksdagen, skulle ha fått en något förmånligare plats på det uppgjorda programmet. Så skedde emellertid icke, och detta har gifvit oss anledning att framkomma med vår motion.

Ett af hufvudskälen för, att järnvägen Vännäs—Umeå—Storsandskär på sin tid kom till stånd, var utan tvifvel, att man därmed ville åstadkomma förbindelse mellan norra stambanan och en lämplig hamnplats nere vid kusten. De felaktiga beräkningar, på hvilka man då stödde sig i fråga om Storsandskär såsom lämplig slutpunkt, omintetgjorde dock till stor del hvad man med denna järnvägsanläggning åsyftade. Sedermera hafva omfattande och noggranna undersökningar klart och tydligt ådagalagt, att ett fullföljande af den ursprungliga planen om uppremsning af farleden mellan Storsandskär och Holmsund är förenad med sådana vanskligheter och så stora kostnader, att tanken därpå måst fullständigt öfvergifvas. Behovvet af järnvägsförbindelse mellan Umeå stad och hamnplatsen vid hafvet kvarstår dock lika oafvisligt nu som förr, och de skäl, som för 17 år tillbaka anfördes för denna förbindelse, ha visst icke förlorat något af sin giltighet utan tvärt om för hvarje år vuxit sig allt starkare. Järnvägsstyrelsen har också i skrifvelse till Kungl. Maj:t uttalat såsom sin bestämda uppfattning, att denna förbindelse måste komma till stånd, om det med bibanan Vännäs—Umeå afsedda ändamålet skall till fullo kunna vinnas.

Då mer än $\frac{1}{3}$ af banan mellan Umeå och Holmsund för många år sedan är färdigbyggd men denna del aldrig kunnat tagas i anspråk för den afsedda trafiken, så förefaller det, som om det borde vara fördelaktigt icke blott för den ort, som det här gäller, utan äfven för staten att ju förr dess hellre taga itu med den del, som återstår, för att på så sätt kunna draga någon nytta af det af staten nedlagda kapitalet, som nu under så många år endast kunnat räknas till Norrlands *slumrande* millioner.

Nu har emellertid statsutskottet icke inlåtit sig i någon pröfning af själfva sakfrågan, utan baserat sin afstyrkande hemställan på den af järnvägsstyrelsen utarbetade planen för nyanläggningar vid statens järnvägar, hvilken plan utskottet tycks anse så orubblig, att icke någon som helst afvikelse från densamma bör komma i fråga. Under sådana förhållanden hyser jag icke så stora förhoppningar om framgång för vår motion men hoppas så mycket mera, att den stora respekt, statsutskottets majoritet nu visat för järnvägsstyrelsens program, också skall vara tillfinnandes inom statsutskottet, då tiden är inne för realiserandet af detta program, icke blott i fråga om Holmsundsbanan utan äfven öfriga järnvägsförslag i öfre Norrland, däribland

jämväl inbegripen inlandsbanans fortsättning från Vilhelmina och vidare norrut.

Jag skall emellertid icke nu närmare ingå på utvecklandet af skälen för vår motion, hvilket måhända kommer att göras af någon annan af motionärerna. Jag skall endast med dessa ord hemställa om bifall till den vid utskottets utlåtande i denna punkt fogade reservationen.

Ang. anläggning af järnväg från Umeå till Holmsund.
Forts.

Herr *Bäckström* instämde häruti.

Herr *Sjö*: Herr talman, mina herrar! Under återopande af de skäl, jag hade i den första punkten, skall jag äfven här be att få yrka bifall till utskottets hemställan. När jag detta gör, skall jag fatta mig mycket kort. Jag skall endast beröra en fråga, som icke något nämnvärdt förut berörts här vare sig i motionen eller i det anförande, som nu hölls. Den som yttrade sig först i denna fråga berörde visst, att det var beslutadt att bygga en järnväg från Umeå till Storsandskär, och att den järnvägsbiten redan är byggd. Jag skulle nu något vilja relatera, hur därmed förhållit sig. I oktober 1898 reste jag med statsrevisionen upp till Umeå bland annat för att se denna järnväg, som då några år förut var byggd. Vi reste ut på densamma till Storsandskär, och vi förhörde oss där om, hvarför den icke trafikerades. Vi trodde, att vi skulle träffa landshöfdingen i hans hem i Umeå, men detta lyckades icke. Enär han dagen förut hade rest bort i ett ärende. Stadsfullmäktiges ordförande lyckades vi heller icke träffa, men vi träffade på en hamnfogde och denna sade sig icke veta något härom. När förslag framlades för Riksdagen om anslag för byggandet af denna järnväg, hade, som det sades, järnvägsstyrelsen öfverenskommit med Umeå stadsfullmäktige om att de skulle låta muddra upp från sjöfjorden och in till Storsandskär, och det sades, att denna uppgörelse skulle vara klappad och klar, så att Umeå stad skulle vara den som verkställde arbetet, så att man skulle slippa bygga längre. Emellertid kunde man icke därom få någon upplysning. Umeå stad, sades det, hade köpt en mudderbåt eller mudderverk; detta sades stå utanför Umeå på sjöfjorden, men någon muddring verkställdes icke. Nu har denna järnväg legat där ofrafikerad i omkring 17 år, och det är ett ganska sorgligt bevis på vederböraudes korttänkt-het i det fallet, att man skall kasta bort hundratals tusen kronor för att lägga en järnväg, som sedermera icke behöfver trafikeras. Det berättades också en annan sak, nämligen att sedan järnvägen var beslutad och under byggnad fastighetsägarna i Umeå stad hade varit mycket nedstämda och bekymrade öfver, hur det skulle te sig, därest järnvägen komme dit ut. Då, menade de, flyttar också staden ut, och det kommer att byggas därute.

Ang. anläggning af järnväg från Umeå till Holmsund.
(Forts.)

hvilket gör, att våra fastigheter komma att sjunka i värde. Det skulle också, påstods det, vara ett skäl till för att denna järnväg icke kom att fullt färdigbyggas och icke heller att trafikeras. Hur därmed förhåller sig vill jag lämna därhän. Emellertid gjorde statsrevisorerna det året, på grund af hvad de under resan inhämtat, ett ganska långt meddelande härom, och jag har berättelsen här, men vill ej besvara med uppläsandet af den omnämnda frågan; men denna sak är af den beskaffenhet, att jag tror det är all anledning för vederbörande att förhöra sig om huru härmed sig förhåller.

Af hvad jag sålunda anfört, hoppas jag, att norrlänningarna under sådana förhållanden skola få vänta ännu någon tid på att få sina förhoppningar uppfyllda, om det kan ske någon gång, hvilket jag icke vet. Jag yrkar för den skull, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen framställt propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå och bifall istället till den af herrar Wiklund i Brattfors och Hellberg afgifna, vid punkten fogade reservationen, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkterna 19—21.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Ang. ledningar för distribuering af elektrisk energi från Trollhättan.

Härpå föredrogs punkten 22, angående ledningar för distribuering af elektrisk energi från Trollhättan; och yttrade därvid

Herr Bogren: Herr talman, mina herrar! Som herrarna veta, är det ett högst afsevärdt belopp, Riksdagen under de senare åren anvisat för montering af våra vattenfall samt distribuering af energi från dessa. Det har varit och är med stora förhoppningar Riksdagen anslagit dessa för våra förhållanden synnerligen stora belopp. Förhoppningarna, huruvida de skola uppfyllas eller icke, stå ännu i framtiden. Det beror dock i afsevärd grad på det ämbetsverk, som har fått detta maktpåliggande uppdrag att icke allenast montera fallen utan också distribuera energien. Det är, säger jag, synnerligen maktpåliggande. Dels har ju detta verk att se till, att detsamma finansieras så, att driftskostnaderna, räntorna på anläggningen och amortering å densamma betalas, men äfven å andra sidan att bereda industrien, bereda konsumenterna så billig energi som är möjligt, ty uppfylles icke äfven det sista villkoret, torde de stora förhoppningar, vi fäst vid våra vattenfall, till stor del icke uppfyllas.

Viktigare än finansieringen tror jag dock det krafvet är, att

distribueringen sker med så betryggande garantier för konsumenterna som möjligt. Har en konsument monterat sin fabrik eller sin belysning för den elektriska energien och sedan blir utsatt för strömbrytningar än då, än då, än timmar, än dagar, lider han naturligtvis förluster, som kunna vara ganska ödesdigra för hans industri.

Det torde icke vara denna kammare obekant, att distribueringen från Trollhättan på vissa ledningar lämnat ganska mycket öfrigt att önska. Jag syftar här synnerligen och i första rummet på ledningen Trollhättan—Vara—Skara—Falköping. Den sistnämnda länken i denna linje, Skara—Falköping, öppnades sistlidne oktober. Ett stort antal abonnenter i den sistnämnda staden hade anmält sig för att mottaga kraft genom denna ledning. De monterade sina fabriker och inrättade belysning för ändamålet, men många dagar hade icke förflutit, förrän kraftstörningar inträffade, störningar som varade icke ett antal minuter, icke ett antal timmar utan till och med ett och ett halft dygn åt gången. Man fick underrättelse om att felet låg än här och än där. Ledningen behöfde ibland flera timmar för att taga reda på, hvar afbrottet ägt rum, och behöfde, som sagdt, ett och ett halft dygn för att kunna laga ett sådant. Följden blef den gifna, att konsumenterna intogos af misstro mot denna ledning, och jag anser det vara ytterligt farligt, om allmänheten icke har anledning hysa fullt förtroende för staten som leverantör af elektrisk energi.

I det mellan staden Falköping och vattenfallsstyrelsen upprättade koncessionskontraktet har vattenfallsstyrelsen förbundit sig att lämna en *konstant* ström, så dag som natt, för kraft och belysningsändamål, men, som sagdt, denna utfästelse har ofta icke blivit fullgjord. Att kasta skulden på oförutsedda naturhinder går icke här, ty staden har en annan kraftledning ifrån ån Tidån, en ledning, som är byggd af ett mycket fattigt bolag och som därför måste anses vara en sekundär anläggning; men på de fyra år, som denna ledning fungerat, har strömbrott icke inträffat mer än en enda gång och då på grund af åverkan. Att, såsom vattenfallsstyrelsen har gjort i år hos oss, skylla på isbark etc. går icke, och för öfrigt är isbark något, som borde kunna förutses af vattenfallsstyrelsens ingenjörer och mot hvilket man vid linjens anläggning kunnat taga siua försiktighetsmått. Man bör icke då, såsom man gjort på linjen Skara—Falköping, göra afstånden mellan stolparna dubbelt så stort som vanligt, och man bör icke försöka att experimentera med aluminiumklykor, genom hvilka tråden lätt löper.

Bekymren blefvo slutligen så stora hos konsumenterna, att de vädjade till stadsfullmäktige om hjälp. Detta skedde först sedan åtminstone två större konsumenter hade ommonterat sin elektriska belysning till gasbelysning. Stadsfullmäktige i Falköping behandlade frågan den 27 nästlidne februari, och jag

Ang. ledningar för distribuering af elektrisk energi från Trollhättan.

(Forts.)

Ang. ledningar för distribuering af elektrisk energi från Trollhättan.
(Forts.)

vill blott nämna, att förslag väcktes om att låta besiktiga ledningen mellan Falköping och Skara genom af stadsfullmäktige utsedd sakkunnig person. Det går väl bra långt, när en enskild korporation finner sig manad att besiktiga en statens anläggning för att kunna skänka densamma sitt förtroende. Det sattes också i fråga att uppsäga det med vattenfallsstyrelsen träffade koncessionskontraktet.

Som ett annat belysande exempel på den misstro, som råder mot distribueringen af strömmen, vill jag anföra, huru ett statens eget verk icke har vågat taga trollhätteenergi för belysningsändamål. Statens järnvägar ha icke infört elektrisk belysning vid den stora stationen Falköping—Ranten, utan för dess belysning träffat andra anstalter och tagit trollhättekraft endast såsom reservkraft. Under det att efter det pris, som trollhättekraften i Falköping betingar, belysningen af stationsområdet skulle gå till 6,000 kronor per år, så betalar järnvägsstyrelsen för närvarande för dess upplysning 12,000 kronor årligen, men den har, som sagdt, icke vågat taga kraft från Trollhättan, enär tillförseln däraf hittills visat sig så oberäknelig.

Vi ha äfven vändt oss med våra bekymmer till kungl. vattenfallsstyrelsen och ha då fått försäkring om, att man skulle sätta ytterligare en stolpe mellan hvarje nu befintlig i ledningen och försöka att säkerställa sig för framtiden emot dylika afbrott. Men linjen lider äfven af andra felaktigheter, i det att ledningen dragits genom en terräng, som utsätter ledningen för rubbningar på grund af väderleksförhållanden o. s. v. Man har nämligen, tvärt emot det sunda allmogeförståndet, dragit denna ledning öfver krönet af Mösseberg, ehuru man mycket väl kunnat gå norr om berget och därigenom undvika att utsätta ledningen för de stormar och öfriga svårigheter, som möta uppe på bergetes krön.

Som kammaren torde ha sig bekant, är det icke allenast mot denna ledning, som vederbörande konsumenter haft berättigade klagomål, utan liknande anmärkningar ha äfven afhörts från Alingsås emot den ifrån Trollhättan dit dragna elektriska ledningen.

Jag har velat göra dessa erinringar vid denna punkt, där det hemställes till Riksdagen att bevilja ytterligare ett större anslag för anläggning af ledningar till distribuering af trollhättekraft. Jag hoppas, att de ledningarna måtte blifva omsorgsfullare byggda än ledningen mellan Skara och Falköping.

Chefen för civildepartementet herr statsrådet Schotte: Herr talman! Med anledning af den siste talarens erinringar ber jag att få framhålla, att det naturligtvis är af synnerligen stor betydelse för Trollhätte kraftverk och för afsättningen af den där producerade kraften, att driftsstörningar undvikas och att säker-

beten i kraftleveransen icke äfventyras. Det är visserligen möjligt, att ett eller annat misstag blifvit begånget med afseende på ledningarnas framdragande och anläggning och en del experiment där blifvit gjorda, men jag är också lifligt öfvertygad, att vattenfallsstyrelsen har sin uppmärksamhet skarpt riktad på att söka genom lämpliga anordningar och effektiva säkerhetsåtgärder i möjligaste mån trygga konsumenternas berättigade anspråk. Det torde också i år ha rådt särskildt ogynnsamma naturförhållanden i förevarande trakter. I detta sammanhang torde jag få meddela, att redan vid en konselj i förra veckan beslöts framläggande för Riksdagen af proposition om en del anordningar vid Trollhättan, särskildt för att förebygga issörja, hvilka anordningar gingo ut på, att de isgrindar, som där finnas, skulle kunna hållas uppvärmda under den kalla årstiden, hvarigenom man skulle kunna undvika den issörpning, som nu så ofta är orsaken till driftstörningar.

Jag kan försäkra kammaren, att såväl vattenfallsstyrelsen som jag själf, i hvad på mig ankommer, har uppmärksamheten särskildt riktad på åtgärder, som kunna förekomma de beklagliga förhållanden, som under vissa tider innevarande år vidlådt distributionen af trollhättekraften.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 23—26.

Kammaren biföll hvad utskottet i dessa punkter föreslagit.

Efter föredragning af *punkten 27*, angående afsättning till fond för bibanor i vissa delar af riket, anförde

Herr Sandin: Då statsutskottet i sak ställt sig välvilligt mot de tankar, som jag med flera framställt i motion angående förhöjning i lånefonden för enskilda järnvägar, och då statsutskottet står enigt om sitt uttalande, som delvis innebär ett direkt medgifvande af att om Kungl. Maj:t nästa år eller så inkommer med utredning och anhåller om höjning, statsutskottet icke skall ställa sig afvisande emot en dylik hemställan — så har jag, herr talman, ingen anledning att nu yrka bifall till min motion, utan förklarar mig nöjd med den motivering utskottet gifvit åt sitt afslagsyrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 28 och 29.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar biföllos af kammaren.

Ang. ledningar för distribuering af elektrisk energi från Trollhättan.

(Forts.)

*Ang. en
lånefond för
utbyggande
af vissa
vattenfall.*

Härefter föredrogs *punkten 30*, angående bildande af en statens lånefond för finansiering af företag, afseende utbyggande af sådana statens vattenfall, som upplåtits med vattenfallsrätt.

Därvid yttrade

Herr Torgén: Jag har för egen del ingenting emot att instämma med herr Palmstierna i hans yttrande, att alla partier skulle kunna vara ense om, att statens vattenfall suarast möjligt utnyttjas i produktionens tjänst. Däremot vill jag göra en liten modifikation af hans uppfattning, om det enbart gäller statens vattenfall, enär jag anser, att det är ett nationalekonomiskt intresse, att *alla* vattenfall i den mån de äro möjliga att utbygga också blifva utbyggda, oberoende om de befina sig i statens eller enskild ägo. Statens direkta intresse af att mot afgift upplåta sina vattenfall är oväsentligt, jämfördt med det indirekta intresset att såvidt möjligt samtliga vattenfall må kunna utbyggas. Härigenom möjliggöres nämligen, att såväl enskilda som större och mindre samhällen kunna erhålla billigare kraft och belysning, och det bidrager äfven till industriens blomstring, nya arbetstillfällen beredas o. s. v. Jag anser också för min del, att man bör ge sitt erkännande åt den satsen, att konsekvensen fordrar att samma förmåner beredas dem som vilja bebygga ett i enskild ägo varande vattenfall. Det är nämligen att märka, att om en enskild vill bygga ett kraftverk, så är det ingalunda alltid möjligt för honom att få ett statens vattenfall för utbyggande. Om man tager i betraktande, att staten äger omkring 15 % af vattenkraften i riket, och man därifrån räknar de största och bästa vattenfallen, så är det en obetydlighet, som staten kan utbygga för det ändamål här nämnts. Af en karta, som vattenfallskommittén upprättat öfver statens vattenfall, kan man finna, att inom stora områden i vårt land, ja hela landskap, saknar staten vattenfall eller vattenfallsrätt. Det är således äfven från den synpunkten nödvändigt att utbygga de enskilda vattenfallen. Det är äfven på sina håll så, att om staten äger ett fall och en enskild person eller korporation ett närliggande, så kan det vara rent omöjligt eller åtminstone förenadt med stora kostnader att utbygga detta statens fall, då däremot det enskilda kan vara tillgängligare i flera afseenden. Det synes mig, där så är fallet, icke heller vara lämpligt, att man endast gynnar detta statens vattenfall och därmed lockar till utbyggande af ett dyrbarare fall i stället för det, som bättre lämpat sig för utbyggande.

Jag anser mig också böra påpeka, att man ej minst vid utbyggandet af de enskilda fallen måste tänka på en viktig omständighet, nämligen svårigheten att kunna åstadkomma ett billigt kapital. Denna svårighet har nog till icke liten del sin

orsak i de icke så alldeles betryggande förhållanden, som för närvarande råda beträffande dessa vattenfall. Jag vill också nämna — detta är åtminstone fallet i Norrland, att den omständigheten, att staten på många håll för närvarande gör rätt stora anspråk på äganderätten till vattnet i våra älvar, utgjort en bidragande orsak till, att man icke kan utbygga en del fall, och jag känner samhällen, där man för länge sedan skulle kunnat utnyttja sin vattenkraft till samhällets fördel, om icke dessa förhållanden gjort sig gällande och lagt sig som en tyngd öfver en företagsamhet, som för samhället skulle varit lycklig. Ville nu staten själf äfven hjälpa till att finansiera bebyggandet af enskilda vattenfall, så behöfde uppenbarligen en eventuell tvist om äganderätten ej hafva så förlamande verkningar som nu, och därmed vore mycket godt vunnet.

Äfven kan härigenom förebyggas den fara, hvarom herr Palmstierna talar, att nämligen utländska penningar skulle komma att direkt importeras för att utbygga vattenfallen, hvilket ju är lika olämpligt då det gäller enskildas fall som statens.

Vid beviljande af lån för bebyggande af enskilda vattenfall får staten tillfälle att tillse, att sunda och allmännyttiga företag befrämjas, under det spekulationsföretag ej kunna påräkna stöd. Därigenom får staten tillfälle att på ett verksamt, men för ingen tryckande sätt utöfva ett reglerande inflytande på detta område.

Jag finner, att chefen för vattenfallsstyrelsen också till fullo synes ha beaktat alla dessa omständigheter, ty om man läser igenom det utlåtande, som han afgifvit, så skall man finna, att han berört nästan alla dessa faktorer. Han har också eridrat om det ökade behovet att utbygga enskilda vattenfall och omnämnt den enskilda företagsamheten, som för närvarande står så godt som stilla. Han har också framhållit behovet af billigare pengar och därmed följande billigare energi. Det är ju också naturligt, att den ökade användningen af elektrisk energi i hög grad beror på, om man kan få fram energien billigt. Statens intresse är här fullständigt samstämmadt med det enskilda intresset; det senare gagnar det förra och det förra det senare. Chefen för vattenfallsstyrelsen har äfven påpekat — och jag har för min del kommit till samma resultat — att det är nödvändigt att utvidga motionärens önskan och få till stånd en något vidsträcktare utredning än hvad motionären afser i sin motion. Detta framgår äfven på sidan 26 i utskottets utlåtande. »Staten måste därför uppenbarligen hafva intresse af att ordna så, att penningar till möjligast lågt pris stå till förfogande för ändamålet. Ser man — såsom motionären synes göra — i främsta rummet på statens privatekonomiska intresse, gäller det sålunda att underlätta finansieringen af sådana företag, som afse utnyttjandet af staten tillhöriga vattenfall. Men såsom representant för landets ekonomi i dess helhet bör staten äfven hafva

*Ang. en
lånefond för
utbyggande
af vissa
vattenfall.
(Forts.)*

Ang. en
lånefond för
utbyggande
af vissa
vattenfall.
(Forts.)

intresse af att enskildas vattenfall komma till användning, i synnerhet som en afsevärd del af statens egna fall ligger sämre till än de förra.

En utredning rörande möjligheten och lämpligheten af att staten, som kan upplåna penningar till lägre pris än den enskilde, uppträder som långgivare för vattenkraftsföretag, borde sålunda måhända omfatta äfven betingelserna för en eventuell lånerörelses utsträckning till underlättande af enskildas vattenfalls bebyggande, åtminstone då motsvarande företag hafva en allmännare betydelse.»

Det är alldeles tydligt, att äfven utskottet bort inse nödvändigheten af att låta denna utredning sträcka sig öfver hvad motionären afsett i sin motion, då det sökt stöd af vattenfallsdirektörens uttalande. Svårigheten att anskaffa pengar har också antydts på sidan 27, och det hela har utmynnat i ett rent förslagsyrkande från chefens för vattenfallsstyrelsen sida, där han yttrar: »På grund af det anförda skulle jag vilja förorda en utredning sådan som motionären föreslagit, dock att åt den borde gifvas den vidsträcktare omfattning, som förut antydts». Sålunda, äfven enskilda, smärre vattenfall skulle erhålla möjlighet att få sina lån ur denna lånefond. Utskottet har också, synes det mig, beaktat chefens för vattenfallsstyrelsen utlåtande och på grund däraf affattat sitt eget. Det förvånar mig endast, att icke styrelsen själf lika gärna kommit till samma resultat i hvad det rör den förordade vidsträcktare omfattningen för utredningen.

Jag har velat anförda dessa förhållanden, enär jag för min del anser, att en utredning i detta fall icke kan möjliggöras utan att äfven den senare frågan får komma under utredning. Jag skall därför, herr talman, sluta med att yrka bifall till utskottets förslag, men samtidigt vill jag göra en vädjan till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t vid utredningen af ifrågavarande spörsmål måtte särskildt taga hänsyn till den vidsträcktare utredning, hvarom chefen för vattenfallsstyrelsen talat, och som jag nu med mitt anförande här velat särskildt understryka.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 9.

Vid härpå skedd föredragning af bevillningsutskottets betänkande, nr 16, i anledning af väckt motion om tillägg till 2 § i tulltaxeunderrättelserna, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial, nr 21, i anledning af Andra kammarens återremiss af en punkt under statsutskottets utlåtande nr 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel;

bevillningsutskottets betänkande, nr 18, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse af 12 § 4 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning af brännvin;

bankoutskottets memorial, nr 12, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bankoutskottets utlåtande nr 7, angående indragande af en tjänst i registrators- och bokhållargraden vid riksbankens afdelningskontor i Linköping samt inrättande af ytterligare en tjänst i nämnda grad vid afdelningskontoret i Växjö;

lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning af väckta motioner om ändring i kungl. förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af vin och öl m. m.; och

nr 28, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i 27 § i lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af de under Gripsholms kungsladugård i Södermanlands län dagsverkskyldiga torpen Nygårdet nr 1 och Sörtorp nr 1;

nr 31, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upphörande af från viss jord till Visby domkyrka utgående jordskyld;

nr 32, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för ortsbefolkningen att å statens skogar inom Västerbottens och Norrbottens län afgiftsfritt taga stubbar för tjärbränning;

nr 33, i anledning af väckt motion om åtgärder till förbättrande af den mindre burgna lappmarksbefolkningens möjligheter att förvärfva inkomst genom utdrifning af vindfallen eller liknande skog; och

nr 34, i anledning af väckt motion om vissa ändringar i bestämmelserna om upplåtelse af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker inom de sju nordligaste länen; samt

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:
nr 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upphäfvande eller suspension af vaccinations-tvånget; och

nr 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående undanröjande af i gällande författningar förefintliga hinder för producenter af lifsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter att i huru små partier som helst direkt till konsumenterna försälja sina alster.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Sommelius</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 22 mars,
» <i>Andersson</i> i Milsmaden	» 5 » » 26 » och
» <i>Vennersten</i>	» 9 » » 26 ».

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,24 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 22 mars.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 15 och den 16 innevarande mars.

§ 2.

Upplästes ett till kammaren inkommet sjukbetyg, så lydande:

Ledamoten af Riksdagens Andra kammare C. Johanson, Gäre, lider af luftrörskatarr med feber och är till deltagande i riksdagsarbetet tills vidare alldeles oförmögen, intygas på heder och samvete.

Stockholm den 20 mars 1912.

Henrik Berg.

Leg. läkare.

§ 3.

Vidare upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen i Riksdagens Andra kammare och de kammarens ledamöter, som blifvit utsedda att jämte herr talmannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning, den 20 mars 1912.

Sedan fråga blifvit väckt att i anledning af den betydliga ökning i det kammarens förste notarier och notarier åliggande arbete, som under de senaste årens riksdagar inträdt, förstärka arbetskrafterna vid diskussionsprotokollet, så sammanträdde nu efter avslutandet af dagens plenum herr talmannen och de kammarens ledamöter, som blifvit utsedda att jämte herr talmannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning, för att fatta beslut i berörda fråga.

Herrar deputerade beslöto att för återstående delen af innevarande riksdag anställa ytterligare en förste notarie och två notarier; och antogos härefter

till *förste notarie*:

notarien hos kammaren, sekreteraren *G. Kihlmark*;

till *notarier*:

kanslisten hos kammaren, juris studeranden *C. O. H. Humble*,
» » » » » *E. Elfner*

och, i den efter Kihlmark uppkomna ledigheten, kanslisten hos
kammaren, e. o. hofrättsnotarien *E. H. Wallin*;

samt i ledigheten efter nyssnämnda till notarier befordrade
tjänstemän,

till *kanslister*:

juris studeranden *A. Elmström*,
amanuensen, juris kandidaten *J. B. Y. Lundberg* och
filosofie kandidaten *E. P. E. Bergendal*,

med skyldighet för de sålunda antagna kanslisterna att vid behof
tjänstgöra jämväl vid diskussionsprotokollet.

In fidem

Per Cronwall.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till bankoutsrottet Kungl. Maj:ts
å kammarens bord hvilande proposition angående afskrifning af
viss del utaf domkapitlets i Skara skuld till riksgäldskontoret.

§ 5.

Härpå föredrogs, men bordlades åter statsutskottets me-
morial nr 21 och bevillningsutskottets betänkande nr 18.

§ 6.

Bankoutsrottets memorial, nr 12, i anledning af kamrarnas
skiljaktiga beslut rörande bankoutsrottets utlåtande nr 7, an-
gående indragande af en tjänst i registrators- och bokhållar-
graden vid riksbankens afdelningskontor i Linköping samt in-
rättande af ytterligare en tjänst i nämnda grad vid afdelnings-
kontoret i Växjö, föredrogs härefter; och blef den i detta me-
morial föreslagna voteringspropositionen af kammaren godkänd.

§ 7.

Föredrogos, men blefvo ånyo lagda på bordet lagutskottets utlåtanden nr 27 och 28, jordbruksutskottets utlåtanden nr 30—34 samt Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 6 och 7.

§ 8.

Aflämnades två motioner i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa områden från förra öfverste-bostället Kastellegården nr 1 med underlydande i Göteborgs och Bohus län, nämligen af

herr *Uddenberg m. fl.*, nr 272, och
» *Olsson* i Berg, nr 273.

Ifrågavarande motioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande, nr 22, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande sex särskilda ordinarie anslag under riksstatens fjärde hufvudtitel;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 19, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inskränkning af antalet förste kontrollörer vid sockerbeskattningen; och

nr 20, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 25 § 4 mom. i förordningen angående beskattning af socker;

lagutskottets memorial, nr 29, i anledning af återremiss från Första kammaren af vissa delar af lagutskottets utlåtande nr 26 i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 1 och 3 §§ i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906, lag om utsträckt tillämpning af lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne den 25 juni 1909 samt lag om utsträckt tillämpning af lagen om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne den 25 juni 1909; samt

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning af herr R. Hagbergs motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående afskaffande af ordnar och medaljer.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lundström</i> i Långnäs	under 8 dagar fr. o. m. den 26 mars,
» <i>Dandenell</i>	» 4 » » » 23 »
» <i>Ingvarsson</i>	» den 23 mars,
» <i>Molin</i> i Södertälje	» » 23 »
» <i>Hansson</i> i Solberga	» 2 dagar fr. o. m. den 26 mars,
» <i>Bäckman</i>	» 4 » » » 26 »
» <i>Mossberg</i>	» 4 » » » 26 » och
» <i>Jönsson</i> i Slätåker	» 3 » » » 26 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,20 e. m.

In fidem
Per Cronvall.